

Ngbängba yöngö mü â

Luke

gba kâ mbiti

(Luc)

Wilî yöngö kâ äli Ngbängba Yöngö mü â Luke gba kâ mbiti

Bägbambiti me na dongotolon, lüma kö ya Luke. Ni kö ni Polo la na nô akulâ andügu-gäwi sä kö. Ko gbâ Mbiti Süngu aMatima hi. Ko gba ambiti iyö mü ni kulâ kümbâ â lüma kö du mü ya Teofili, dü mü na kulâ yagba ni të Lomo.

Teofili la gini päyî abänlî Ngbängba Yöngö katî Zezu Kilisite gina. Luke yi ya â Teofili ini ya kpölö mü kö gini mü katî Zezu du ni bitâ ya du ti sägini së. Tisû â Luke gba kulâ mbiti mbünyä mbünyä kaâ äli aheïn mü kö kana mü na kütû bâ na äli sëndë: vünga Zezu, aheïn mü kö kana mü na äli sëndë, kulugba kö nää zizingi kö na kûlûgba.

Nâ lögbo mü zäa, abazêngele të Lomo zali atë Izalayepe pë ya na kânâ aheïn ngunle ni ani. Sezala la du na yagba gbëngë na äli atë mü pë dü mü na ti Lomo.

Luke la gba mbiti mü bä yüga ya Zezu nä Kilisite ni bitâ, Bäguṣu ani â Zagi la kida lä mü ya un na gâ bä tîma kö. Ngbängba Yöngö Bäguṣu ani mü â Zagi timi kö mü du katî ani älisëndë pë. Luke ni tû, dü ngä mü na Zuife dü, gba mbiti mü ni Teofili, dü ngä mü na Zuife hi dü.

Gätälä li yöngö

1 Bê, Teofili, anî sîgî bi nî bângilî akö aheîn mû â Zagi kana nâ ndägbâ tănî, nâ gätälä lögbo mû â Zezu kulu tè. Akö binlî ambësüngu sâ Zagi yâ na hîân kpölö kö nî anî. Anî sîgî gini aheîn mû â ambësüngu sâ Zagi hîân yâ gba sê kâ mbîti nî ânî. ³Tisû, yagba nî Teofili, mi hî, mi bi yâ tî dû yâ mî sîân kütû aheîn mû pè tî sâgîni sê bâ pâyâ yâ mî gbâ sê kâ mbîti mbünyâ mbünyâ nô. ⁴Mi kana yô yöngölî mô na ina yâ aheîn mû mô na gîna mü dü na bitâ yöngö.

Matîma-mänyâ hian yöngö vûvungu Zan Batisite

⁵Nâ lögbo sê mu â Helode dü na gbëngë tè Zude, kulâ kûmbâ dü na gëlê-Zagi, lumä kö yâ Zakali. Zakali nâ kāmāmā agëlê-Zagi dû mü na avu gëlê-Zagi Abia. Düe bē Zakali na kulâ vu gätälä gëlê-Zagi na Aalon. Lümä kö yâ Alisabiti. ⁶Akö iyö pè dü na adüün anî nâ bângilî Zagi, akö na kânâ bati ngbâ Yaalî Zagi tî gîni sê. ⁷Akö vûngu ngâ gudê dü katî mü Alisabiti gëlê di îân wa kîlî dü. Tî lögbo mē, akö iyö pè mbâ-mbäkülâ sîgî.

⁸Nâ kulâ üle, Zakali na hîân lîga-vûga nî Zagi, katî mü lögbo kākana süngu sâ agëlê-Zagi kāmāmā Abia dā. ⁹Nâ üwa sâ agëlê-Zagi, a nâ sâlākā mü kö kîlî nâ ndägbâ tî abâ kö. Ko nâ lîma kaâ nzîanzian vülû düma Zagi bâ zōka yōmbō nî kö. ¹⁰Nzêke, nâ lögbo mû â nâ zōka yōmbō mû, abāmbâ anî na nyê zâgi zo yâ na sāmblâ Zagi. ¹¹Gbawute, kulâ matîma-mänyâ sâ Zagi kulu nâ kpäkpü Zakali, ko lu alî nâ köbë gbalâga mû â nâ zōka yōmbō mû kaâ älf sê. ¹²Wa â Zakali bi kö mu yô, dü kö fofö sîgî nî gündê yâ. ¹³Matîma-mänyâ mû fuka nî kö yâ: «Zakali, gündê ga kâna ngöo kâ katî mü Zagi gîni sambîla sôo. Dâa mo, Alisabiti na gâ bâ vûnga wilî kûmba nô. Mo na mâ lümä kö yâ Zan. ¹⁴Gudê mû na gâ bâ mâ möngö kâ düö, nâ tô na gâ bâ ngbāngbâ sîgî katî gudê mû â nâ vûnga kö mu. ¹⁵Ko na gâ bâ dû nî yagba nî nâ bāngilî Zagi, ko gëlê na mbîla vin wala kulâ pî sulêle wa kîlî dü. Ngîlîli-Mänyâ Zagi na hîn kö hîn nâ lögbo mû kö bādû mü kaâ vülû nâ kö zo. ¹⁶Ko na gâ bâ löka abāmbâ ambê Izalayeke bâ gîtâ nî akö kâ tî Yaalî, dû mü na Zagi sâñ. ¹⁷Mänyâ kö nâa ngunle kö na gâ bâ dû wâ we bālāngbâ-Zagi Eli. Ko na gâ bâ gâ mbîtä, bâ hîân nî anî yâ â akö lëkê tî akö katî gāwî Yaali. Ko na gâ bâ kânâ â ngbānyâ süngö gâ kâ ndägbâ tî anî nâa abāsî akö. Ko na gâ bâ kânâ â akaginātü bilî angbîi anî.»

¹⁸ Zakali yä payi nĩ matĩma-mānyā mũ yä: «Indā nā yūga nē yä yōngō mũ mô na iān mũ na dũ nĩ bītāā? Tĩpāyĩ mũ mi mbāmbākūlā, dāa mi hĩ nzūn ndĩngi kō ngēngē sīgĩ.» ¹⁹ Matĩma-mānyā mũ yä gasi kpölō nĩ kō yä: «Mi na Gabiliyele. Mi na kulā mbē lēngbānga sā Zagi. Ko timie bāndiō yä mĩ gā gā iān ngbāngba yōngō mũ nō. ²⁰ Ngbāngba yōngō mũ na gā bā kūkūla nā lōgbo sē mũ ā Zagi ge mũ. Tĩpāyĩ mũ mô ba mbalo sē mũ, mo gėlē na gĩta bā fūkā dũ mvēē nā lōgbo sē mũ ā yōngō mũ na gā mũ bā kūlā.» ²¹ Āan mũ yō, abāmbā anĩ āan zagi nā sūngūda kūkūlū Zakali dũ mũ nā nziānzialā mũ zo. Zakali kēlū ngā dũ, anĩ yä gualĩ na bā dũ akō yä: «Ka indā kō kēlū ngā ndũ.» ²² Nā kūtū sē Zakali yä kulū, fūka ngā dũ tĩpāyĩ mũ ngbā kō kíkisa, ko yä na fūkā kpātĩ nĩ bē kō. Akō yä ini ina yä kulā hein kēlū kaā bāngilĩ kō nā nziānzialā mũ zo. ²³ We Zakali lōgbo sūngu nāa nyāsĩ, ko gualĩ yä bati ka sā kō zo. ²⁴ Dāa kō Alisabiti yä dī iān, yä na hōnka tĩ kō hōnka tē nvēē dīwĩ isibē. Ko yä na pāya nā dũ kō yä: ²⁵ «Yaalĩ kana ngbāngba hein nē. Hein mũ ladũ nā bā zē mũ kaā bāngiē nā ndāgbā tĩ anĩ, ko zā sē.»

Matĩma-mānyā hian yōngō vūvungu Zezu

²⁶ Alisabiti nĩ iān tĩ kāna dīwĩ isibē ālĩ kīlĩ. Mô gėlē, Zagi timi matĩma-mānyā mũ na Gabiliyele kaā Nazaletē zo, dũ mũ nā sēndē Galile. ²⁷ Zagi timi kō bāndĩ kulā mālon mũ ā lūmā kō dũ mũ yä Malĩ, gėlē ini akūmbā mũ dũ, ā kulā kūmbā ā lūmā kō dũ mũ yä Zozefu, dũ mũ na tūnga Davide, kēlū mũ nā kūtū kō. ²⁸ Matĩma-mānyā mũ limi bāndĩ mālon mũ yä fuka nĩ kō yä: «Mi siān katō, mo ā Yaalĩ kana ngbāngbadũ mũ sā kō nō. Ko āan nāa mo dũ mē.» ²⁹ Wa kō gīnĩ yōngō mũ yō, dũ kō fo fō sīgĩ, ko yä na siān tĩ kō yä: «Kā sakatō indā sū yō?» ³⁰ Matĩma-mānyā mũ yä payi nĩ kō yä: «Malĩ, gūndē ga kāna ngōo kā, katĩ mũ Zagi kana ngbāngbadũ nō. ³¹ Mo na gā bā dī iān, bā vūnga wīlĩ kūmbā, mo na gā bā yā lūmā kō yä Zezu. ³² Ko na gā bā dũ nĩ yagba ni sīgĩ, anĩ yä na yā kō yä Bāsĩ Zagi dũ mũ alĩ zo nā ālĩ aheĩn pē. Yaalĩ Zagi na gā bā hūn mbātā-gbēngē sā titā kō Davide nĩ kō. ³³ Ko na gā bā dũ nā gbēngē Izalayege gīgbo, sūngugbēngē sā kō gėlē na nyāsa dũ.» ³⁴ Malĩ yä gasi kpölō nĩ matĩma-mānyā mũ yä: «Yōngō mē na gā bā dũ wē, tĩ pāyĩ mũ mi gėlē ini akūmbā dũ?» ³⁵ Matĩma-mānyā mũ yä gasi kpölō nĩ kō yä: «Ngīlīlī-Mānyā na gā bā zōlan ka ālīo, Zagi dũ mũ alĩ zo nā ālĩ aheĩn pē,

ngunle kö na gâ bâ zölan ka älfio wa nzelemê. Nâ gîni mû yô, gudê mû mô na gâ mü bâ vûnga kö mû, a na gâ bâ mâ kö kiän katî Zagi. A na gâ bâ yâ tî kö yâ Bäsî Zagi. ³⁶ Mô bî, Isabiti dû mü na kulâ gûmio, ko hî ko nî îân nâ mbäkôlo kö me. Ko na gâ bâ vûnga wilî kûmbâ, kö dû mü â anî bi kö mû wa pendü, vülü kö nî diwî isibê äli kîli dêmê mê. ³⁷ Heîn mû du wa mü yô tî pâyî mü heîn kîli sê nâ äli Zagi kü.» ³⁸ Mali yâ gasi kpölö nî matîma-mänyâ mû yâ: «Mi na dimbi sâ Yaali. Kô kânâ nê wa mô hian mü yô.» Matîma-mänyâ mû yâ ita Mali yâ go.

Mali no bâ bî Alisabiti

³⁹ Kpätî nâ alämi mû, Mali mbëlê yâ nonö ìnyâ kaâ kulâ tè sëndê Zude, dû mü nâ li gânalan. ⁴⁰ Ko nö kinî na limî kaâ düma sâ Zakali zo, yâ sakatî Alisabiti. ⁴¹ Alisabiti gîni sakatô sâ Mali kinî, gudê mü nâ vülü Alisabiti zo yâ nyikpa, Ngilîli-Mänyâ yâ zolon kaâ äli Alisabiti. ⁴² Ko yâ fuka kâ ali payi nî Mali yâ: «Zagi kana ngbängbadü nôô nguluku adê pè, ko yâ ba nzikâ bâ hî ka äli gudê mû nâ vüö! ⁴³ Da na mi bâ päya yâ â navungu Yaali gâ gâa bîe? ⁴⁴ Mô bî ngâ, mi gîni kpätî sakatô mû söö, gudê buka simbigi tûu simbiga nî möngö nâ vüë zô. ⁴⁵ Mo nî möngö, katî mü mô gîni mü tî düö yâ yöngö mû â Yaali hian më nôô na gâ bâ dû nî bitâa.»

Mali gûndâ Zagi

⁴⁶ Mali yâ payi yâ:

«Mi na gûndâ Yaali niäa düë pè,

⁴⁷ düë nî möngö sîgî katî pâyî Zagi Bägusue,

⁴⁸ kô ba dü kö mû katêê, mi dû mü na kûngbâ mbësüngu sâ kö.

Anî alögbo pè na gâ bâ fûkâ pâyîe yâ ngbängbadü Zagi nâ älie.

⁴⁹ Katî mü Zagi na Gbekenge kana gbätä heîn nêê, ko
dû mü na Nziänziä Zagi.

⁵⁰ Ngbängbadü kö katî anî

mû nâ ôta kö na nyê nâ aüle nzün.

⁵¹ Ko kana heîn nî gbätä ngunle kö,

yâ kpataka nâ anî mû nâ tâ ngbätîma akö mû.

⁵² Ko gata agbêngê nâ äli ambätä-gbêngê sâ akö yâ
ba akö ka sênde,

ko yä sumia anī mû bî ngâ tî akö mü yä a nâa kâkâ anī dü.

⁵³ Ko hun angbängba aheïn nī anī mû dü mü nī nzagba,
ko yä do ambë nyaliheïn nī bë akö nī küngbä.

⁵⁴ Ko ga hün bë nī abäsi Izalaye
dü mü na vu kö.

Dü kö gëlë bidigi tî ngbänyädü sä kö dü

⁵⁵ kö la kana mü nī Abalahame nī atünga kö.

Ngbänyädü kö mü gëlë na nyäsa dü,

wa kö la fuka mü nī atitâ anī yö.»

⁵⁶ Malî nye nâa Alisabiti düdükpä nâa diwî ätä.

Nâ kütü sê, ko yä gitä ka tē sä kö zo.

Yöngö vünga Zan Batisite

⁵⁷ Lögbo bä päya yä â Alisabiti vüngü dä, ko yä vungu wilî kümbâ.

⁵⁸ Anī palatî düma sä Alisabiti nâa agümi kö bî ngbängbadü mü â Yaalî
kana mü nī kö, dü akö yä du dü nī möngö sîgî, akö nâa Alisabiti pë.

⁵⁹ Lämî isibë-älî-ätä nâ kütü sê, akö yä ga bä yëla gudë mü nī ganzâ.
Akö yi bä yä lümä bä kö na Zakali tî kö. ⁶⁰ Nâ kö yä ka, yä fuka yä: «A
nâ yä yä tî kö yä Zan.» ⁶¹ Akö yä fuka nī kö yä; «Ini gümio â yä tî kö yä
Zan?» ⁶² Akö yä kana bë akö nī bä kö Zakali bä sân kö nī lümä mü kö yi
bä hün nī gudëe. ⁶³ Zakali yä sian aladoazi yä gba ambiti nâ äli sê: «Lümä
kö yä Zan.» Tî yä gbagbä nâ li anī pë. ⁶⁴ Kpatî nâ kütü sê, ngbä Zakali yä
ulu, ko yä gualî bä fükâa yä na ilisâ Zagi. ⁶⁵ Gündê yä didikâ tî anī palatî
düma kö pë; nâ atë Zude pë dü mü nâ li agangalan, anī pë na fükâ yöngö
aheïn mü kâna mü. ⁶⁶ Anī mü pë gîni yöngö aheïn mü na bâ dü akö nâ
äli sê yä na fükâ yä: «Gudë mē na dü ngôli na da?» Katîmü ngunle Yaalî
dudü snâ äli kö nī bitâa.

Zakali na ilisâ Zagi nâ biâ

⁶⁷ Matîma-mänyâ zonlon kaâ äli Zakali, bävungu Zan, ko yä na fükâ
bati ngbä Zagi yä:

⁶⁸ «Äni gündâ Yaalî, Zagi ambë tē Izalaye,
katî mü ko ga bä bî anî na sanî sä kö,
bâ tâmâ anî.

⁶⁹Ko kusu kulâ mbêngûnle bâ gusa anî nâ këlê heîn;
ko zali kô nâ ndägbâ tî atûnga Davide dû mü na mbësûngu sa kô.

⁷⁰Yöngö mü sê kô la ma mü kaâ ngbâ abälängbâ-Zagi, â Zagi
ma akö mü kiän katî süngu sä kô,

kinî akö ga fükâ sê mü;

⁷¹Nâ gîni gûgusu anî mü

ko za anî nâ bē anî mü nâ zîma baso mü nî änî;

ko za anî hî nâ bē abäzindi anî.

⁷²Ko yugu ngbänyädü ko nî atitänî,

Dü kô gëlê bidigi tî ngîlîlî mbele mü â kô lî mü nâa akö dü.

⁷³Nî bitâ, ko kida titänî na Abalahame,

Ko hian yöngö mü nî kô kaâ äli anî yâ:

⁷⁴“Mî na zâ enê nâ bē abäzimi baso nēnē,

bâ päya yâ ene ga nvônlonko ngēe nî gündê kâ,

⁷⁵Wa mü yö, ene lengbe bâ hûn düenê nê,

bâ kânâ heîn mü dû ngbigigi nâ bângiê,

nâ lögbo mü êne na nyê nî ungâ gîgbô.”

⁷⁶Mo tû wo, bäsîê,

a nâ gâ bâ yâ tô yâ bälängbâ-Zagi

dû mü alî zo nâ äli aheîn pē,

katî mü mo na nö nâ kpäkpü Yaali

bâ lëka gîni kô*

⁷⁷bâ yuga nî anî sä kô yâ ko ga bâ gûsa akö

nâ gîni mbûmbûlû bidia sä akö.

⁷⁸Zagi sä nî na kânâ ngbängbadü sîgî:

ko na kânâ â imawê lû mü alî zo kî ka äli anî,

wa zimâ üle mü nâ kûla mü nâ köge,

⁷⁹bâ ima katî akö mü dû mü nâ mbîli,

bakatî akö mü dû mü nî gündê kulugba,

bâ päya yâ âni zälî gîni süsungu nî nzükpa.»

⁸⁰Gudê mü yâ na kîna, yâ na söna nâ gîni mányâ. Ko nye na lâ nâ agbasâ-lipîä mvêê ti yâ da nâ lögbo mü kô gualî bâ hîan kpölö Zagi nâ bängilî ambê tē Izalaye.

* 1.76 Mô bî Malaki 3.1.

Yöngö vünga Zezu

2 Nâ lögbo sê mü, yagba gbëngë Lomo mü â yâ mü tî kö yâ Sezala Ogisite lu ndikâ gbëngë yâ â gë ngënge avu kö pë yâ gba lümä akö kaâ mbiti.^a ²Tî dü na gätälä gëge anî nâ tèsëndë Lomo. Nâ lögbo sê mü, Kilinise dü na gufuluma sëndë Sili. ³Anî pë na nö kê tē mü â vüngu akö mü tē bā päya yâ â gbâ lümä akö kaâ mbiti. ⁴Zozefu hi lu nâ Nazalete zo, dü mü na kulâ dân tē Galile, yâ gbi kaâ kulâ dân tē Zude, dü mü na Betelehemu, tē mü â vüngu Davide mü tē. Zozefu no we kö kazo tî päyî mü ko na ngbätünga Davide. ⁵Ko no hi bā päya yâ â gbâ lümä kö kaâ mbiti, akö nâa Mäli, dē mü kö kulu mü nâ kütü kö. Nâ lögbo sê mü, Mäli dü nî îân.

⁶Akö dâ kaâ Betelehemu zo, vünga yâ sü Mäli. ⁷Ko yâ vüngu gätälä bäsî kö na wîlî kumbâ. Ko yâ ke kö nî bangö, yâ pigi kö kaâ vülü kulâ lüngü-liga anyä, tî päyî mü lä katî akö nâ vülü düma aginô mü kü.

⁸Akulâ abäbanda-anyä dü tawe akö nâ kâlê zo, yâ na gëla katî anyä sä akö nâ yülü. ⁹Kulâ matîma-mänyâ sä Yaali yâ kulu kaâ kpäpkü akö, îma-mänyâ sä Yaali yâ imi ma akö nâ gebêlê. Gündê yâ kana akö kânä sigi. ¹⁰Matîma-mänyâ yâ fuka nî akö yâ: «Gündê ga kâna ngëenê kâ, tî päyî mü, mi ga bā hiân ngbängba yöngö nënê, dü mü nâ gâ bā mâ gbätä möngö sigi kaâ dü anî pë: ¹¹nâ yülü mē, nâ tē mü â vüngu Davide mü tē, a vüngu bāgusu anî nënê. Ko na Kilisite, Yaali. ¹²Hein mü êne lengbe bā ina kö tē: ene na gâ bā bî kulâ foloto gudê â kê kö nî bangö, yâ pigi kö kaâ lüngü-liga anyä.»

¹³Kini nâ kütü sê, abämbâ amatîma-mänyâ lialî ga ga dingî gätälä kö mü, akö yâ na yâ bîâ ä-alima Zägi, yâ:

¹⁴«Äkälümä nî Zägi nâ ngbängbatülê lî-alî,

nâ äli aheîn pë,

â nzukpa dü nâ älisëndê nâ ndägbâ tî anî kö yi akö sigi!»

Abäbanda-anyä no kê Betelehemu zo.

¹⁵Amatîma-mänyâ mü nâa itâ akö mü yâ gita mü kaâ lialî zo, abäbanda-anyä mü yâ fuka nâ ndägbâ tî akö yâ: «Äni nö mvêê nâ Betelehemu zo, no na bî hein mü â Yaali ta pandi sê mü nânî.» ¹⁶Akö

^a 2.1 A kâna yö yöngöli â anî pë pilî lapûu nî yagba gbëngë tē Lomo na Sezala Ogisite.

yä nonö wêtewete, yä no na dîngî Mäli, Zozefu nää folöto gudë mü â pîgi mü nâ lüngü-lîga anyä mü. ¹⁷Nä kütû sê mü â akö gä mü gä bî gudë mü, akö ga gûalî na tâ pandi ayöngö mü pë â hîan mü nî akö katî gudë mü. ¹⁸Tî yâ buka gbagbâ nâ lî anî mü gîni yöngö mü â akö hîan mü. ¹⁹Mäli tâwe kö, ko banda aheîn mü pë kaâ lî kö, yä na bâ dü kö katë sigî. ²⁰Nâ kütû sê, abäbanda anyä mü yä mbele bâ gîtaä. Akö yä na yä biâ ä-aka lümä Zägi nää hûn hûn mälö nî kö, katî aheîn mü pë â akö gîni mü yä bi mü; tî päyî mü, aheîn pë dü kpätî wa mü â matîma-mänyâ mü ta pandi sê mü nî akö yö.

²¹Lämî isibë-äli-ätä nâ kütû vüvungu kö, lögbo yëyele kö nî ganzâ yä lengbe, a yä ya lümä gudë mü yä Zezu, lümä mü su â matîma-mänyâ la yugu nî nâ kö mü, mbîtä ka kô dî îan kö.

Yüyugu Zezu nâ vülü yelege-düma-Zagi,

²²Lögbo sê nâ lengbe mü bâ päya yä â pêkê akö wa â ndikâ sä Moyize hian mü yö, Zözefü nää Mäli yä no nî gudë kaâ Zeluzaleme zo bâ yüga kö nî Yaalî;^a ²³gîni kîlî wa â gbâ mü kaâ Mbîti-Ndikâ sä Yaalî yä: «Gätälä gudë pë dü mü na wilî kümbâ, tî dü yä â mâ kö kiän katî Yaalî.» ²⁴Akô no hî bâ hûn lîga-vuga, agölögöto iyö wala agbüngbu iyö, gîni kîlî wa â ndikâ sä Yaali hian mü yö.

²⁵Kulâ kümbâ la dü nâ Zelüzälemü zo lümä kö yä Simeyön. Ko dü na nî mü dü düü, yä na öta gündê Zägi nî ngbängbaä sigî. Ko la na süngüda nî mü nâ gâ bâ mbûla ümê nâ tîbängilî Izalaye. Ngîlîlî-Mänyâ nâ kpôto kö. ²⁶A lâ hian nî kö nâ gîni Ngîlîlî-Mänyâ yä ko gëlê na kpî ngôli dü mvêê bâ bî Kilisite nî bängilî kö sîzä, â Yaalî na gä mü bâ tîma kö. ²⁷Ngîlîlî-Mänyâ yä ma kaâ dü Simeyön bâ nô kaâ düma yelege-düma-Zagi zo. Zözefü nää Mäli nää gâ mü nî Zezu bâ kânâ aheîn Ndikâ mü katî kö, ²⁸Simeyön zali gudë nmû kaâ bê kö, yä na hû mälö nî Zagi na päya yä:

²⁹«Yaalî, wa mē ämä, mo kânä bâti ngbö kânä,
mô itä â dimbî sô bâti pîyoo mē.

³⁰Katî mü bängiê bî nî mü mô timi kö mü bâ gûsa anî,

³¹gölü mü mô leke gîni sê mü nâ bängilî anî pë.

^a 2.22 Kulâ wäzuife na vünga wilî kümbâ, ko na nyê lämî ngbütü älu nâ kütû sê, a yä no nî gudë ka Düma sä Zagi zo bâ hûn kö nî Zagi wa lîga-vuga, wa â ndikâ sä Moyize hian mü yö. Mô bî Levitiki 12.2-8.

³² Ti dū na imalä mü nâ gâ bâ kânä bâ päya yâ â anyägä
akâ älf sëndë pë inô,

tî dū hî na hein äkälümä katî ambë Izalaye, dū mü na anî sö.»

³³ Yöngö mü â Simeyon na hân mü katî gudë mü buka iliwa bâ kö nâa
nâ kö iliwä, yâ gbagbä nâ lî akö. ³⁴ Simenyön yâ ba nzikä kaâ älf akö,
yâ payi nî Mäli, nävungu Zezu yâ: «Katî yöngölî gudë më, anî sîgî nâ tē
Izalaye na gâ bâ tütüwîga, amü yâ na gûalî hî. Ko na gâ bâ dū nâ hein
bäba mbalo; ³⁵ nâ gîni kö, anî sîgî na gâ bâ küsa ahein pë, dū mü nâ dü
akö ka zagi. Ka mo nî Mäli na mo, düö nâ gâ bâ dînga ngünô sîgî, bâ
wökoo bâ gbâgbä nô.»

Anna, dë mü dū mü na bälängbä-Zagi

³⁶ Kulä bälängbä-Zagi na dë kö la du nâ Zelüzälemü äan hî, lümä kö yâ
Ana, lümä bâ kö yâ Fanuele. Ko na wä ngbätünga Asele. Ndîgi kö ngengë
sîgî. Nâ kütü ndîgi isibë-älf-iyö kö kana mü nâa kâmbâbë kö, ³⁷ ko nye
kpätî nî ndugë; ndîgi kö ngbütü-isibë-älf-ngbütü-ätä-älf-älu. Ko na nyê
kpätî nâ vülü yelege-düma-Zagi, yâ na vönlönka Zagi nâa üle nzün, nâ
gîni kâka-lîga nâa sambîla. ³⁸ Ko külü äan nâ lôgbo sê mü, yâ gualî na
hên mälö nî Zagi, yâ na fükä päyî gudë mü nî anî pë nâ zâ sünguda lämi
mü â Zagi na gâ bâ zâ Zelüzälemü nâ tî süngu dimbî.

³⁹ Zözefü nâa Mäli nâa nyäsî kâkana ahein mü pë â akö ga mü bâ kânä
nâ gîni Ndikä sâ Yaalî, akö gualî äan nâa gudë mü, bâ gîtä kâ tē sâ akö,
kaâ Näzälete zo, dū mü na kulä dân tē Gälile.

Palangâ Zezu

⁴⁰ Zezu na söna nî ngbängba, yâ na sönîga tî kö. Ko yâ dudü nî inalä
sîgî, ngbängbadü sâ Zagi yâ dudü nâ älf kö sîgî.

Agätälä hiän hian kpölö sâ Zezu nâ yelege-düma-Zagi zo

⁴¹ Gälân nâa gälân, abä Zezu nâa nâ kö na nö kaâ Zelüzälemü zo bändî
bäfumbä Pakî dū mü na fumbä kükulu Izalaye nâ tē Ezipite. ⁴² Nâ lôgbo
sê mü kö dingi ndîgi ngbôn-älf-iyö, akö zali kö kaâ bē akö yâ no nî kö, tî

pâyî mü üwa sä akö hian yö.^a ⁴³Nâ kütû bäfumbä mü, Mäli nää Zözefü yä mbele bä gîtää. Zezu yä nye we kö nä Zeluzaleme äan, yî tî abä kö nää anä kö. ⁴⁴Akö bi tûwe akö yä Zezu äan nâ ndâgbâ tî abä akö, ambë ndügu mü, akö yä no nö pii pii pii. Nâ kütû sê akö mbele na tākātî kö nâ ndâgbâ tî agümi akö nää anî mü â akö ini akö mü. ⁴⁵Akö takatî kö äan kü, yä mbele gita kaâ Zeluzaleme zo, yä na tākātî kö zo. ⁴⁶Nâ kütû lämi ätä sû â akö ga bä dinga kö nâ vülü yelege-düma-Zagi zô. Ko sungu nâ ndâgbâ tî abâyugu-ndikâ, na gîna akö, yä na sîan akö nî ayöngö. ⁴⁷Anî mü pë nâ gîna kö mü, akö buka nyinyîkpa tî inahein sä kö nä gîni gägasi kpölö mü kö na gäsa mü. ⁴⁸Abä kö nää nâ kö nää bî kö mü, tî yä gba gbä lnâ lî akö. Nâ kö yä sian kö yä: «Bäsië, mo kana kâ hein mü yö nani yawë? Nê nî ba mö, ani geleo kükükü, dü ânî yä fun fûn.» ⁴⁹Ko gasi kpölö nî akö yä: «Ene na tākātê yawë? Ene gëlê ini yä tî dî yä mî dü nâ sângu sä Bubä dü?» ⁵⁰Akö gîni ngä nâ yöngö mü kö na hîan mü nî akö dü.

⁵¹Nâ kütû sê, Zezu yä bati nää akö pë kaâ Nazaletê zo. Ko yä nâ ginä ngbä akö nî ngbängbaä. Nâ kö yä na bândâ ahein mü pë kaâ lî kö. ⁵²Zezu yä na sôna nî ngbängbaä, yä na sönöga hî nää inälä. Känäga kö yä ngbangbä sîgi nâ bängili Zägi nää anî hî.

Zan bähian kpölö batemu, bälängbä-Zagi

(Matiye 3.1-12; Maleke 1.1-8; Zan 1.19-28)

3 Nâ lögbo sê mü, Sezala Tibelet, yagba gbëngë tē Lome, dā nā ndigi ngbön-älî-isibê sângu gbëngë sä kö. Azölö agbëngë älu yä dü nā tî kö: Ponso Pilate, yagba kumändâ tēsëndē Zude, Helode Antipasi dü na guvulunele tēsëndē Galile, Filipi, gümi Helode Antipasi dü na guvulunele nā äli atēsëndē Ituli nā Talakonitidi, Lisaniyasi yä dü we kö na guvulunele tēsëndē Abileni. ²Nâ lögbo sê mü, aHane nāa Kayife dū na ayagba gëlê-Zagi. Zan, bäsî Zakalii, la dü nā gbasâ-lîpiä zô, kinî kpölö Zagi yä ga külü tî kö, ³ko yä mbele, na nö nā atē mü pë dū mü düdükpā nāa ndigi Zuludein, na hîan kpölö Zagi nî anî yä â akö itâ abandî akëlê känäga akö, yä nyali batemu ka â Zagi pëkê bidia tî akö.

^a **2.42** Sä aZuife zo, gudê na nyäla ndigi ngbön-älî-iyö, akö yä ko binli yagba nî. Ko lengbe bä lîma no kâ ndâgbâ anî mü îba mü îbâ nâ sângu sä Zagi. Mô bî Ndügu 12.1-27; Ndikâ 16.1-8.

⁴Hein mü kulu yä lengbe ni mü â bälängbä-Zagi na Izayi la gba mü kaâ mbiti yä:

«Kulâ tigonlon ni na wö nâ gbazâ-lipiä zô yä:

“Êne lëkê gini katî gäwî Yaali öö,

êne lügüsü sê ni ngbängba öö.

⁵Â kisî ayagba adû pë,

â kîdîgî ayagba agangalan nâa adän sê pë kâ sëndë;

â lügüsü agîni pë dû mü ni ngünguluma sê;

agîni mü pë dû mü gbügüdü gbügüdü, â lëkëlëka oo.

⁶Wä mü yö, anî pë na gâ bâ bî yä Zagi na gûsa anî ânâ kûlûgba!” »

⁷Abâmbâ anî sigî na gâ bändî Zan bâ nyäla batemü. Ko yä na päya ni akö yä: «Ene, abäsî alöngo! Ndüngä sä Zagi zâ gâ, da yûgu gini ö-oto sê nënë? ⁸Êne yügü nâ gini kânäga enê yä ene binli ngongoenê binla ni akëlê akânäga, ka ene ga îwi ngä tënë, na päya nâ düenê zo yä: “Ani na atitâ Abalahame” kâ. Mi hân nënë, ambîzâ mê êne na bî më, Zagi lengbe lêngba bâ kânâ â tî binli atitâ Abalahame. ⁹Dëmë mî na hân më nënë, diwa nâ ndö angünlan kîkîlî kîkîlî pë. Ngulan mü nâ vûnga ngä ngbanyân lindî dü, a na gâ bâ mbëta sê ka sëndë, bâ bâ sê ka wê zo.»

¹⁰Abâmbâ anî mü yä sian Zan yä: «Ka indâ âni lengbe bâ kânâ?» ¹¹Ko yä gasi kpölö ni akö yä: «Ni mü dû nî bangö iyö, kô hân kulâ sê kîlî ni ni mü dû ngä mü tē dü. Ka ni mü gâ dû hi ni liga lili, kô kulâ sê ni ni mü dû ngä mü tē dü.»

¹²Akulâ abäloko-lapêu ga hî bâ nyäla batemü. Akö yä sian Zan yä: «Bâyuguhein, indâ âni lengbe bâ kânâ?» ¹³Ko yä gasi kpölö ni akö yä: «Ene ga mâ ngä kulâ hein düenê kaâ âlî hein mü â ndikâ yi mü yä â pîlî sê kâ.»

¹⁴Atulûgu hî yä sian kö yä: «Ka anî tâwe anî, indâ âni lengbe bâ kânâ?» Kö yä gasi kpölö yä: «Ene ga zâli ngä mälän sä anî ni ngûle kâ, wala nâ gini ngölöwö kâ. Êne mâ düenê kpâtî katî mälän mü â nâ hân mü nënë.»

¹⁵Anî na süngüda gäwî Mesii. Akö yä na bâ dü akö yä îni ngä dü Mesii mü â nâ süngüda gäwî kö mü sê na Zan. ¹⁶Zan yä fuka ni akö yä: «Mi Zan, mi na bätizêene ni ndigi; ka kö mü nâ gâ mü bâ gâ nâ kütêe, ko na gâ bâ bätizêenê ni Ngîlîlî-Manyâ nâa wê. Kö, ko dû ni ngunle sigî ngulukue. Mi gëlê wawälâ bâ lêngba bâ zâ gîlî kpoto ndö kö dü. ¹⁷Hein pëpe nâ lindî liga nâ bē kö, bâ mâ anzeke liga kiän tî âlî sê. Nâ kutu sê, ko na gâ bâ

päläma anzeke liga mü bâ bândâ sê nâ gbogbo sä kö. Ka äli sê mü, ko na gâ bâ zöka sê nî wê mü bîsi ngâ mü üle kîli dü.»

¹⁸ Nâ gîni akulâ amadado sigî wa mü yô sê â Zan la na hân Ngbängba Yöngö nî akö. ¹⁹ Elode Tetalake, la dü mü na yagba kümändâ, la zali Elodiadi, dâa gûmi kö, yâ na kânâ akulâ akêlê aheîn sigî. Zan yâ no na vû nî kö katês. ²⁰ Â tî nyê ngâ yô ke, Elode yâ gita kana i-ili sê heîn: ko hun ngbâ, a yâ ba Zan kaâ düma kânga.

²¹ Mbîtä ka â bâ kö ka kânga, ani pë nyali batemu. Zezu yâ ga hî, Zan yâ batize kö. Nâ lögbo mü kö na sâmbîlä, lîali yâ ulu, ²² Ngîlîlî-Mänyâ yâ zonlo kaâ äli kö wa gbüngbu. Kulâ tîgônlon nî yâ wo nâ lîali zo yâ: «Mo na bäsîë, mi yio tî düë pë, mi nî möngö sigî ka tô.»

²³ Zezu la dü ladû nî ndîgi ngbütû-ätâ wa mü yô nâ lögbo mü kö gu mü tî süngu sä kö. Anî yâ na bî tâwe akö yâ ko na bäsî Zozefu, Zozefu dü mü na bäsî Heli. ²⁴ Heli na bäsî Matati, Matati na bäsî Levi, Levi na bäsî Meleki, Meleki na bäsî Yanayi, Yanayi na bäsî Zozefu. ²⁵ Zozefu na bäsî Matatiasi, Matatiasi na bäsî Amosi, Amosi na bäsî Nahumu, Nahumu na bäsî Eseli, Eseli na bäsî Nagayi. ²⁶ Nagayi na bäsî Maati, Maati na bäsî Matatiasi, Matatiasi na bäsî Semeyini, Semeyini na bäsî Yoseki, Yoseki na bäsî Yoda. ²⁷ Yoda na bäsî Yoanani, Yoanani na bäsî Lesa, Lesa na bäsî Zolobabele, Zolobabele na bäsî Salatiele, Salatiele na bäsî Neli. ²⁸ Neli na bäsî Meleki, Meleki na bäsî Adi, Adi na bäsî Kosami, Kosami na bäsî Elamadami, Elamadami na bäsî Ele. ²⁹ Ele na bäsî Zezu, Zezu na bäsî Eliezele, Eliezele na bäsî Yolimi, Yomili na bäsî Matati, Matati na bäsî Levi. ³⁰ Levi na bäsî Simeon, Simeon na bäsî Zuda, Zuda na bäsî Zozefu, Zozefu na bäsî Yonami, Yonami na bäsî Eliakimi. ³¹ Eliakimi na bäsî Melea, Melea na bäsî Mena, Mena na bäsî Matata, Matata na bäsî Natami, Natami na bäsî Davide. ³² Davide na bäsî Yese, Yese na bäsî Obedi, Obedi na bäsî Boazi, Boazi na bäsî Sala, Sala na bäsî Naasoni. ³³ Naasoni na bäsî Aminadabi, Aminadabi na bäsî Ademini, Ademini na bäsî Aleni, Aleni na bäsî Eselon, Eselon na bäsî Falesi, Falesi na bäsî Zuda. ³⁴ Zuda na bäsî Zakobo, Zakobo na bäsî Izaki, Izaki na bäsî Abalahame, Abalahame na bäsî Tela, Tela na bäsî Naholo. ³⁵ Naholo na bäsî Seluge, Seluge na bäsî Lehu, Lehu na bäsî Pelege, Pelege na bäsî Ebele, Ebele na bäsî Shela. ³⁶ Shela na bäsî Kenani, Kenani na bäsî Alipakisadi, Alipakisadi na bäsî Seme, Seme na bäsî Noe, Noe na bäsî Lemeki. ³⁷ Lemeki na bäsî Matusaleme, Matusaleme na bäsî Henoke, Henoke na bäsî Yelede, Yelede

na bäsī Malaleele, Malaleele na bäsī Kenami. ³⁸Kenami na bäsī Enosi, Enosi na bäsī Sete, Sete na bäsī Adamu, Adamu yä dü tî we kö na bäsī Zagi.

Satan talima Zezu

(Matiye 4.1-11; Maleke 1.12-13)

4 Ngule Ngilili-Mänyâ nâ äli Zezu, kô lu mü nâ pâla ngbâ ndigi Zuludein zo bâ gîtâ, Mänyâ yä no nî kö kaâ lipîâ zô. ²Satan yä talima Zezu nâ gbasâ-lipîâ zô katî lämi ngbütû-älu. Nâ alämi-ngbütû älu mü pë, Zezu gëlë li hein wa kilî dü. Nâ kütû sê, nzagba yä zälî ko. ³Satan yä ga päyî nî kö yä: «Mo na dü nâ Bäsî Zagi, mô fükâ nî mbizâ mê â tî binli liga!» ⁴Zezu yä gasi kpölö nî kö yä: «A gbâ nâ Mbîti sâ Zagi yä: «Nî gëlë na nyë nî ungâ kpätî nâ gîni liga dü.»* »

⁵Satan yä no nî Zezu kaâ ngbungbutu lialî, yä yugu atë älisëndë pëpëpë nî kö kpätî nâ dân lögbo. ⁶Satan yä payi nî kö yä: «Mî na gâ bâ hün ngunle nô, nâa anyäliheîn mü pë dü mü nâ atë mü, katî mü a lâ hün hün nê nzün. Nî mü â düë gâ yî päyî kö, mî na hün sê nî kö. ⁷Mo na tî kâ tië, yä vonlokee, aheîn mê pë na dü nî awoö.» ⁸Zezu yä gasi kpölö nî kö yä: «A gbâ nâ Mbîti sâ Zagi yä: “Mô vönlökô Yaali, Zagi söö, yä na kânâ kpätî nî kö kilî.” »

⁹Satan yä gita no nî Zezu kaâ Zeluzaleme zo, yä ma kö sèkëwëtë nâ li Yelege-düma-Zagi dü mü dü nî ä-aka kâ alî zo sigî. Ko yä payi nî Zezu yä: «Mo na dü nâ Bäsî Zagi, mô gî kâ sëndë zo; ¹⁰katî päyî mü a gbâ nâ Mbîti sâ Zagi yä: “Zagi na hün ngbâ nî amatîma-mänyâ sâ kö, â akö bändôo.”

¹¹A yä gita payi hî nâ Mbîti sâ Zagi yä: “Amatîma-mänyâ na gâ bâ lëloo lëla kaâ vulu bë akö bâ päya yä ndöo ga kôto ngä tî mbizâ kâ.”» ¹²Zezu yä gasi kpölö nî kö yä: «A päyî nâ Mbîti sâ Zagi yä: “Mo ga tâlima ngä Zagi, Yaali söö kâ.”» ¹³Wa â Zabulu tâlimä Zezu mü kü kü kü, ko zali gîni gö bâ süngüda kö nâ kulâ mü üle kiän.

* 4.4 Mô bî ANDikâ 8.3.

Zezu gü tî süngu sä kö nâ Galile zo*(Matiye 4.12-17; Maleke 1.14-15)*

¹⁴ Zezu yâ gualî äan kinî yâ gita kaâ Galile zo, ngunle Ngililî-Mänyâ yâ dudü nâ kpôto kö sigî, pandi kö yâ na wôwô nâ sêndê Galile pë. ¹⁵ Ko yâ na yûga hein nî anî nâ adüma-ndikâ, anî yâ na gîndâ kö gîndâ sigî.

Ambë tē Nazaletē ka kpölö Zezu*(Matiye 13.53-58; Maleke 6.1-6)*

¹⁶ Zezu yâ no kaâ Nazaletē zo dü mü na tē mü â bānda kö nâzô, kö yâ kini mü tē. Nâ ûle Sabaa, ko no ka dûma-ndikâ zô wa kö na kânâ mü nzêke yô, ko yâ gualî bâ gê Mbîti sä Zagi. ¹⁷ A yâ ga hân Mbîti sä Zagi mü â Bälängbâ-Zagi na Izayi gba sê mü. Ko yâ za sê, yâ dingi lâ mü â gbâ mü tē yâ:^a

¹⁸ «Mänyâ Yaali nâ älie,

ko timie yâ mî gâ gâa hân Ngängba Yöngö nî ambë nzîngâ.

Ko timie yâ mî gâ gâa päyî nî anî mü â kênge akö kaâ

kündü mu yâ azâ akö zâ,

bâ hîän nî abâ-mvütâ-bängilî yâ akö lengbe bâ gëgëla wa mē ämä,

bâ zâ anî mü dü mü nâ ndilä,

¹⁹ bâ hîän Ngbängba Yöngö nî anî yâ:

Yaali na gâ bâ kânâ ngbängbadü kö nêñê nâ ndîgi mē.»

²⁰ Zezu nâa nyäsî gëge mbîti mü, ko yâ ke^b sê ka bâti, yâ hun nî mbë bābanda vülü dümaâ, yâ ga süngü. Anî pë nâ vülü dûma-Ndikâ yâ sungu na kpîän kö. ²¹ Zezu yâ ga päyî nî akö yâ: «Yöngö mē mî ge mē kükûla äñä ka bängilî êñê pë.» ²² Nâ tî anî yâ ngbängbâ sigî, akö yâ na fûka ngbänyâ fûgädo kö katî päyî kâ mü yöngö ngbängbadü mü nâ kêla mü nâ ngbâ Zezu. Yöngö mü yâ gita gbägbâ nâ lî akö, akö yâ na sân tî akö sîän yâa: «Dê ngâ bäsî Zozefu mē sê dü?» ²³ Zezu yâ payi nî akö yâ: «Mi ini ina yâ ene na gâ bâ päya nê yâ: “Dongotölon, mô güsü tô nî tô”. Ene na gâ bâ päya hî yâ: “Ani gini pandi aheïn mü gîna mô kânâ mü nâ Kapelenahumu

^a 4.17 Nâ lögbo sê mu, aZuife na gbâ mbîti nâ bängilî êeteke kpëmbîti, yâ na kê sê kê wa kpûlûka.

^b 4.20 Nâ lögbo sê mu, aZuife na gbâ mbîti nâ äli yagba kpëmbîti wa gbugbu. Akö nâa nyäsî gëge sê, akö yâ ke sê ka bâti.

zo, mô kănä sê hî tē sōō nô!”²⁴ Ko yā gita payi nî akö yā: «Bitâ yōngö mî na päya nēnē, a gîni ngā kpölö Bälängbä-Zagi nâ tē kö dü.

²⁵ Bitâ yōngö mî na hîän nēnē yā andugē la du sîgî nâ tē Izalayelee nâ lôgbo Bälängbä-Zagi Eli, mamî yā kakä bä nâa nâ vülü ndîgi ätä nî

dîwî îsibe äli kîli. Nzagba yā dika dikä nâ tē Izalayelee.

²⁶ Ka Zagi gëlê timi Eli nî kulâ ndâgbâ tî andugē mû kîli dü. Ko timi kö nî kulâ mû ndugē kîän, dü mü

nâ Salepeta zo dü mü nâ tē sēndē Sidon. ²⁷ Ambē ngîliba dudü hî sîgî nâ Izalayelee zo, nâ lôgbo Bälängbä-Zagi Elize ka kulâ mü kö kîli gëlê kawun dü, kpätî Naama dü mü na kulâ mbēngîliba tē kale mû na Silii.»

²⁸ Dü anî mû yā buka woko woka sîgî tî pâyî yōngö mû kô hian mü nâ düma-ndikâ mû. ²⁹ Akö pē yā gualî katî Zezu bä tūntūnlâ kö bä küla nî kö nâ tē mû, yā nonö nî kö mvēē nâ ngbätîma gangalan mû â tē Nazaletie du mü tē. Akö no nî kö kazo, bä tūlân kö kô zütükâ ka dāndî zo. ³⁰ Zezu yā yulu nâ ndâgbâ tî akö, yā go.

Zezu do mbäsîna tî kulâ kûmbâ

(Maleke 1.21-28)

³¹ Zezu yā no kaâ Kapelenahumu zo dü mü nâ tēsēndē Galilee, yā na hîän kpölö Zagi nî anî nâ ûle Sabaa. ³² Yügü yugu hein sâ Zezu yā gbagbâ nâ lî anî mû nâ gîna kö mû, tî pâyî akpölö kö du nî ngûnle sîgî wa fûgädo gbēngē. ³³ Kulâ kûmbâ dü mü ään nâ vülü düma-ndikâ mû, ambäsîna na kănâ kö kănâ, yā gualî na fükâ nî tâta ngbâ kaâ alî zo na päya yā: ³⁴ «Wo nâ ani yawē, mo Zezu, mbē tē Nazaletie. Mo ga bä îma anî îma? Mi ini îna yā mo dü na Ngîlîli-Mānyâ nî sâ Zagi kô timi kö mû.» ³⁵ Zezu yā vuvü katî mbäsîna mû, yā payi nî kö yā: «Mô kîsî ngböō yā kulû nâ kpôto kûmbâ mû.» Kinî, mbäsîna mû yā ba kûmbâ mû ka sēndē nâ bângilî anî mû, yā kulû nâ kö, kâna ngā këlê nî kö dü. ³⁶ Gündê yā titî tî anî mû pē dü mü ään. Akö yā na päya nâ ndâgbâ tî akö yā: «Kâ mē yōngö du wē sū? Ko na vû kâtî ambäsîna, akö yā na gôgô tî anî?» ³⁷ Pandi Zezu yā wowö nâ atē Galilee pē.

Zezu gusu abämbâ ambë wökötê

(Matiye 8.14-17; 8.14-17; Maleke 1.29-34)

³⁸ Zezu kulû nâ dûma-ndikâ mû äan yâ no ka sä kulâ kümbâ â yâ mü tî kö yâ Simon. Nägbîa Simon na wôka nî ngunle wökötê fânya kpoto, a yâ ga sân Zezu yâ kô kânâ ngbängba nî kö. ³⁹ Zezu yâ zuku ka äli kô, yâ hun ngbâ nî ngûnle nî wökötê mû kinî wökötê yâ ga käwûn. Kinî, nägbîa Simon yâ gualî bâ kânâ nî akö.

⁴⁰ Nâ liëmê, anî mû dû mü nî ambë wökötê dûma sä akö zo, akö yâ na gâ nî akö nî Zezu, Zezu yâ na mä bë kö ka äli akö kîkili kîkili, awökötê mü tî akö kîän kian kîän pë yâ na käwa. ⁴¹ Ambäsîna hî yâ na gö tî abämbâ anî, yâ na tâ ngbâ akö yâ «Mo na Bäsî Zagi!» Zezu yâ na zînga nî akö yâ â akö kisî ngbâ akö, tî pâyî mü â akö inî mü ina yâ ko sê na Kilisite.^a

Zezu hian Ngbängba Yöngö nâ tē Zude.

(Maleke 1.35-39)

⁴² Lägilî, Zezu yâ kulû nâ tē mû äan yâ mbele kaâ gbasâ-lipîä zo. Abämbâ anî yâ na gëla kö gëla. Akö yâ ga dîngî kô. Nâ kütû sê, akö yi bâ bëga kö bâ päya yâ ko ga gitâ gö tî akö no kaâ kulâ lä kä. ⁴³ Zezu yâ payi nî akö yâ: «Tî dû yâ mî nô nâa hîän Ngbängba Yöngö Tëgbëngë sâ Zagi nî akulâ anî mû dû mü hî nâ akulâ amû atë, katî pâyî sê sâ â Zagi timie mü.» ⁴⁴ Ko yâ na hîän kpölö Zagi nâ adûma-ndikâ tē Zude pë.

Zezu salaka agätälä abawîligi sä kö

(Matiye 4.18; Maleke 1.16-20)

5 Nâ kulâ üle, Zezu lu nâ ngbäsîli lando Genezalet. Abämbâ anî ga düdükpä nâa kö, yâ na zündüka tälâ bâ gîna Kpölö Zagi kô na hîän mü. ² Zezu bi agbâ iyö nâ ngbäsîli mû. Abägele atîän zonlon nâ agbâ mû yâ na kpülâ apîô sä akö. ³ Kulâ gbâ mû kîlî na we Simon. Zezu gbi kâzô yâ fuka nî Simon yâ kô tâlân gbâ mû ka ndîgi yâgaa tî ngbäsîli. Nâ kütû sê, Zezu yâ sungu nâ gbâ mû yâ gualî bâ yûga hein nî abämbâ anî mû.

⁴ Zezu nâa nyäsî fûgädo sä kö, ko payi nî Simon yâ: «Mô nô nî gbâ kaâ ngilimâ ndîgi, êne wîkâ pîô bâ zâla atîän.» ⁵ Simon fuka nî kö yâ: «Bäalê,

^a 4.41 Zezu yî ngâ yâ â ademon nvönlönkûu dü.

ani gëlë atiän sêse ngâan kü, ani dîngi ngä wîlî kpäkpâ dü. Â tî dü mü yâ mo fûka, mi na gâ bâ wîkâ apîôô mû.» ⁶ Akö wika apîô mû yâ zali abâmbâ atiän, kinî apîô yâ gualî bâ sîla. ⁷ Akö yâ kpiti abâ akö mü, dü mü nâ kulâ gbâ zô, yâ â akö gâ gâa hûn bē nālâ. Abâ akö mü ga, ga wîkâ atiän, akö hin agbâ mû iyö pē; agbâ mû yâ wawälâ bâ dönla. ⁸ Simon Piyele bi yô, ko ti nî likukû kö kaâ tî Zezu yâ fuka nî kö yâ: «Ô Yaalî, mô gô nî tütulu tē katî mü mi na mbē-kana-bidia!» ⁹ Nî bitâ sē, tî gbâgba nâ lî Simon nâa abâ kö mü dü mû nâ pâla tî kö, katî mü akö zali abâmbâ atiän. ¹⁰ Gündê zali abâ Simon zâla hî, Zaki nâa Zan, dü mü na abâsî Zebede. Zezu fuka nî Simon yâ: «Gündê ga kâna ngöo ka; tî mē, mo gëlë na tâ katî atiän dü, mo na gâ bâ dü nî mbē takatî anî.» ¹¹ Akö nâa sîmâ agbâ sâ akö pē tî ngbäsîli, akö ita aheîn sâ akö pē yâ zali kütû Zezu.

Zezu kawun kpoto kulâ mbêngilîba

(Matiye 8.1-4; Maleke 1.40-45)

¹² Nâ kulâ üle, Zezu dü nâ kulâ tē. Kulâ kûmbâ â ngiliba zali gängâ kö pē yâ ga. Wa â kô bi Zezu mü yô, ko ti kaâ tî kö, yâ zuku kpakpü kö mvêê ngbi nî sêndê, yâ vonlonko kö yâ: «Yaalî, mo na yî kâtê, mo lengbe lêngba bâ kânwan ngiliba mē tē.» ¹³ Zezu yî bē kö, wo tî kûmbâ mû, yâ fuka yâ: «Mi yî katê, â kpotoo kânwün.» Gbâwute ngiliba mû yâ go tî kö. ¹⁴ Zezu yâ hûn ngbâ nî kö yâ: «Mo ga hîan ngä yöngö sē ka zagi nî kulâ nî wa kîlî kâ. Mô nô nâa yügü tô nî gëlê-Zagi kô bîo, mo yâ hûn lîga-vuga mû â Moyize la hûn ngbâ mû yâ â nî hûn sē ka â Zagi pēkê bidia tî kö. Wa mü yô, anî pē na ina yâ aâ pēkê bidia to.» ¹⁵ Lümâ Zezu yâ na wô nâ ngbâ anî pē na nô tē. Anî sîgî yâ na gâ nâ gîna kö; akö yâ na gâ hî bâ päya yâ kô kâwûn wökötê tî akö. ¹⁶ Zezu gbe tû yâ go nâ ndägbâ tî anî mû, yâ no kâ kulâ lâ â nî dü ngä mü tē dü, yâ na sâmbîlâ Zagi.

^a **5.12** Nâ lögbo aZuife, ambêngilîba gëlë lengbe bâ sünga bâti kîlî nâa nî dü. Zezu na kâwa kpoto kûmbâ mü, ko lengbe bâ bûnda nî anyägä anî. ^b **5.14** Sâ aZuife ladü, ngiliba na zâla nî, ko gëlë lengbe bâ sünga nî anî bâti kîlî dü. A nâ îtâ kô nî tütulu yâga tî tē. Kpätî gëlê-Zagi lêngbe bâ bî kö, bâ hîan yâa kpoto kö kawûn. Mbîtä bâ päya yâ kô gîtä kâ ndägbâ tî anî, ko lengbe bâ hûn heîn nî Zagi nî lîga-tuma wa â ndikâ sâ Moyize hian mü yô.

Zezu kawun kpoto kulâ mbëngbîlo

(Matiye 9.1-8; Maleke 2.1-12)

¹⁷ Nâ kulâ üle, Zezu na yûga hein nî anî. Afaliziyein nâa bâyugu-ndikâ du hî nâ ndägbâ tî anî mû. Akö lu nâ a dân atê du mû nâ sëndê Galile, nâ sëndê Zude. Amû lu hî nâ tê Zeluzaleme ga. Yaalî hun ngunle nî Zezu, ko yâ na kâwa wökötê tî akö. ¹⁸ Akulâ anî tenge kulâ kumbâ na mbëngbîlo nâ âlî ngbû, yâ ga nî kö. Akö na gëla gîni bâ lima nî mbëwökötê mû kaâ vulu düma zo bâ mâ kö kaâ kpäkpü Zezu. ¹⁹ Akö gele gîni kü kü kü bâ lima nî kö katî mü anî ngengë sigî. Akö gbi nî kö kaâ âlî düma zô^a, yâ yolo li düma ka bänli kinî ga zügû kö nâa ngbû kö pë nâ ndägbâ anî mû yâ ma kö nâ kpäkpü Zezu. ²⁰ Â Zezu bi mü yâ anî mû giniu tî dü akö, ko fuka nî mbëwökötê mû yâ: «Bê, mi pëkê bidia tô. Mi kpülâ akëlê aheîn sö tô pë.» ²¹ Abâyugu-ndikâ nâa faliziyein na fuka nâ dü akö zo yâ: «Da na kumbâ mē nâ sēnga Zagi me? Kpätî Zagi kîlî lēngbe bâ pēka bidia tî nî.» ²² Zezu ini yōngö dü akö ina pë. Ko fuka nî akö yâ: «Ene na fûkâ akëlê ayōngö yō kaâ düēnê zo katî nyê? ²³ Nî na fûkâ yâa: “Ââ pëkê bidia sö”, wala ko na fûkâ yâ: “Mô gûalî yâ no ndügu”, ini sê ndâlîkpa ngä dü? ²⁴ Mi na yûga nēnê yâ Bâsî Nî nî ngunle bâ pēka bidia tî anî, bâ kâwa kpoto anî hî nâ âlî sëndê mē.» Zezu fuka nî mbëngbîlo mû yâ: «Mi fûka nô: mô gûalî yâ zali ngbû sö, yâ bati ka söo zô!» ²⁵ Kpätî â Zezu fuka mü yô, mbëwökötê mû gualî wâga nâ bängilî anî pë. Ko yâ zali ngbû mû kô li pi mü nâ âlî sê yâ bati ka sâ kö zo nî vövolonko Zagi nâ ngbâ kö. ²⁶ Tî gbâgbâ nâ li anî mû pë du mû aan, gündê kana akö kânâ. Akö na hûn mälö nî Zagi yâ fuka yâ: «Änä mē, anî bî ayagba hein pëinleîn.»

Zezu ya Levi

(Matiye 9.9-13; Maleke 2.13-17)

²⁷ Nâ kütû sê, Zezu kulu yâ bi külâ bäsolo-nginza lapûu â lümä kö yâ Levi.^b Levi sungu nâ tî ängö mû â anî na gâ nâ pîla lapûu tē. Zezu fuka nî kö yâ: «Mô gâ nâ kütûe!» ²⁸ Levi gualî, ita aheîn sâ kö pë yâ zali kütû Zezu. ²⁹ Nâ kütû sê, Levi kana yagba bäfumbâ düma sâ kö zo bâ îlisâ

^a 5.19 Nâ lögbo sê mû, alî düma tē Izalaye le du nî kpängbâlâ sê. Anî na gbî nâ sûnga nâ lî sê zô kinî ga nâ ônga tälâ. ^b 5.27 A yâ hî tî kö yâ Matiye. Mô bî Matiye 9.9 Maleke 2.14.

Zezu. Abäsolo-nginza lapêu nâa akulâ angenge anî na lî lîga mû nâa akö hî. ³⁰ Afaliziyein nâa bâyugu-ndikâ na üsümâ yâ fuka nî abawîligi sâ Zezu yâ: «Ene na lî nâ mbîla bâti kîlî nâa bäsolo-nginza lapêu nâa ambê kana akêlê hein mû katî indâ?»^a ³¹ Zezu gasi yöngö nî akö yâ: «Anî mû dû mü nî ngbängbatî akö gëlê na nô bândî dongotölon dü. Kpâtî ambewökötê nâ gêla kütü dongotölon. ³² Mi gëlê ga bâ yâ anî mû bî tälâ mü wa angbîin anî dü. Mi ga bândî anî mû îni mü yâ a nâ abâ kana bidia, yöngölî â akö na itâ bandî gîni kâkana hein sâ akö.»

Zezu fuka yöngö ngbingbi dü bâ mvölöka Zagi

(Matiye 9.14-17; Maleke 2.18-22)

³³ Afaliziyein fuka nî Zezu yâ: «Abawîligi sâ Zan Batisite nâa awanî abawîligi na ngbî nzagba akö nzêke yâ na nvönlönka Zagi. Awoô abawîligi na lî hein yâ na mbîla hein!» ³⁴ Zezu fuka nî akö yâ: «Kulâ kûmbâ na gâ bâ zâla dë kîni ga na yâ anî kaâ bäsâ báfumbâ sê, ene lengbe bâ hûn ngbâ nî anî mû yâ akö ga lî ngâ hein kâ? Bolo nâ lögbo mû â bázali dë bädû mü nâ ndägbâ tî akö? Wa kîlî kü! ³⁵ Kulâ lögbo zâ gâ, â nâ zâla kûmbâa nâ ndägbâ tî akö, nâ lögbo sê mü sû â akö na kâ lîga bâ sâmbîlâa.»

³⁶ Zezu gita fuka nî akö nâ dudû fügädo yâ: «Nî kîlî gëlê lengbe bâ yêla ngbâ mvogô bangö bâ sô nî ölö bandi bangö dü. Ko na kânâ yô, kitikâ ko einkein mvogô bangö mû nî kûngbâ. Ka ngbâ mvogô bangö mû gëlê na lû hî nî bandi sê mü dü. ³⁷ Nî gëlê lengbe hî bâ wîkâ mvogô vin kaâ bandi mvô kpoto nyä dü. Ko na kânâ yô, mvogô vin mû na kânâ â bandi mvô kpoto nyä mû sûsü, vin mû yâ wîka ka sëndê, mvô kpoto nyä mû yâ einke einka.^b ³⁸ Tî lêngbe yâ â wîkâ mvogô vin kâ mvogô kpoto nyä.* ³⁹ Nî mû mbîli bandi vin gëlê na yî kâtê bâ mbîla mvogô vin dü katî mü ko na päya yâ: “Bandi vin ngbâ.” »

^a 5.30 Ambê lë egilize sâ aZuife bi anî mû nâ lî lîga mü nâa Zezu wâ ambê bidia. Akö gbêlêkê nâ bangilî Zagi. Akö yâ nî mû nâ sûnga bâ lî hein bâti kîlî nâa akö, ko hî na mbê bidia. Ko gbêlêkê nâ bangilî Zagi. ^b 5.37 mvô kpoto nyä: Tê sâ aZuife zo, ako na bândâ pî sâ akö nâ mvô mû â lêke sê nî kpoto nyä. Bandi mvô kpoto nyä mû ndälîkpâ mü ndälîkpâ na sûsü nâ bē einlein pî. Mvogô mvô kpoto nyä na bâbälâ nâ bē einlein pî, tî sû ngâ dü.

* 5.38 Mô bî Matiye 9.17.

Yöngö üle sabaa*(Matiye 12.1-8; Maleke 2.23-28)*

6 Nâ kulâ üle sabaa, Zezu na ngülûka nâ kulâ tî â lû kulâ tûnga-lîga dû mü wa lôso nâ zô. Abawîligi sâ kö na gbêfa alîndî tûnga-lîga mü ya na sâ sê nâ bē akö yâ na lî sê.^a ² Akulâ afaliziyein fuka nî akö yâ: «Kîe! Ene na kânâ yô banyë? Ndikâ sâ Moyize yâ nî ga kâna ngâ kulâ süngu wa züzula lôso nâ üle sabaa sâni dü.» ³ Zezu fuka nî akö yâ: «Nâ lögbo mü â nzagba dika mü tî Davide, hein mü â kô la kana mü ladû, nî kö nî anî mü zâlî kütû kö mü, ene gëlê ge nâ Mbîti sâ Zagi dü? ⁴ Ko limi kâ vülû kökötî düma sâ Zagi, yâ loko amâpa mü â mâ mü kîan nî Zagi yâ li sê, yâ hun akulâ nî abâ kö, akö yâ li hî. Ndikâ sâ Moyize hün ngâ gîni nî akö yâ â akö kânâ yô dü. Kpâtî agêlê-Zagi lêngbe bâ li mâpa mü.» ⁵ Zezu gita fuka nî akö yâ: «Bâsi Nî dü na mbê sabaa.»

Zezu kawun kpoto kulâ mbëngbilobê*(Matiye 12.9-14; Maleke 3.1-6)*

⁶ Nâ kulâ üle sabaa, Zezu limi kâ vülû sinagoge yâ na yûga hein nî anî. Kulâ kümbâ na mbëngbilobê dü hî nâ vülû düma sambîla mü. ⁷ Abâyugu-ndikâ sâ Moyize nâa afaliziyein na gëla tî Zezu bâ bî wala ko na kâwa kpoto kümbâ mē nâ üle sabaa? Akö na gëla gîni bâ päya yâ ko ôto ngâ ndikâ sâ Moyize dü. Ko bi ndikâ sâ Moyize kpäü kpäü nâ bängilî kö. ⁸ Zezu ini yöngö dü akö ina. Ko yâ fuka nî kümbâ mü yâ: «Mbëngbilobê, mô gûali yâ ga lû nâ gebêle anî no!» Kümbâ mü yâ lû. ⁹ Zezu yâ sian akö yâ: «Mi na sîan enê: indâ â Ndikâ yâ ani kânâ nâ üle sabaa? Tî dü yâ âni kânâ ngbängba wala âni kânâ këlê hein. Tî dü yâ âni gûsû nî wala âni imî nî?» ¹⁰ Ko songo bängilî kö yâ kpian akö pē yâ fuka nî kümbâ mü yâ: «Mô täyin nâ böö!» Kümbâ mü yâ tayin nâ bē kö, tî yâ gita dü wa â tî dü mü mbîtä. ¹¹ Dü abâyugu-ndikâ sâ Moyize nâa afaliziyein woko wôka sigî. Akö na fûkâ nâ ndägbâ tâlâ bâ bî hein mü â akö gâ kânâ nî Zezu.

^a 6.1 Kulâ mbënzagba na ngülûka nâ tî mü kîni ko ga kâtî lîga mü li, ko dü ngâ na mbêdikönlön dü. Mô bî Ndikâ 23.25.

Zezu solo amatïma ngbôn äli iyö

(Matiye 5.1; 10.1-4; Maleke 3.13-19)

¹²Nâ kulâ üle, Zezu gbi kâ äli kulâ gangalan bä sambilâ Zagi. Ko sambila Zagi sësese ngâan. ¹³Läa gili, ko ya abawîligi sä kö yä solo anï ngbôn äli iyö nâ ndägbâ tî akö yä ya tî akö yä amat-ma. ¹⁴Anï mü sù na: Simon, â Zezu ya mü tî kö yä Piyele, nâa Andele, tümî Simon. Zaki nâa Zan, Filipe, Balatelemi, ¹⁵Matiye, Thoma, Zaki, bäsî Alafe, Simon, mbëzimi-baso bä päya yä â tē sä kö nyälî ndipandäsi. ¹⁶Zudasi, bäsî Zaki bakatî Zudasi Isikaliote, nâ bâya Zezu mü ngöli.

Zezu kawun wökötê tî anï

(Matiye 4.23-25)

¹⁷Zezu nâa amatïma sä kö lu nâ lî gangalan zô yä zonlon ka sëndë, yä lu nâ kpängbâlâ lä. Abawîligi sä kö äan nî ngëngë, akö nâa abämbâ anï. Anï mü lu nâ atë Zude pë, nâ Zeluzaleme, nâ atë Tili nâa Sidon dü mü nâ ngbâ yagba-ndigi-ämê. ¹⁸Akö ga bä gîna ayöngö mü â Zezu na hîan mü. Akö ga hî bä päya yä kö kâwûn wökötê tî akö. Ko yä do akëlê ambäsîna hî dü mü nâ kpoto anï. ¹⁹Anï pë na gëla gîni bä wö tî Zezu, katîmu kulâ ngunle na küla nâ kpoto kö yä na käwa wökötê tî akö pë.

Yöngö süngö ambënyaliheïn nâa süngö ambë bagïön

(Matiye 5.1-12)

²⁰Zezu songo bängili kö yä gele tî abawîligi sä kö, yä fuka yä:

«Êne süngû nî möngö, ene dü mü na ambë bagïön, katî mü Tëgbëngë sä Zagi na weenê.

²¹Êne süngû nî möngö, ene mü dîngi ngä lîga bä lî dü: katî mü vüënë na gâ bä hîhî!

Weenê ngbâ, ene nâ gbô më wa më ämä, katî mü möngö na gâ bä zäla ngbëënë gba.

²²«Êne süngû nî möngö, ene â anï na këenê mü, na dôenê, na sëngenê yä na fükâ akëlê yöngö ka tënë katî yöngöli Bäsî Nî* ²³Nâ üle sê mü, êne

* 6.22 Mô bî 1 Piyele 4.14.

süngû nî möngö, êne dô gbeinleîn nî möngö katî mü yagba mapîla sênê na süngudeenê âlî zo. Kpâtî yô sù â atitâ akö kana ladû nî abälängbâ-Zagi.

²⁴ «Ene, ambënyaliheîn, ene nâ ngünô, katî mü ene nyäli heîn zëzele düênê nyäla.

²⁵ Ene nâ ngünô, ene â vüênê hi mü hi wa më ämä: katî mü nzagba na gâ bâ sùsù nâ älienê!

Ene nâ ngünô, ene nâ mônga mü wa më ämä: katî mü ene na gâ bâ ina kpâtî ngünô, ene na gâ bâ gbôo!

²⁶ Ene nâ ngünô, ene â anî pë na fûkâ ngbängba yöngöenê mü! Kpâtî yô sù â atitênê na hûn mälö nî akö mü nâ fûkâ zelê mü yä a nâ abälängbâ-Zagi.»

Yöngö yîyi abäzindi anî

(Matiye 5.38-48)

²⁷ «Mî fûkâ nënê, ene mü nâ gînee mü: êne yî abäzindienê, êne kânâ ngbängba nî akö mü nâ kéenê mü, ²⁸ Êne bâ nzika nî anî mü nâ tâ zunga nënê, êne sämbîla Zagi katî anî mü nâ kânêenê mü nî këlê sê. ²⁹ Kulâ nî na tâ nâ pägängböo ka bali, mô yî mü ka bali nî kö, kô tâ sê; kulâ nî gâ zâlî zägbü söö, mô îtâ kö, kô zâlî âlî bangö söö hî. ³⁰ Kulâ nî na sîân kulâ heîn nô, mô hûn sê nî kö. Kulâ nî gâ zâlî kulâ heîn söö, mo ga sîân ngä sê kä. ³¹ Heîn mü êne yî yä â anî kânâ nënê, êne kânâ kpâtî wa mü yô nî anî. ³² Ene gâ yî kpâtî anî mü yîenê mü, anî na hûn mälö nënê tî gîni nyê? Ambëbidia hî na yî anî mü nâ yî akö! ³³ Ene na kânâ ngbängba kpâtî nî anî mü nâ kânâ ngbängba nënê, anî na hûn mälö nënê tî gîni nyê? Ambëbidia hî na kânâ kpâtî yô nî anî mü nâ yî akö! ³⁴ Ene na hûn küdä kpâtî nî anî mü lêngbe bâ gäsa sê nënê, anî na hûn mälö nënê tî gîni nyê? Ambëbidia hî na kânâ küdä hî nî abâ akö ambëbidia bâ päya yä â akö gäsî kpâtî ngenge mälän mü nälâ! ³⁵ Êne yî abäzindienê, êne kânâ ngbängba nî anî! Êne kânâ küdä nî anî, ene ga süngûdu ngä bâ nyäla kulâ heîn nâ kütû sê kä. Yô sù êne na dînga yagba mapîla, ene yä na dû nî abäsi Zagi dû mü âlî zo nî tütulu. Katî mü Zagi na kânâ ngbängba nî anî mü îni ngä mü bâ hûn mälö nî kö dü, nî ambë kana këlê heîn hî. ³⁶ Êne dû nî ngbängba dü sîgî wa â banê dû mü nî ngbängba dü yô.»

Yöngö dëde ngbanga kâ lî anî

(Matiye 7.1-5)

³⁷ «Ene ga dê ngä ngbanga kâ lî anî kâ wamüyö Zagi gëlê na dê ngbanga hî kâ lienê dü; ene ga mâ ngä yöngö kâ lî abênê kâ wamüyö Zagi gëlê na mâ yöngö kâ lienê dü; êne zâ yöngö nâ lî anî wamüyö Zagi na zâ yöngö hî nâ lienê. ³⁸ Êne hûn heîn nî abênê ka â hûn heîn hî nênê: katî mü a nâ hîân heîn nênê kpatî nî mü mü êne hian nî heîn nî abenê. A nâ hîân sê nî heîn hîân-hian nî heîn yâ wikâ sê kâ yagba mvô bangô senê, â nzîka âlî sê nzîka mvëë tî yâ hihî yâ na wikâ kâ sëndê.»

³⁹ Zezu yâ gita fuka nî akö nâ dudû fügädo yâ: «Bamvütâ-bängilî gëlê lengbe bâ yûga gîni nî bâ kö bamvütâ-bängilî dü. Tî nâ dü yô, akö iyô pë gëlê na tî kâ dü dü? ⁴⁰ Bawîlgi kîlî gëlê lengbe bâ îna heîn nguluku bälâ kö dü; me ko na wîlîga heîn tî sâgîni sê, ko na gâ bâ dü wâ bälâ kö. ⁴¹ Mo na bî kpatî înzî mü dü mü nâ bängilî gümio, mo bî ngä yagba ngünlan mü dü mü nâ bângiö dü katî nyê? ⁴² Tî dü wê mô na päya nî gümio, yâ: “Gümie, mô itâ mî zâlî înzî mü nâ bângiö” kîni mo tûwo, mo bî ngä yagba ngünlan mü dü mü nâ bângiö dü katî nyê? Bilipayi, mô yôlô ngünlan mü dü mü nâ bângiö sîzâ, mo yâ na gëla ngbîi me kîni mo ga yôlô înzî mü dü mü nâ bängilî gümio.»

Ngülan nâa lindî sê

(Matiye 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Ngbänyä ngünlan gëlê na vûnga akëlê alindî dü. Ngülan mü dü mü nî wökôtê gëlê na vûnga angbänyä alindî dü. ⁴⁴ A nâ îna ngünlan kîkîlî kîkîlî katî lindî sê: a kâtî ngä lindî fige tî a ngünlan kiwi dü, kîni a gâ na kâta ngä lindî vinye tî gîlî kiwi dü. ⁴⁵ Ngbänyä nî na küsa angbänyä aheîn dü mü nâ dü kö zo; me këlê nî na küsa akëlê aheîn dü mü nâ dü kö zo. Katîmü heîn mü hî dü nî, ko na küsa sê ka zagi tî gîni ngbâ kö.»

Dudû fügädo kâ âlî adüma iyô

(Matiye 7.24-27)

⁴⁶ «Katî nyê sê êne na yêe yâ “Yaalî, Yaalî” me kâna ngä heîn mü mî na hîân dü? ⁴⁷ Nî mü nâ gâ bändîë, nâ gîna yöngö sêë yâ na kânâ tû lengbe

näa sê, ko na löka da? Mi na gâ bâ yüga nêñê: ⁴⁸ Ko du wa kulâ kûmbâ ênge wäwa düma; ko ge dû lîmi lîma yâ ma ndö düma mû kâ älf mbîzâ. Ndîgi fu yâ hi yâ mbili lä pë; ndîgi mû fu nî ngûnle yâ na föka tû nî düma mû. Düma mû yînga ngâ wa kîlî dü katî mü kûmbâ mû wa düma mû nî ngbängba sîgî. ⁴⁹ Nî mû nâ gîna ayöngö sê kinî ga nâ kânâ ngâ hein lengbe tê dü, ko du wa nî mû wâ düma kpätî nâ mvümê, ndö sê ndâlîkpa ngâ dü. Ndîgi na fû nî ngûnle yâ na föka tû nî düma mû, wa mē ämä, tî yâ kidîgi tî ka sêndê: tî einkê einka pë pë.»

Zezu kawun kpoto kulâ mbësüngu sä kulâ yagba bämälä tē Lomo

7 Zezu näa nyäsi bâ fükâ afügädo mû pë kô na fükâ mü nî abämbâ anî mû, ko mbele no kâ Kapelenahumu zo. ² Kulâ yagba kapîta sä atulûgu tē Lome du nî kulâ mbësüngu sä kö kô yi kö mu yi sîgî. Mbësüngu mû na wöka düdükpä näa kulugba. ³ Wa â yagba bämälä mû gini yöngö Zezu mu, ko timi akulâ abäkûmba sä aZuife nî kö, bâ siän yâ kö gâ gâa käwün wökötê tî mbësüngu sîu. ⁴ Akö ga bändî Zezu yâ mvolonko kö yâ: «Tî dü yâ mô kânâ hein mû â kûmbâ mē na siän mē nô. ⁵ Katîmu, ko yi tē sä nî sîgî. Ko lêke düma-sambîla mû sä nî nanî.» ⁶ Zezu yâ zali gini akö yâ no näa zigili^a mû. Ko dâ mü düdükpä näa düma sä yagba kapîta sä atulûgu^b mû timi akulâ abâ kö bändî Zezu bâ fükâ nî kö yâ: «Yaali, mo ga mbîlîki ngâ tö nî kûngbâ kâ, katî mü mi lêngbe ngâ bâ päya yâ mô lîmî kâ vülû düma sê dü. ⁷ Tîsû, mi bi tē yâ fuka yâ mi lêngbe ngâ bâ dâ düdükpä näa mo dü. Tî lêngbe yâ mô hîan kpätî fügädo kîlî â kpoto mbësüngu sê käwün. ⁸ Mi nî tē, mi nâ tî kulâ bämälä â we kö gîlî nguluku we ngüluka. Mi hî, mi nî abämälä mî du nâ älf akö. Mi na fükâ nî kulâ kö yâ: “Mô nô ämä!”, ko yâ no; “Mô gâ kâ no!”, ko na gâ ga; Mi na fükâ nî mbësüngu sê yâ: “Mô kânâ hein mē!”, ko na kâkana.» ⁹ Zezu näa ginî yöngö mû, ko hun mälö nî kûmbâ mû sîgî. Ko gele katî abämbâ anî mû zali kütû kö mu yâ fuka nî akö yâ: «Mî fükâ nêñê, bitâbolo nâ tē Izalaye, mi gëlê bi kulâ nî dü nî kâ dü mē â kûmbâ mē du mē tē dü.» ¹⁰ Amatîma sä yagba bämälä mû gita ka tē zo, yâ dingi mbësüngu mû. Kîtikâ, kpoto ko käwün käwa.

^a 7.6 Bäkûmba dü ngâ na ambê ngenge ndîgi dü. Anî mû ndâlîkpa mü ndâlîkpa nâ süngu, a nâ yâ tî akö yâ abäkûmba. ^b 7.6 yagba kapîta sä atulûgu mû ini ina nî bitâ yâ aZuife lîmi ngâ ka düma sä akale zo dü.

Zezu zingisi kulâ wilî kûmbâ nâ kûlûgba

¹¹ Nâ kûtû sê, Zezu nâa abawîligi sâ kö no kê kulâ tē â yâ mü tē yâ Nayine. Abâmbâ anî zali kûtû akö hî, akö yâ na nô kîlî tî gîni. ¹² Zezu wala nâa ngbakîla tē mû, ko bi anî âka kulugba bâ nô nî kö bâ mâ kö. Kulugba mû na kulâ wilî kûmbâ dû mü na bäsî kulâ ndugê. Angênge anî tē mû nâ pâlatî nâvungu gudê mû. ¹³ Mû â Yaali bi ndugê mû, ngünô yâ zali kö. Ko fuka nî dē mû yâ: «Mo ga gbô ngâ kâ!» ¹⁴ Zezu yâ ga dūdūkpa yâ wo tî ngbû mû â mâ kulugba mû kaâ âlî sê. Abâtenge kulugba mû yâ lu. Zezu yâ fuka yâ; «Palangâ, mi fûka nô, mô zîngî!» ¹⁵ Kulugba mû yâ gualî sungu, yâ gualî bâ fûkâa. Zezu yâ gasi kö nî nâ kö. ¹⁶ Gündê yâ sū nâ âlî anî mû pē kinî akö na îlisâ Zagi, na fûkâ yâ: «Kulâ yagba bälängbâ-Zagi dâ nâ ndägbâ tănî! Zagi ga bâ gûsa anî sâ kö!» ¹⁷ Nâ tē Zude pē nâa nâ atē mû dû mü nâ pâlatî Zude, pandi aheîn mû â Zezu kana mü zali ngbâ anî zâla pē pē pē.

Zan Batisite timi abawîligi sâ kö nî Zezu

(Matiye 11.2-19)

¹⁸ Abawîligi sâ Zan yâ ta pandi aheîn mû pē ni bälâ akö. Zan yâ ya akulâ abawîligi sâ kö iyö, ¹⁹ yâ timi akö nî Yaali yâ â akö nô nâa sîân kö yâ mo kö: «Mo dû na Mesii mû lêngbe mü bâ gâa^a? Wala anî na süngûda mü nî kîân?» ²⁰ Akö yâ no na dîngî Zezu, yâ hian nî kö yâ: «Zan Babatize anî timi anî yâ anî gâ gâa sôn yâ: “Mo dû na Mesii mû lêngbe mü bâ gâ? Wala anî na süngûda mü nî kîân?” » ²¹ Nâ lögbo sê mü Zezu gusu ambewökôtê sîgî, nâa anî mû â kulâ gängâ akö gbali mü gbâla. Ko do ambäsîna tî anî sîgî, yâ ulu bângilî abâmvûtâ hî sîgî. ²² Zezu yâ gasi kpölö nî anî mû â Zan timi akö mü yâ: «Êne nô nâ hîân nî Zan aheîn mû êne bi mü, yâ gini mü: bângilî abâmvûtâ ülû, abängêlêwê gualî na nô ndugu, ambêngiliba dingi ngbanyâ kpoto; tü abängbônlo-tü ülû; anî mû kpî mü kpî zîngî nâ kulugba; ambënzîgâ gini Ngbängba Yöngö sâ Zagi. ²³ Ko nî möngo, nî mû nâ gînee tî dü kö kinî ga nâ itâ ngâ gîni sê dü!» ²⁴ Nâ kûtû bābati abawîligi sâ Zan, Zezu gualî na tâ pandi Zan nî abâmbâ anî mû, yâ mo akö: «Indâ êne no bâ bi nâ lîpia mû zo? Süâ mû â yügü na yâ tē? Wöö wöö! ²⁵ Ka tî nâ dü ngâ yö dü, indâ êne no bâ bi? Kulâ nî mû heîn

^a 7.19 Nî mû lêngbe mü bâ gâa: Abälängbâ-Zagi ya tî kö yâ Bâgusu anî.

angbänyä abangö mü? anî mü nâ heîn angbänyä abangö mü, yâ dü mü nî anyâlîheîn, bâti akö düma sä agbängë zo. ²⁶ Ka ïnda êne no bâ bî? Kulâ bälängbä-Zagi? Tî sê yô, mî hîân nîene, nî mü êne no mü bâ bî kö mü, ko nguluku bälängbä-Zagi ngüluka sîgî. ²⁷ Ko sê â tâ pandi kö mü nâ Mbîti sä Zagi yâ: “Mô bî, mî na tîma nosungu sê mbîtä nâ kpäkpüö. Ko na gâ bâ lëka gîni katô”. ²⁸ Mî hîân nêne, nâ ndägbâ tî anî pë â dë vungu akö mü, kulâ kö gëlë dü yâgba bâ lëngba nî Zan dü. Nî mü dü mü nî kpäü kpäü kö nâ Tëgbängë sä Zagi zo nguluku kö ngüluka. ²⁹ Anî pë nâa abäsolo-lapûu gîni kö mü ini ina yâ Zagi na kânâ heîn sä kö tî sâgîni sê, akö yâ na nô bändî Zan bâ nyäla batemu. ³⁰ Afaliziyein nâa abâyugu-ndikâ yâ ka kâ bâ yî katî heîn mü â Zagi leke mü katî akö, yâ ka bâ nô bändî Zan bâ nyäla batemu.»

³¹ Zezu yâ gita hian nî akö yâ: «Ada mî lengbe bâ hîân anî lögbo mē nî akö? Akö loko ada? ³² Akö dü wa agudë mü sîngu nâ alîmatë, yâ na fükâ nâ ndägbâ tî akö yâ: “Anî vu gbolö nêne bâ päya yâ êne dö gbêlêin, ene dô ngä dü; anî yâ ya bâ kpäkpali kulugba nêne, me ene kpâli ngä dü!” ³³ Katîmü Zan-Batisite la ga, ko lî ngä mâpa dü, ko mbîli ngä pî hî dü, ene yâ na päya yâ: “ambäsîna nâ ko!” ³⁴ Bäsî Nî ga, ko na lî yâ na mbîla, ene gitâ na päya yâ: “Êne bî mē kö, we kö sîngu dü kpätî na lîli heîn nâa mbîmbîli heîn, abälümä kö dü kpätî na abäloko mälän lapûu, nâa ambë këlë-yöngö!” ³⁵ Abäsî Zagi yî pâyî ko mü ini ïna yâ ïnalä sä kö dü mbîlimbîli.»

Zezu no bâ lî lîga sä kulâ faliziyein zo

³⁶ Kulâ faliziyein mü â yâ mü tî kö yâ Simon, ya Zezu yâ kö nö nâa lî lîga süu zo. Zezu no, akö yâ sungu na lî lîga. ³⁷ Kulâ dë dü nâ tē mü zo, ko na dë vâle, ko gîni yâ Zezu dü nâ bäsâ lîli lîga sä faliziyein mü äan, ko lü zo yâ ga. Yömbö dü nâ bē kö nâ kulâ ngbâyän dändî mü â lêke sê nî kulâ kâ mbîzâ mü â yâ tēe yâ alabâtîli. ³⁸ Dë mü yâ ga lü nâ ngôngo Zezu, nâ pala tî ndö kö, yâ na gbö. Ümê kö yâ na yûla ka älf ndö Zezu, ko yâ na mbüfûga sê nî mângîli kö, na hân ndö Zezu, ^ana wîkâ yömbö mü katë yâ na külûga tēe. ³⁹ Faliziyein mü yâ Zezu mü bändî lîga mü sungu na bî heîn mü yâ na päya ka dü kö zô yâ: «Êê mî! Bolo kümbâ mē lî na dü nâ

^a 7.38 Sä aZuife zo, kulâ nî na yî bâ yûga nî kulâ bâ kö yâ un otö kö kîni, ko na ämbâ kö nî ngbängba, yâ han ndö kö.

bälängbä-Zagi yö nî bîtâa, kâ ko inî ina yâ dë mē nâ wô mē tî kö du na dë väle.» ⁴⁰ Zezu yâ fuka nî faliziyein mû yâ: «Ehê Simon, kulâ yöngö sê mi yi mü bâ hân mē nô.» Simon yâ payi yâ: «Mô hân kê Bâyuguheîn.» ⁴¹ Zezu yâ payi nî kö yâ: «Akulâ akümbâ sê iyö â küdä sä kulâ bapelede mälän nî anî du mü nâ lî akö. Ngenge mälän mû sä nî mû du nâ lî mü kö denie ngbangbu isibe, tî yâ du nâ lî iyö kö mu denie^a ngbütü isibe. ⁴² Wâ â akö iyö nzün, bâti yöngö gëlë du tî akö bâ päya yâ â akö gäsî mälän mû dü, mbê sê gâ päyî yâ u itä sê, akö ga gîta ngâ pîli sê kâ. Nâ bangiö, da nâ ndâgbâ tî akümbâ iyö, â zâ yungu mû nâ lî akö nâ yî päyî bapelede mälän mû sigî?» ⁴³ Simon gasi kpölö ya: «Mi bi yâ, kö mu â we kö küdä kîni mü kîna sigî.» Zezu yâ payi nî kö yâ: «Mo gasi kpölö tî gîni sê.» ⁴⁴ Zezu yâ bili tî kö bändi dë mû yâ päyî nî Simon yâ: «Mo bi dë mē? Mî lî limi mē ka dûma mē söö mo gëlë hun ndigi mî kpûlâ nî ndëë dü; ko gâ mē dü mē yâ ga kpûlâ ndëë nî ümê kö, yâ mbulu sê nî mângî lî kö. ⁴⁵ Mo gëlë ulu nâ tüë dü, wa kô lî limi mü yö, ko gëlë mbiliki nî ü-uluku ndëë dü. ⁴⁶ Mo gëlë togo ngâ wîlî kpämî ka lië dü, ko wîka yömbö mē katî ndëë.^b ⁴⁷ Tî sê mî na päya mē nô yâ ohô, a pêkê akëlë-yöngö mû tî kö pë, tîsû kô na kânâ gümi mû nî gbätä. Ka nî mû â pêke kpätî bälî akëlë-yöngö sä kö kökötî, ko na kânâ we kö gümi hî kpätî kökötî.» ⁴⁸ Nâ kütû fügädo mû, Zezu yâ payi nî dë mû yâ: «A zâ akëlë-yöngö zâ pë nâ liö.» ⁴⁹ Anî mû â akö sungu na lî lîga mû äan nâa akö yâ na päya ka vü akö zo yâ: «Kümbâ mē bi tî kö wê kîni ko ga nâ päya mü yâ u na zâ këlë-yöngö nâ lî anî?» ⁵⁰ Kîni Zezu yâ payi nî dë mû yâ: «Mô ginie mē tî düö, mo gügü. Mô bâti nî nzûkpa.»

A dë mû nâ nô mü tî kütû Zezu

8 Nâ kütû sê, Zezu na nô nâ a dân atë, nâ agbädä. Ko na hân Ngbängba Yöngö süngu tē gbängē sā Zagi nî anî, abawîligi ngbôn-âlî-iyö mû tî kütû kö, ² Akö nî akulâ adë â Zezu do ambäsîna tî akö yâ kawun kpoto amû. Adë mû du na: Mali, mbê tē Magedala, â Zezu do ambäsîna ngbôn âlî iyö tî kö, ³ ko nâa Zani, dâa Kuza, dü mü na bâbanda aheîn sä Helode,

^a 7.41 Denie kîlî lengbe nî mälän süngu palazûlu sä nî kîlî. ^b 7.46 Yö sê â aZuife na yâmbâ ägînô nî ngbängba. Akö na hân ndigi nî akö bâ päya yâ â akö kpûlâ nî ndö akö, akö na üla nâ tü akö yâ na wîkâ kpämî kâ lî akö.

bakatî Suzani năa angenge adê nă hûn bê mû nî Zezu năa abawîligi sâ kö. Akö na hûn bê mû nî nginza vûlû mvô tî akö.

Dudû fûgädo kaâ äli lûlu tûnga-lîga

(Matiye 13.1-9; Maleke 4.1-9)

⁴ Anî lu nă agbädä kîân kian kîân yâ palima tälä ka pâla tî Zezu, ko yâ fuka nî akö nă dudû fûgädo yâ: ⁵ «Kulâ nî no ka tî zo bâ bâ tûnga-lîga. Nă bâba atûnga-lîga mû, akulâ sê ti tî pala gîni. Anî yâ simbigi sê nî ndö akö, azäli yâ liti sê pë. ⁶ Akulâ atûnga-lîga mû ti kaâ äli sêndê mû â mbîzâ dika dikä nă zô. Tî kûlu, yâ funa yâ ugu üga katî mü ndîgi nă sêndê mû kü. ⁷ Akulâ sê ti kâ ndägbâ tî akîwi; akîwi mû soni gîni kîlî năa tûnga-lîga mû yâ buka susû nă äli sê. ⁸ Akulâ atûnga-lîga mû ti ka äli ngbangba sêndê. Tî yâ soni. Lîndî kîlî yâ vungu alîndî ngbangbü kîlî.» Wa kô nyäsi fûgädo mû sâ kö yô, ko ta ngbüu yâ: «Nî mû dî nî tü bâ gîna lä, kô gîni yöngö mê.»

Zezu na fûkâ nă dudû fûgädo katî nyê?

(Matiye 13.10-17; Maleke 4.10-12)

⁹ Abawîligi sâ Zezu sîan kö yâ: «Kütû dudû fûgädo mê yawê?» ¹⁰ Ko fuka yâ: «Weenê, Zagi hun gîni nêñê bâ ina ndö kütû yöngö tē gbēngē sâ ko. We akulâ anî, a nă fûkâ nî akö kpätî nă gîni dudû fûgädo bâ päya yâ: “Â akö gëlê me, akö bî ngä hein dü; akö na gîna ayöngö mû mî na hîan mü, me akö gëlê lengbe bâ gîna nă zô dü.”^a»

Zezu hian kütû dudû fûgädo mü

(Matiye 13.18-23; Maleke 4.13-20)

¹¹ «Kütû dudû fûgädo mê sê yâ: a tûnga-lîga mû du na kpölö Zagi. ¹² Akulâ anî du wa pala gîni â lîndî-lîga mû ti mü tē. Akö na gîna kpölö Zagi me Zabulu ga lökô ayöngö mû pë nă dü akö bâ päya yâ akö ga gîni ngä tî dü akö kâ katî mü akö bâ nyäla gülü gîgbö. ¹³ Akulâ anî du wa sêndê â ambîzâ dika dikä nă äli. Akö na gîna kpölö nî möngö nă dü

^a 8.10 Gätälä mbîti nă ngbä geleke.

akö. Möngö zâli ngä bätî ngbïin nâ dü akö dü. Akö na yî kâtê tî dü akö kpätî katî kulâ dään lögbo. Hein ngunle na dinga akö, akö na gûsa gîni yâ ita gîgini kpölö mü nî dü akö. ¹⁴Tünga-lîga mü tî mü ka ndägbâ akîwi mü du na anî mü gîni kpölö Zagi gîna ngbïin me. Bâba dü akö kaâ älfî nyâlîhein nî angbängba hein älisëndê mê dika dikâ tî akö kinî gîni bâ päya yâ â akö vüngû ngbängba lindî-lîga tê kü. ¹⁵Tünga-lîga mü tî mü nâ älfî ngbanyâ sëndê du wa angbängba anî mü gîni kpölö Zagi mü yâ banda sê nâ pûmbûmbû dü akö, nâ ngbängba dü akö zo. Akö na bâ dü akö kaâ älfî yöngö mü yâ na zâla sê ndütütü mvêê bâ kânâ ahein mü ngbâ mü ngbâ nâ bangilî Zagi.»

Dudû fûgädo kaâ älfî yöngö lâmba

(Maleke 4.21-25)

¹⁶Zezu fuka nî akö yâ: «Nî na mâ wê tî lâmba, ko gëlê na önka sê ka tî akölo dü, wala bâ mâ sê hî kâ tî ngbû dü. Wa kîlî kü! Ko na mâ sê kâ älfî tâbulu alî bâ päya yâ nî nâa lîmî kâ vülû düma, kô gëlê ngbïin me. ¹⁷Hein mü pë nyê mü nâ gbükülô sê, tî nâ kûkûla wiligîdî nâ bangilî anî. Hein mü pë nyê nâ bitîmâ, tî nâ kûkûla ngöli, anî pë yâ na ina yöngö sê ina. ¹⁸«Êne mbê tènê nî gîni mü êne na gîna mü nî kpölö katî mü nî mü dû nî hein, a nâ gîta bâ mâ kulâ hein kaâ älfî. Ka nî mü dû ngä mü nî hein dü, batô ko na bî tîwu yâ hun nî kulâ hein, a nâ zâla sê zâla nâ bê kö.»*

Abîta agümi Zezu

(Matiye 12.46-50; Maleke 3.31-35)

¹⁹Nävungu Zezu nâa abäsîna Zezu ga bâ bî kö. Akö dingi ngä gîni dü tî pâyî mü anî palima tälâ nî bâmbâ sîgî ka pâlatî kö. ²⁰A gâ ga hiän nî kö yâ: «Mô bî, namô nâa abäsî namô sê zagî zo; akö yî bâ bîo.» ²¹Kô yâ gasi kpölö nî akö yâ: «Nävungue nâa abäsîmâ sê na anî mü gîni kpölö Zagi yâ na kânâ hein mü â dü Zagi yî, anî mü dû na abäsîmâ na mâ.»

* 8.18 Mô bî Matiye 25.29; Luke 19.26.

Zezu igi yagba yügü mämï*(Matiye 8.23-27; Maleke 4.35-41)*

²² Nâ kulâ ûle, Zezu nâa abawîligi sä kö zolon ka gbâ; kö yâ hian nï akö yâ: «Âni sî kâ mbitî ndigi zô.» Akö yâ nguluku. ²³ Nâ sisi akö, Zezu yâ ti nï lămï. Gbâgbaligba, yagba yügü mämï gualî bâ yââ nâ bängilî yagba ndigi mû, yâ na wikä ndigi ka vülü gbââ. Tî yâ du dü yâ gbâ nâ gâ bâ yâyâla. ²⁴ Abawîligi sä kö yâ sagi kaâ pâlatî kö yâ na zîngisa kö, yâ na hân nï kö yâ: «Bâyuguheïn, ani za kpî.» Zezu zîngî nâ lămï, yâ vu katî yügü mû nâa pangusâ mû. Kinî, tî yâ kiti, lâ yâ de ngbââ me. ²⁵ Nâ kütê sê, Zezu yâ sian akö yâ: «Ene gîni ngâ Zagi tî düênê dü?» Gündê buka titî tî akö sigî, tî yâ gba gbâ nâ lî akö, akö yâ na fûkâ nâ ndâgbâ tî akö yâ: «Kâmbâ mē na da le, nâ hân ngbâ nï yügü nâ yagba ndigi akö yâ na gîna ngbâ kö mu gîna?»

Zezu do ambäsîna tî kulâ kûmbâ*(Matiye 8.28-34; Maleke 5.1-20)*

²⁶ Zezu nâa abawîligi sä kö yâ si ka mbiti ndigi zo, yâ kulu ka tē sā avu Gelaza, dû mü nâ kpâkpü Galile ka mbitî zô. ²⁷ Nâ zöolon Zezu nâ gbâ, kulâ nï tē mû â ambäsîna na kânä kö mbele na gâ kâ kpâkpü kö. Nâ vülü ngëngë ndigi nï mû bô ngâ bangö dü, lâ ngâ hî nâ dûma dü; kö na lâ kpâtî nâ âlisëndê.^a ²⁸ Kpâtî wa kô bi Zezu mu yô kinî kö yâ ta ngbâ kö, yâ ti ka tî Zezu, yâ fuka nï kö nï tâta ngbâ yâ: «Wo yâwê nâ mi, Zezu, Bâsi Zägi dû mü alî zo nï tütulü? Mi zâlî ndöô nâ ti Zagi, mo ga kâna ngâ këlê nê kâ.» ²⁹ Ko hian yô tî pâyi mü Zezu zingi nï ambäsîna mû nï ngûnle yâ â akö külü gô nâ kpôto nï mû. Nzêke, ambäsîna mû ba kö bâ bati nï ngëngë. A yâ na bô bē kö naa ndö kö nï sîni bâ bândâ kö, me kö yâ na kâkadäga nâ sêni mû. Ambäsîna mû yâ na zâla kö na bâta nï kö kaâ pâa zo. ³⁰ Zezu yâ sian kö yâ: «Lümö yâ wê?» Kö yâ gasi kpölö yâ: «Lümê yâ Bâmbâ.^b» Ko hian yô tî pâyi mü ambäsîna nï bâmbâ sigî limi kaâ kpôto kö. ³¹ Ambäsîna mû yâ gualî na âlîmâ Zezu yâ kö ga dô ngâ alâ ba alâ kaâ këlê bakâbu mû kâ. ³² Äan mü yô, akulâ ambëngë-alîmatê

^a 8.27 Älisëndê mû du nâ yagba mbizâ, â dû du nâ zô. Anî kôlo dû mû wala akö dingi sê kpâtî nï dû mü yô. ^b 8.30 Nâ ngbâ geleke, a gbâ yâ «Legion» sê yâ ngënge abazëngele sâki isibê âlî kîlî.

ään nĩ ngengee nãa lĩ gangala mũ, na sũlã sëndẽ bã gẽla lĩga ngbã akõ. Ambäsĩna mũ yã volonko Zezu yã kô zĩmĩ alã kaã ambẽngẽ-alĩmatẽ mũ. Zezu yã yĩ katẽ nĩ akõ. ³³ Ambäsĩna mũ yã kulũ nã kpõtõ nĩ mẽ, yã lĩmĩ kaã ambẽngẽ-alĩmatẽ mũ. Kĩnĩ, ambẽngẽ-alĩmatẽ mũ kindã nĩ hõtõ bã zõnla kaã ndĩgi zo. Akõ pẽ yã talitãlã nĩ ndĩgi mũ â akõ zonlo mũ kaã zõ. ³⁴ Abãbanda ambẽngẽ-alĩmatẽ mũ bi heĩn mũ wa mũ yõ kĩnĩ yã kindã hĩ nĩ hõtõ bã gõ. Akõ yã no na tã pandi sẽ nĩ anĩ mũ kaã atẽ zo, nĩ akõ mũ hĩ dũ mũ nã gbãdã. ³⁵ Anĩ yã ga bã bĩ heĩn mũ kãna mũ. Akõ yã gã dũdũkpã nãa Zezu, yã bi nĩ mũ â ambäsĩna mũ kulũ mũ nã kpõtõ kõ. Kõ sungu sëndẽ nã tĩ Zezu, nĩ bangõ tĩ kõ, nĩ dẽde bãngili kõ. Gũndẽ yã tĩtĩ tĩ anĩ mũ pẽ dũ mũ åan. ³⁶ Anĩ mũ dũ mũ åan mbĩtã kĩnĩ aheĩn mũ ga kãna mũ nã tĩ bãngili akõ, ta pandi aheĩn mũ pẽ kãna mũ kĩnĩ mbẽwõkõtẽ ambäsĩna mũ ga kawũn mũ. ³⁷ Kĩnĩ, avũ Gelaza pẽ yã gualĩ payĩ nĩ Zezu yã kõ gũalĩ go nã tẽ sã ålã. Tĩ pãyĩ mũ gũndẽ zãlĩ akõ zãla sĩgĩ. Zezu yã gbi ka gbã bã gõ. ³⁸ Nĩ mẽ åan kõ do ambäsĩna mẽ tĩ kõ yã sian kõ yã hun yĩ bã bãta kpãtĩ nãa kõ. Zezu yã payĩ nĩ kõ yã: ³⁹ «Mõ gĩtã ka tẽ sõõ zõ, yã no na tã pãndi heĩn mũ â Zagi kana mẽ nõõ.» Kũmbã mũ yã mbele, yã na tã pãndi heĩn mũ â Zezu kana mũ nĩ kõ tã nĩ anĩ pẽ nã tẽ mũ.

Zezu kawun wõkõtẽ tĩ kulã dẽ, yã zingisi kulã wĩlĩ dẽ nã kũlugba

(Matiye 8.28-34; Maleke 5.1-20)

⁴⁰ A bãmbã anĩ dũ mbiti zõ yã na sũngũda Zezu. Zezu si yã ga kũlũ katĩ akõ, abãmbã anĩ mũ yã sanga kõ. ⁴¹ Mõ gẽlẽ, kulã kũmbã mũ â yã mũ tĩ kõ yã Zayilisi dũ mũ na bãalã dũma sambĩla dũ mũ nã tẽ mũ kũlũ gbãwute yã kũkũ sëndẽ nã tĩ Zezu. Ko volonko Zezu yã kõ nõ ka sũu zo, ⁴² katĩ mũ kilĩ bãsi kõ na wĩlĩdẽ dũ mũ dũ nĩ ndĩgi ngbõ ålĩ iyõ, ko nĩ ngunle wõkõtẽ zo dũdũkpã nãa kulugba.

Akõ gualĩ bã nõ, abãmbã anĩ mũ tĩ kũtũ kõ yã na fifĩan kõ. ⁴³ Yõ, kulã dẽ dũ åan nã ndãgbã tĩ anĩ mẽ, ko na dũnga nĩ wõkõtẽ bãgũmbũ ndigi ngbõn ålĩ iyõ. Ko bayi aheĩn sã kõ pẽ bã kãwan wõkõtẽ mũ tĩ kõ, ^a me kulã dongotõlon kĩlĩ gẽlẽ lengbe bã kãwan wõkõtẽ mũ tĩ kõ dũ. ⁴⁴ Dẽ mũ gã dũdũkpã nãa Zezu nã ngõngo kõ zo, yã ga wõ tĩ ngbã bangõ Zezu, kĩnĩ wõkõtẽ mũ sã kõ yã kawun. ⁴⁵ Zezu lũ åan yã payĩ yã: «Da sũ wõ mũ tẽ?»

^a **8.43** Nã akulã agãtãlã mbitĩ, agbã yã: ko hu anginza sã kõ pẽ bã pĩla ambẽngũnlan, ko kãwun ngã dũ.

Ani pë yä payi yä dū ngā alā dū. Piyele yä payi nī kō yä: «Bäyuguhein, dū ngā abāmbā ani mē nā gbūgbūlā tī akō mū nā pala tōō mū sū nā wō mü tōō dū?» ⁴⁶ Zezu yä payi yä: «Tī sū yō, kulā nī wō tē, katī mü mī ini yä ngunle kākawun wōkōtē mē nā kpōtoe kawun kulā nī.» ⁴⁷ Dē mē bi yä hein mē hūn kana mē Zezu ini sē ina, ko yä kulū nā ndāgbā tī ani mē, na kīga nī gūndē, yä ga kükū sēndē nā tī kō. Dē mē yä hian kütū wōwo mē kō wo tī kō nā bāngilī ani pē, ko yä ta pandi kākawun wōkōtē mē sā kō kāwun mü gbāwute. ⁴⁸ Zezu yä payi nī dē mē yä: «Mā, mo gūgū tīpāyī mō gini mü tī düō nēē, mō bātī nī nzūkpa!» ⁴⁹ Zezu bādū nā fūkā āmā kinī, kulā nī lū sā bāalā dūma sambīla zo ga ga pāyī nī kō yä: «Bāsīō kpīkpī. Mo ga yūku ngā Bäyuguhein nī kūngbā kā.» ⁵⁰ Zezu gini yōngō mē yō, ko payi nī Zayilisi yä: «Gūndē ga kāna ngōō kā. Mō gīnī kpātī tī düō, bāsīō na gūgū.» ⁵¹ Zezu no yä ga külū ka sā Zayilisi zo. Ko ka yä abāmbā ani ga līmi ngā ka dūma mē zo kā, kpātī kō nī tī kō, nāa Piyele, nāa Zan, nāa Zaki, bakatī bā gudē nāa nā gudē nā līma. ⁵² Ani pē yä na gbō, yä na kānā ngūnō kānā sigī. Zezu yä payi nī akō yä: «Ene ga gbō ngā kā, gudē gēlē kpi dū ko na lālā.» ⁵³ Ani yä mongo kō monga katī mü ā akō ini mü ina yä gudē kpīkpī. ⁵⁴ Zezu yä zali bē gudē mē yä payi nī kō nī ngūnle yä: «Wīlī dē, mō gūālī!» ⁵⁵ Mānyā gudē yä gita kaā kō, kinī ko yä gualī. Zezu yä payi nī akō yä: «Ēne hūn līga nī kō kō lī.» ⁵⁶ Hein mē kāna mē yä buka gbagbā nā lī abāgudē nāa nā gudē. Zezu yä hūn ngbā nī akō yä akō ga tā ngā pandi hein mē kāna mü nī kulā nī kīlī kā.

Zezu timi abawīligi sā kō ngbōn ālī iyō

(Matiye 10.5-15; Maleke 6.7-13)

9 Zezu ya abawīligi mē sā kō dū mü ngbōn ālī iyō, yä hūn ngule kūmāndēmā nī akō bā dūkā akēlē ambāsīna, bā kāwa wōkōtē tī ani. ² Nā kütū sē, ko yä timi akō bā hīan yōngō Tēgbēngē sā Zagi, bā kāwa wōkōtē tī ani. ³ Ko yä fuka nī akō yä: «Bā nō ndūgu-gāwī mē, ene ga zālī ngā kulā hein wa kīlī kā: Batō kōmbītō, ka mvō, ka līga, ka nginza kā. Nī kīlī ga dū ngā nī ālībangō iyō kā. ⁴ Nā alā pē ēne na dā tē, a nā sāngēenā kulā mü dūma, ēne nyē kpātī nā zō mvēē nā gōwīēnē. ⁵ Ambē tē na kēenē wala akō ka bā gīnaenē, ēne gō nā tē sā akō yä zanzia mvutu ndō enē;^a

^a 9.5 Zāzanzia mvutu ndō sū yä: «Wanī nyāsī. Kulā yōngō āni ga fūkā nī ambē tē mē, kā mü kā bā gīna yōngō Zezu, kū.»

wa mü yô sê êne na yûga nî akö yâ këlê heîn â akö kana.» ⁶ Abawîligi yâ mbele no, yâ no nâ atê mû pê yâ na hîân ngbângba yöngö sâ Zagi nâ alâ pê, yâ na kâwa wökötê tî anî.

Helode Antipasi na sîân tû katî Zezu

(Matiye 14.1-2; Maleke 6.14-16)

⁷ Nâ lögbo sê mû, Helode Antipasi dü mü na guvulunele tē sëndē Galile gini payî aheîn mû nâ kânâ mü. Ko zali lî kö katî aheîn mû kü, tî päyî mü akulâ anî na hîân päyî Zezu yâ: «Zan-Batisite sê zîngi mü nâ kûlûgba.» ⁸ Amû na päya yâ: «Eli sê kûlu mü.» Amû anî na päya yâ: «Kulâ abälängbâ-Zagi mû ladû sê zîngi mü nâ kûlûgba.» ⁹ Helode fuka yâ: «Mi nî tē la hân ngbâ kinî a gâa yelê gölon Zan. Ka kûmbâ mē mî na gîna päyî kö me, ko na da?» Ko yâ na gēla gîni bā bî Zezu.

Zezu hun lîga nî anî sâki isibê

(Matiye 14.13-21; Maleke 6.30-44; Zan 6.1-13)

¹⁰ Amatîma yâ gita yâ sungu na tâ pândi aheîn mû pê â akö kana mü. Zezu yâ zali akö, akö yâ gbe tälâ no kâ kulâ tē â yâ tē yâ Betesayida. ¹¹ Anî gini pandi sê, yâ palima tälâ nî ngenge yâ zali kütû kö. Zezu yamba akö yâ hian yöngö tē gbengē sâ Zagi nî akö yâ kawun kpoto anî mû nâ wôka mü. ¹² Lâ wâlâ bā bîla; abawîligi sâ kö dü mü ngbôn âlî iyô ga düdükpä nâa kö yâ fuka nî kö yâ: «Mô îtâ anî mē â akö gitâ kâ atē nâa dâan tē ngbâ-tî dü mü düdükpä, bā päya yâ â akö gëlê bati lāmî nâa lîga lîli akö, katî mü dē mē no, anî nâ gbasâ lipîä.» ¹³ Zezu fuka nî akö yâ: «Êne hun lîga nî akö nî tē nē â akö lî!» Abawîligi yâ gasi yöngö nî kö yâ: «Anî kpätî nî mâpa isibê bakatî atiän iyô. Mo yi yâ âni nô nâ gülû lîga katî abâmbâ anî mē pê?» ¹⁴ Wamüyô, ngenge anî mû dü mü âan du sâki isibê. Zezu yâ fuka nî abawîligi sâ kö yâ: «Êne päyî nî anî mû yâ â akö sêngû sëndē nî kāmāmâ: kāmāmâ kîlî anî wa ngbütû isibê, kāmāmâ kîlî anî wa ngbütû isibê.» ¹⁵ Abawîligi sâ kö yâ kana kpätî bati ngbâ kö mû, anî pê yâ sungu sëndē lâse lase tî gili akö ngbütû isibê ngbütû isibê. ¹⁶ Zezu yâ zali amâpa isibê bakatî atiän iyô mû, yâ sumia bängilî kö, gele ka alî zo, yâ gasi mälö nî Zagi katî alîga mû. Nâ kütû sê, ko yâ kidigî nâ zô yâ hun sê nî abawîligi sâ kö, yâ â akö gânwê sê nî angbüdü anî mû. ¹⁷ Anî pê yâ lî lîga, vülû

akö yä hihî. A yâ palima anyägä amâpa nâa atïän mû nyê mü, tî yâ hin akeze ngbôn älä iyö.

Piyele yâ Zezu na Mesii

(Matiye 16.13-16, 20; Maleke 8.27-30)

¹⁸ Nâ kulâ üle, Zezu na sämbilä nî tütulu yâga më, nî kö nî abawîligi sä kö. Ko yâ sian akö yâ: «Anî na päya yâ da na mi?» ¹⁹ Akö gasi yöngö yâ: «Amü na päya yâ mo na Zan-Batisite, amü na päya yâ mo na Eli, akulâ amü na päya tâwe akö yâ kulâ abälängbä-Zagi mû sê zäa zîngi mü nâ külûgba.» ²⁰ Zezu sian akö yâ: «Ka ene? Ene payi weenê yâ mi na da?» Piyele gasi yöngö nî kö yâ: «Mo na Mesii mû â Zagi timi kö!»

Zezu hian päyî kulugba kö nâa zîzingi kö nâ külûgba

(Matiye 16.20-28; Maleke 8.30; 9.1)

²¹ Zezu yâ hun ngbä nî akö nî ngünle yâ akö ga hîan ngä sê nî kulâ nî wa kîlî kä. ²² Ko yâ gita fuka yâ: «Tî dâ yâ â Bäsî Nî bî ndilä sigî; â abäkûmba aZuife nâa ayagba gëlê-Zagi bakatî abâyugu-Ndikä kä päyî kö, yâ â imî kö. Nâ kütû lämî ätä, ko yâ zîngi nâ külûgba.»

²³ Nâ kütû sê, ko yâ fuka nî anî pë yâ: «Ni mû nâ yî bä zäla kütûe, kö kä tî kö kä, yâ tenge wagilo-ngünlan sä kö^a ka kö gâ tî kütûe. ²⁴ Tî päyî mü, ni mû na yî bä gûsa tû nî tû na kpîkpi; Ka ni mü gâ hün tû bä kânä nê, ko na gûgû. ²⁵ Ngbâyän hein indâ â nî na nyälan kö gâ dîngî ahein sêndê mê pë yâ gita yâ kpikpi, tî na kânä indâ nî kö? ²⁶ Ni mû nâ dâ nî zê katê nâa kpölöe, Bäsî Nî na kânä zê katî kö hi nâ üle sê mû kö na gâ nâ ilisa sä kö, nâ ilisa sä kö nî angîlîlî matîma-mányâ sä kö.» ²⁷ Zezu yâ gita payi nî akö yâ: «Bitâyöngö mî na päya nêñê, akulâ anî nâ ndâgbâ têñê gëlê na kpî dü, akö na nyê nî ungâ mvêë bä bî lögbo mû â süngu gbëngë sä Zagi na gâ bä gûali te ni ngûle.»

^a 9.23 Têtenge wagilo-ngünlan sê yâ nî düdükpä bä bî ndilä wala bä kpî yöngöli Zezu.

Kpoto Zezu bilî tî kiän
(*Matiye 17.1-8; Maleke 9.2-8*)

²⁸ Lämî isibë äli ätä nâ kütû sê mü kô fuka mü yô, Zezu zali Piyele, Zaki nâa Zan tî kütû kô. Akö no kâ lî kulâ yagba gangalan bâ sâmbîlâ. ²⁹ Wa kô na sâmbîlâ mü yô, kpäkpü Zezu yâ ga bilî tî kiän nâ bângilî akö, bangô kô yâ fisi fisa sîgî, yâ kiki sîgî. ³⁰ Gbâwute, â akö gëlê, akulâ akümbâ iyô sê lû mē na fükâ nâa Zezu: aEli nâa Moyize^a sê, ³¹ kâlû mü nâ ndägbâ ilisa lîalî. Akö na fükâ nâa Zezu kâ äli sêngu mü kô na nô mü bâ kânâa nâa kpikpi kô nâ Zeluzaleme zo. ³² Lämî gôgô nî Piyele nâa abâ kö mü; akö zingî nâ lämî yâ bi ilisa Zezu yâ bi akümbâ iyô hî mü lû mü ka alî nâa Zezu. ³³ Nâ lögbo mü â akümbâ iyô mü zali gîni bâ gôo, Piyele fuka nî Zezu yâ: «Bâyuguheîn, tî nî ngbängba yâ âni nyê kpätî nâ lâ mē äan dêmê! Anî yâ wa abakpâ ätä; wo kîlî, we Moyize kîlî we Eli yâ du hî kîlî.» Piyele gëlê ini yöngö mü kô gâ hân dü. ³⁴ Wa â kô na fükâ mü yô, kinî ndumbâ yâ ga ga windikâ akö nâa abawîligi mü pē, gündê yâ zali abawîligi zâla sîgî. ³⁵ Kulâ tigölon ni yâ kulû nâ ndumbâ mü zo yâ fuka yâ: «Ni mē dêmê du na bäsîê mî solo kô. Êne gîni ngbâ kö!» ³⁶ Nâ kütû tigölon mü fûka mü, kpätî Zezu kîlî nyê. Abawîligi sâ kô yâ ongo önga nâ lögbo sê mü, tâ ngâ pandi heîn mü â akö bi mü nî kulâ ni dü.

Zezu do këlê mbäsîna tî kulâ gudê
(*Matiye 17.14-18; Maleke 9.14-27*)

³⁷ Lämî kîlî nâ kütû sê, Zezu nâa bawîligi sâ kö lu nâ lî gângalan yâ zolo. Abämbâ anî yâ ga bändî kö. ³⁸ Kulâ ni kîlî nâ ndägbâ abämbâ anî mü gualî bâ tâ ngbâ kö yâ: «Bâyuguheîn, mi zâli ndöo, mô gëlê kâtî bäsîê! Kpätî kîlî kö sê nâ bē! ³⁹ Nzêkê, mbäsîna mü na gî tî kô, mô gëlê, ko na tâ ngbâ kö. Kpätî fugbu yâ na küla nâ ngbâ kö, ko yâ na üga üga kpätî. Mbäsîna mü na kânâ kö nî sanâ sîgî, kükulû kô nâ kpôto gudê mü nî kpäkpäpaka. ⁴⁰ Mi fuka nî abawîligi sô ya â akö dô mbäsîna mü, akö kembe nî kô kü.» ⁴¹ Zezu yâ payi nî anî mü yâ: «Ene na anî mē ka äan! Ene na ambê ndälikpâdü, na këlê anî. Mi na nyê ngöli gêkeke nâ pâla

^a 9.30 Zagi hün gätälâ ndikâ nî Moyize yâ kô hün nî ambê tē Izalaye. Eli dü na bëlê yagba bälängbâ-Zagi nâ bângilî Zagi. Nâ gîni anî iyô mü sê â Zagi ma ngbänyâ süngö nâ ndägbâ tî kô nâa anî.

tënë? Mi na nyë nâ ngbî düë katënë mvëë tî lögbo wë?» Zezu yä fuka nî bā gudë mû yä: «Mô gâ nî bäsîö mû kâ äan no!» ⁴²Nâ lögbo mû â gudë mû na dâ düdükpä nää Zezu, mbäsîna mû yä bafu gudë mû ka sëndë yä guali bā zigizâ kö zigizä nî ngûle sîgî. Zezu vu katî mbäsîna mû nî ngûnle sîgî, kawun kpoto gudë mû yä gasi kö nî bā kö. ⁴³Tî yä gba gbä nâ lî ani pë. Akö yä fuka yä: «Bitâyöngö, Zagi nî gbätä!»

Zezu gita hian päyî kulugba kö

(Matiye 17.22-23; Maleke 9.30-32)

Wa â anî mû bädû mü bā ilisâ Zezu katî aheîn mû pë kô kana mü, ko fuka nî abawîligi sâ kö yä: ⁴⁴Êne gîni yöngö mē mî na hîan mē nî ngbängba: a nâ gâ bā itâ Bäsî Nî kaâ bē abäzindi kö.» ⁴⁵Abawîligi gîni ngä nâ kpölö kô hian mû dü, a ônko ndökütû yöngö mû önka tî akö ba päya yä akö ga gîni ngä nâ zô kâ. Gündê sîsian Zezu nî ndökütû sē kana akö kânä.

Da dü na yagba nî ngulukû abâ kö

(Matiye 18.1-5; Maleke 9.33-37)

⁴⁶Abawîligi na sôbîsâ yöngö ya da dü na yagbani nâ ndägbâ tälâ. ⁴⁷Zezu inî dü akö ina pë. Ko yä ga zälî kulâ kôkôtî gudë yä ga mâ kô nâ pâla tî kö. ⁴⁸Ko yä fuka yä mo akö: «Ni mû nâ sângâ kôkôtî gudë mē, nâ gîni ngbänyädü, tî päyî, mi nî tē sū ko sangee mü. Ka ni nâ sângêe, ko sanga ni mû tîmie mü. Katîmü, nî mû dü kôkôtî nâ ndägbâ tënë, ko dü na yagba nî.»

Nî mû kâ ngäenê dü, ko na weenê kö

(Maleke 9.38-40)

⁴⁹Zan ga päyî nî kô yä: «Bäyuguheîn, ani bi kulâ nî nâ dô ambäsîna tî lümö. Ani yi bā kisa gîni tî kö tî päyî ko dü nga na wanî kö dü.» ⁵⁰Zezu yä payi nî kö yä: «Ene ga kîsi ngä gini tî kö kâ! Katî mü, nî mû kâ ngäenê dü, ko na weenê kö.»

Ambë kulâ të Samali ka bâ sängâ Zezu

⁵¹ Lögbo bâ päya yâ â zâlî Zezu gita nî kö kê të sâ Zagi nâa wälä, ko yâ un na zala gîni bâ nô kê Zeluzaleme zo. ⁵² Ko timi akulâ anî ka mbita zo. Akö zali gîni yâ no na limî kê kulâ të Samali, bâ lëka lä bâ süngüda nî kö. ⁵³ Ambë të mû ka bâ sängâ kö katî mü ko na zala gîni Zeluzaleme.^a ⁵⁴ Abawîligi sâ kö, Zaki nâa Zan, bî hein mû yö, akö fuka nî kö yâ: «Yaalî, mo yi yâ âni sîän â Zagi timî wê lîalî, â tî tî kê âlî akö yâ gbitiki akö pë?» ⁵⁵ Zezu gele bi akö, yâ vu katî akö.^b ⁵⁶ Akö yâ no kê kulâ mü të kiän.

Anî mû yî bâ zâla kütû Zezu

(Matiye 8.19-22)

⁵⁷ Â akö bädû mü nâ gîni bâ nô, kulâ kümbâ fuka nî Zezu yâ: «Mi na zâla kütûo nâ alâ mû pë mô na gâ bâ nô të.» ⁵⁸ Zezu fuka nî kö yâ: «Agbagä nî düma lâmi akö të, azâlî hî nî düma lâmi akö të, me Bäsî Nî nî wilî bâti pipigi lî kö të kü.»

⁵⁹ Ko yâ fuka nî kulâ kö yâ: «Mô gâ tî kütûe.» kümbâ mû fukä yâ: «Yaalî, mô itâ mî nô nâa mâ kulugba bubâ sîwä.» ⁶⁰ Zezu fuka nî kö yâ: «Mô itâ akulugba â akö mâ akulugba sâ akö; me mo tâwo, mô nô nâa hîän yöngö Tëgbëngë sâ Zagi nî anî.»

⁶¹ Kulâ kümbâ gita fuka yâ: «Mi na gâ bâ zâla kütûo, bäyuguhein, me mô itâ mî nô nâa sîän katî agümié sîza.» ⁶² Zezu fuka nî kö yâ: «Nî mû nâ zâla hein sösolâ kîni ga gëlê kê sâ zo, ko gëlê lengbe bâ dû nî mbësüngu nâ Tëgbëngë sâ Zagi dü.»

Zezu timi abawîligi sâ kö ngbütû-isibë-âlî-ngbütû-iyö-âlî-iyö

10 Nâ kütû së, Yaalî yâ solo akulâ akümbâ ngbütû isibë âlî ngbütû iyö âlî iyö^c yâ timi akö iyö iyo mbîta nâ agbädä nâa dân të mû

^a 9.53 Lazênge mü zo, aZuife gîni ngä tälâ nâa mbë të Samali dü. Ambë të Samali yî ngä yâ â ambë të Galile kê nâ të sâlâ bâ nô kê Zeluzaleme zo bâ mvönlönka Zagi dü.

^b 9.55 Ene lengbe bâ gê yöngö mê hî nâ akulâ agätälâ ambîti-Zagi. A gbâ yâ: «Ene îni ngä mányän mû dû mü nënê dü. Katî mü, Bäsî Nî gëlê ga bâ îma anî dü, me ko ga bâ gûsa akö gûsa.» ^c 10.1 Nâ akulâ ambîti, agbâ yâ Zezu timi akümbâ ngbütû isibë-âlî-ngbütû-iyö.

pë kô na gâ mü bâ ngülûka nâ zô. ²Ko yâ fuka nî akö yâ: «Ligati nî bâmââ, me ambësüngu ligati mü ngê ngâ dü. Êne sîan Yaali, mbê tî kô tîmî ambësüngu nî ngenge â akö kânâ süngû ligati sä kö. ³Ndügu! Mi na tîmaenê wa abäsi-vülêngbâga nâ ndägbâ agbängû. ⁴Ene ga zâli ngâ nginza kä, batô mvô nginza ka, kpoto kä; nâ gîni, ene ga lû ngâ bâ sîan kâtî kulâ nî kä. ⁵Ene na gâ bâ lima kâ kulâ düma, êne fûkâ nî ambê düma mbîtä yâ: “Â nzukpa gâ kâ düma mê.” ⁶Kulâ mbënzukpa gâ dü nâ düma mü, yöngö nzukpa mü sênê na zônla kâ lî kö; tî nâ dü ngâ yö dü, nzukpa mü sênê na gîtâ kâ lienê. ⁷Êne nyê nâ düma mü äan, êne lî liga yâ mbili hein mü â nâ hûn mü nêne nâ düma mü, katî mü mbësüngû lengbe bâ nyâla mapîla sä kö.^a Ene ga nô ngâ nâ angbâ düma kîkili kîkili kä. ⁸Ene na lima kâ kulâ gbädä kinî ambëgbädä mü ga nâ yâmbâ enê, êne lî liga mü â nâ hûn mü nêne. ⁹Êne käwûn wökôtê tî ambëtê mü. Êne fûkâ nî ambëtê mü yâ: “Süngu-gbëngê sä Zagi dâ düdükpä nêne.” ¹⁰Ene na lima kâ kulâ mü gbätä kinî anî na kâenê, wala akö yâ ka bâ gîna enê, êne külû kâ äli ababâla yâ fuka nî ambëtê mü pë yâ: ¹¹“Ani na zânzîa mvutu sêndê tê sênê zâli ndô äni mü nâ bangi'enê. Tî lêngbe yâ êne ini yâ süngu-gbëngê sä Zagi dâ düdükpä nêne.” ¹²Mî fûkâ nêne: nâ üle dède ngbanga, ngbanga mü â Zagi na gâ mü bâ dê sê ka lî ambê tê mê na ngülûka mü â dê mü ladû kaâ lî Sodomö.»

Agbädä mü kâ mü bâ gîna Zezu tî dü akö

(Matiye 11.20-24)

¹³Zezu yâ gita fuka yâ: «Ene nâ ngünô, ene ambê tê Kolazein! Ene nâ ngünô, ene ambê tê Betesayida! Tî nâ dü yâ aheîn kpeînleîn mü kâna mü nâ tê sênê la du yö nâ Tê Tili nâa Sidon, kâ mbân mbân, ambê atê mü hein bangô ndügê yâ na pî nâ kükü wê bâ yûga yâ akö itâ bandi kânäga akö. ¹⁴Tî päyî mü sû, nâ üle dède ngbanga, ngbanga mü â Zagi na gâ mü bâ dê sê ka lienê, na ambê atê mê, tî nâ ngülûka mü â dê mü kaâ lî ambê atê Tili nâa Sidon. ¹⁵Ka ene tâ wenê, ambê tê Kapelenahumu, ene bi tâ wenê yâ ene na gbî mvëë bâ wö tî lîali? Ene na gâ bâ zônla mvëë bâ dâ sâ akînda zo.» ¹⁶Zezu yâ gita fuka nî abawîligi sä kö yâ: «Nî mü nâ gîna enê, ko ginie; Nî mü nâ kâenê, ko kée; ka nî mü nâ kée, ko kä nî mü tîmie mü.»

^a 10.7 Êne bî hî nâ Matiye 10.10; 1 Koleten 9.14; 1 Timote 5.18.

Gîtâ abawîligi ngbütû isibê âlî ngbütû iyö âlî iyö mâ

¹⁷ Abawîligi ngbütû isibê âlî ngbütû iyö âlî iyö mâ^a gita nî möngö nâ ngbâ akö yâ fuka yâ: «Yaalî, batô ambäsîna këlê, akö hî na gîna ngbâ anî gîna âni gâ hân ngbâ mu nî akö tî lümöö!» ¹⁸ Zezu gasi yöngö nî akö yâ: «Mi bi Satan kô lu alî zo tî ka sêndê wa nyîkpänyê. ¹⁹ Êne gîniê, mi hun ngunle nêniê bâ päya yâene simbigî awö nâa kpâlâküngü. Mi hun ngunle nêniê bâ päya yâene sü nâ âlî Satan, kulâ këlê hein kîli gëlê na kânâ enê dü. ²⁰ Ene ga dü ngâ nî möngö katî mü â ambäsîna na gîna ngbênê mu kâ. Êne dü nî möngö katî mü Zagi gbâ luma enê kâ mbîti gülü nâ lialî zo.»

Möngö nâ dü Zezu

(Matiye 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Kpätî nâ lögbo sê mu, Ngîlîlî-Mänyâ yâ hi Zezu yâ ma möngö kâ dü kö, ko yâ taa ngbâ kö yâ: «Ô bubä, Yaalî lialî nâa sêndê, mi na hân mälö nô katî mü mo onko aheîn mê tî ambê-îna nâa ambê-iniheîn yâ yugu kütû sê kpätî nî akötî kötî agudê. Înke! Bubä, mo yî yâ â tî dü yö. ²² Bubä mä aheîn pë kâ bée. Nî kîli îni ngâ gudêe dü, kpätî bubä kîli. Nî kîli îni ngâ bubââ dü, kpätî gudêe kîli bakatî anî mü â gudêe yî bâ yüga kö nî akö bâ päya yâ â akö îni kö.» ²³ Nâ kütû sê, Zezu binlin tû bändî abawîligi sä kö yâ fuka kpätî nî akö yâ: «Ene nî möngö bâ bî hein mü êne na bî mü! ²⁴ Katîmü, mi na päya nêniê, abälängbâ-Zagi nâa gbêngê sigî yî bâ bî hein mü êne na bî mü, bâ gîna hein mü êne na gîna mü, me akö gîni ngâ sê dü.»

Dudû fügädo kaâ âlî ngbängbadü mbê tē Samali

²⁵ Kulâ bäyugu-ndikâ yî mü bâ tälâma Zezu gualî sian kö yâ: «Bäyuguheîn, mi na kânâ wê bâ nyäla gülü gîgbö?» ²⁶ Zezu yâ gasi kpölö nî kö yâ: «Mo ge nâ Mbîti-Ndikâ a gbâ ya wê?» ²⁷ Kumbâ mü yâ gasi yöngö nî kö yâ: «Tî dü yâ mô yî Zagi, Yaalî söo tî düö pë, nâ mänyôo pë, nî ngunleo pë, nâa bâba düö pë. Mo lengbe hî bâ yî bô wa mô yî tô mu

^a 10.17 Nâ akulâ ambîti, a gbâ yâ «Ngbütû isibê-âlî-ngbütû-iyö.»

yö.»^{*} ²⁸ Zezu yä payi nĩ kö yä: «Mo gasi yöngö nĩ ngbängba; mô kânâ hein mô mô hian mü ka mô dīngī gülü.»

²⁹ Bā yūga yä, sian sian lä mü süu du tĩ gīni sē, kumbā mü gita sian Zezu yä: «Bē sē na da?» ³⁰ Zezu yä fuka nĩ kö yä: «Kulā kumbā lu nā Zeluzaleme zo bā nō kâ Zeliko. Nā gīni, ko tĩ kaā bē agilo. Akö yä buka loko aheın löka tĩ kö pē, taki kö dūdūkpa nāa kulugba, yä ba kö tĩ pala gīni, yä zali gīni gō. ³¹ Kulā gēlē-Zagi ga bā ngülūka tĩ gīni mü. Ko bĩ kumbā mü, yä ne kö nē yä kati gīni yä go. ³² Kulā vu-Levi yä ga külū hĩ kaā ālĩ kumbā mü, yä ne kö nē, yä kati gīni yä go. ³³ Kulā mbē tē Samali, nā nō ndūgu-gāwī sā kö, gā ga külū hĩ kaā ālĩ kumbā mü, kinĩ, ngünō kö gāa zālĩ kö. ³⁴ Ko gā dūdūkpa nāa kumbā mü, yä wika kpāmĩ nāa vin kaā bāngilĩ aölō kumbā mü, yä bo tē. Nā kūtū sē, ko gāa zālĩ kumbā mü, ma kö kâ ālĩ pūnda sā kö yä no nĩ kö na mā kö nā kulā dūma aginō yä kana nĩ kö nĩ ngbängba. ³⁵ Lā gāa gīlĩ, ko kusu yagba nginza yä hun nĩ mbēdūma yä fuka nĩ kö yä: “Mō bāndā mbēwökötē mü nĩ ngbängbā, mo na gitā kāna akulā aheın katĩ kö ngūluku nginza mē mĩ hun mē, nā gitēe, mĩ na pīla sē pīla pē nō.” »

³⁶ Bā nyāsa nĩ fūgādo sā kö, Zezu yä sian bāyugu-Ndikā mü yä: «Wo tū wo, nā ndāgbā tĩ anĩ ātā mü, ini kö dū na bā kumbā mü ā agilo mü taki kö mü?» ³⁷ Bāyugu-ndikā mü yä gasi yöngö nĩ Zezu yä: «Kö mü kāna ngbängbadū mü nĩ kö.» Zezu yä gasi kpölō nĩ kö yä: «İke! Mo hĩ, mô nō, yä kana kpātĩ wa mü yö.»

Zezu ga bā bĩ Malete nāa Mali

³⁸ Wa mü ā Zezu nāa bawīligi sā kö bādū mü nā nō tĩ lĩ gīni, ko limi kâ kulā tē kinĩ kulā dē ā lümā kö du mü yä Malete sanga kö dūma sā kö zo. ³⁹ Malete nĩ kulā gūmĩ kö tē ā lümā kö du mü yä Mali. Mali sungu sēndē tĩ ndō Yaalĩ kinĩ ga nā gīna aheın mü kō na yūga mü.^{*} ⁴⁰ Malete tū we kö, yöngö kākana nĩ Zezu zali dū kö sīgĩ kinĩ asūngu yä susū nā ālĩ kö. Ko ga yä fuka yä: «Yaalĩ, mü ā Mali itee mĩ na kânā asūngu kpātĩ nĩ sangitē, tĩ kāna ngā kulā hein nō dū? Mō fūkā nĩ kö, kō gā gāa hūn bē nē ke.» ⁴¹ Yaalĩ yä gasi yöngö nĩ kö yä: «Malete, Malete, dūō kpātĩ alĩ, mo yä na kīga sīgĩ katĩ abāmbā aheın, ⁴² batō kēlē hein kīlĩ lēngbe, hein mü sū ā Mali salaka sē mü tū we kö; nĩ kīlĩ gēlē na zāla sē nā bē kö dū.»

^{*} 10.27 Mō bĩ ANDikā 6.5; Levitike 19.18. ^{*} 10.39 Mō bĩ Zan 12.1-3.

Zezu yugu gîni sambîla nî abawîligi sâ kö

(Matiye 6.9-13; 7.7-11)

11 Nâ kulâ üle, Zezu na sâmbîlâ Zagi nâ kulâ lä. Ko nâa nyäsî sambîla, kulâ bawîligi sâ kö fuka nî kö yâ: «Yaalî, mô yûgû gîni sâsambîla Zagi nî ânî wa â Zan Batisite yugu mü nî abawîligi sâ kö.» ² Zezu fuka nî akö yâ: «Ene na gâ bâ sâmbîlâ Zagi, êne fükä yâa:

“Bubä,

mô kânä â anî ilîsâ lümöö;

Mô gâ gâa dû nî Gbêngë nâ âlî anî. ³ Mô hûn liga lili
nânî nâa üle nzün.

⁴ Mô mbêlê bidia tänî,

katî mü anî hî, anî na zâ yöngö tî li anî mü nâ kânâ
akëlê heîn mü nânî.

Mo ga kâna ngä âni tî kâ këlê yöngö kâ.”»

⁵ Zezu yâ gita payi nî abawîligi sâkö ya: «Da nâ ndâgbâ tëënë, â bälümä kö gâ dü tëë, ko yâ no ka li ngbakîlann kö zo nâ gebêle yülü, yâ payi nî kö ya: “Bê, mô âmbâ mâpa nëê ätä ke, ⁶ tî pâyî mü, kulâ bälümë dü mü na mbê ligîni kulü katê dü më, heîn nâ bëë bâ hûn nî kö kö li kü.” ⁷ Bälümä kö mü yâ nye düma zo yâ gasi kpölö nî kö yâ: “Ho küä, mô itêe yö! Ani kîsî ngbakîlan kîsa, nê nâa abäsîë, ani lälä. Mi gëlê lengbe bâ gûalî bâ hûn mâpa nô dü.” ⁸ Mî pâyî nëënë: batô ko na gû ngâ alî bâ hûn nî kö katî mü â akö dü mü na abälümä dü, ko na gû-gûalî bâ hûn aheîn mü kö na sân mü pë nî kö, katî mü kö lü mü katî kö nî gêtêkêlo. ⁹ Tî sê mî na päya më nëënë yâ: êne sân heîn, a nâ hûn hûn nëënë, êne gëlê heîn, ene na dînga dînga, êne ngôkô ngbakîlann, a na û-ûla nëënë. ¹⁰ Katî mü yâ, nî nâ sân heîn ko nyali, nî na tâ kâtî heîn ko dingi, nî na tâ ngbakîlann, a nâ û-ûlu nî kö. ¹¹ Da nâ ndâgbâ tëënë, â bäsî kö na sân tiän nâ bë kö, ko hûn wö nî kö? ¹² Wala ko gâ sân päläköndô nâ bë kö, ko yâ hûn kpâlâküngü nî kö? ¹³ Sangbatî ene dü mü na akëlê anî, ene yâ ini mü ina bâ hûn ngbângba heîn nî abäsî ënê, Ba ânî me alî zo dü mü na mbëngbanyä dü gëlê lengbe bâ hûn nziänzian-mänyân nî anî mü gâ sân kö të dü?»

Zezu gasi yöngö katî yöngö mâ â mâ mü ka li kö

(Matiye 12.22-30; Maleke 3.20-27)

¹⁴ Nâ kulâ üle, Zezu na dô mbäsîna nâ kpôto kulâ kûmbâ â akö kisi ngbâ kö kisa. Nâ kütû sê mü â mbäsîna mü kulû mü, kinî ngbâ kûmbâ mü yâ ulû, ko yâ gualî na fûkâ. Tî yâ gbâgba nâ li abâmbâ anî mü dû mü aan.

¹⁵ Akulâ anî yâ na päya yâ: «Hoo Bezebulu, ^{a16} amü yâ mo kö: «Mô kânâ kulâ hein kpeinlein nânî nâ tî bângilî anî dêmê, bâ yûga yâ Zagi tímio.» Akö hian yöngö mü bâ gëla gîni bâ bâ kö ka pîô sâ akö. ¹⁷ Nâ aheîn mü pë, Zezu ini dû akö ina pë yâ payi nî akö yâ: «Anî mü dû mü nâ tê kîlî na gûalî bâ zîma baso nâ ndägbâ tî akö, tê mü na gâ bâ tîti. Adûma tê mü pë na gâ bâ tîwîga kaâ âlî abâ sê. ¹⁸ Ene payi yâ nâ gîni Bezebulu sê mü na dô ambäsîna mü. Zabulû na kpälâ nâ ngunle kö iyö kinî tî gâa gûalî bâ tâ baso nâ ndägbâ tî sê, ngunle gbëngê sâ kö gëlê tî dü? ¹⁹ Tî nâ dü yâ mi na dô ambäsîna nâ gîni Bezebulu, ka anî sênê na dô ambäsîna tî we akö nî ini ngunle? Akö nî tî akö nâ gâ bâ yûga nêñê yâ ene na fûkâ nî kpâti sê. ²⁰ Â tî dû mü yâ Zagi hûn ngunle dôdo ambäsîna mü nê, tî yûgu yâ wamê âmâ, Zagi gûalî nî süngu gbëngê sâ kö nâ ndägbâ tênê. ²¹ Kulâ mbê ngûnle na zâla amälân-baso sâ kö yâ sungu bâ bândâ dûma sâ kö, ambê dikönlön gëlê na dî aheîn sâ kö dü. ²² Kulâ nî â ngunle kö susû nâ âlî we kûmbâ mü, gâ limî kâ dûma sâ kûmbâ mü zo, yâ bafu kö ka sêndê, ko na löka amälân-baso sâ kö mü kô na mâ dü kö mü kâ âlî, yâ ganwu nî anî aheîn mü pë kô loko mü dûma sâ mbëngûnle mü. ²³ Nî mü nâ dû ngâ nâ kütêe dü, ko na nî mü nâ kânâ baso nê. Nî mü hûn ngâ bê nê bâ päya yâ mü pâlimâ anî nî Zagi dü, ko na kpätäkâ akö kpätäkâ.»

Gîgita mbäsîna

(Matiye 12.43-45)

²⁴ «Mbäsîna nâa külû nâ kulâ nî, ko na tâ nâ gbasâ lipîä bâ gëla kulâ lâ bâ sünga tê. Ko gâ dîngî ngâ kulâ lâ dü, ko na päya yâ: “Mî na gîtä kâ dûma sê mü kulû mü nâ zô.” ²⁵ Ko yâ gita, yâ dîngi dûma mü â tîan vîlû sê nî ngbângba yâ lëkê aheîn vîlû sê pë tî sâgîni sê. ²⁶ Ko yâ gita na lökô ambäsîna isibê-âlî-iyö, gbêlêke mü nguluku kö, akö yâ limi kaâ

^a 11.15 Bezebulu na kulâ lûmâ Satan, dû mü na gbëngê ambäsîna Ko sê nâ hûn ngunle mü nî kö kinî ko ga dô mü nî mbäsîna mü.

düma mü, yä leke bäti akö yä sungu. Ndilä kümbâ mü yä gita nguluku nâ äli gätälä sê mü.» ²⁷ Wa â Zezu na fükâ mü yö, kulâ dê nâ ndägbâ tî abämbâ anî mü yä ta ngbâ kö nî ngünle yä: «Ko nî möngö, dê mü dî îân mü kinî ga bändôo mü nî mami kö!» ²⁸ Zezu gasi yöngö nî kö yä: «Akö mü dü mü nî möngö sîgi na akö mü nâ gîna kpölö Zagi mü yä na kânâ bäti ngbâ kö mü.»

Zezu ka bâ kânâ hein kpeinlein.

(Matiye 12.38-42)

²⁹ Abämbâ anî palima tälâ ka pâla tî Zezu, ko yä gualî bâ fükâ nî akö yä: «A tûnga anî mê änä na agbëgbeleke anî. Akö yi kpätî yä mî kânâ hein kpeinlein â akö bi. Akö gëlê na bi kulâ hein kpeinlein wa kîli dü. Hein kpeinlein mü â Zagi kana mü nâ lögbo Zonasi, tî lëlëngba. ³⁰ Gîni kîli wa â Zonasi dü nî hein kpeinlein katî ambê tē Ninive, gîni kîli Bäsî Nî na dü hi nî hein kpeinlein katî atûnga-anî mê änä. ³¹ Nâ üle mü â Zagi na gâ bâ dê ngbanga, wägbëngë tē Saba na gûali nâ bākülê-üngü bâ lû nâ kpäkpü anî mê änä bâ dê ngbanga kaâ li akö, katîmü ko la lû nî tütulu sîgi kinî ga gâ kâ Zeluzaleme bâ gîna ayöngö inalâ nâ këla mü nâ ngbâ Salomon; kîtikâ, kulâ nî no dü nî yagbanî sîgi nguluku Salomon! ³² Nâ lögbo mü â ambê tē Ninive gini yöngö mü â Zonasi la hian mü, akö ita bandi gîni kākana hein sâ akö. Nâ üle mü â Zagi na gâ bâ dê ngbanga, ambê tē Ninive na gâ bâ lû nâ kpäkpü anî mê änä bâ dê ngbanga kaâ li akö; katîmü ambê tē Ninive gita bändî Zagi, kîtikâ, kulâ nî no dü nî yagbanî sîgi nguluku Zonasi, me ene yî ngâ bâ gîna kö dü!»

Bängilî na lâmba gängâ anî

(Matiye 5.15; 6.22-23; Maleke 4.21; Luke 8.16)

³³ «Nî kîli gëlê na mâ wê kâ lâmba bâ mâ sê kâ gbükülô, wala bâ önka sê kaâ tî äkôlo dü. Wa kîli kü! Ko na ngûa sê ka alî bâ päya yä anî pē nâ lîma mü ka dûma mü na gëla mbüyän mbüyän me. ³⁴ Bängilî dü na lâmba gängâ anî. Bängiö na dü nî ngbängba, gängôo pē nâ imawê. bängiö nâ dü nî kpätakalî sê, gängôo pē nâ bitîmâ. ³⁵ Mô mbê tô bâ päya yä imawê mü nôo ga bîli ngâ gita dü nî bitîmâ kâ. ³⁶ Gängôo pē nâ dü nâ imawê, kinî

kulâ hein gängôo kîlî dü ngâ nâ mbîli dü, gängôo pë na dü nâ imawê wa kulâ nî tûgu wê lâmba katô.»

Zagi na gâ bâ dê ngbanga kaâ lî afaliziyein

(*Matiye 23.1-36; Maleke 12.38-40*)

³⁷ Zezu nâa nyäsî bâ fükâ, kulâ faliziyein ya kö yâ kö ga gâ lî lîga düma süu zo. Zezu limi kâ vülü düma sâ faliziyein mû yâ sungu bâ lî hein. ³⁸ Zezu kpûla ngâ bë kö dü yâ gu tî lîga mu bâ lî, tî yâ gbagbâ nâ lî faliziyein mû.^a ³⁹ Yaalî yâ fuka nî kö yâ: «Ene na afaliziyein, ene du wa kupu wala kpângbâlâ mû â kpûla gängâ sê mbünyâ mbünyâ me, kitîkâ nâ vülü sê zô, änlän dikönlön nâa këlëdü dika dikâ. ⁴⁰ Ene ambê yawûle! Zagi lêke gängâ kupu mû, kpâtî kö lêke vülü sê mu hî. ⁴¹ Êne hûn aheîn mû dü mü nâ akupu, nâ äkölo sênê nî ambënzîngâ. Wamüyö, ene na gâ bâ dü bitâ mbünyâ mbünyâ nâ bangilî Zagi. ⁴² Ene na afaliziyein, ene nî ngünô! Ene na hûn adîme akpêküsâ tî sênê nâa adîme azölö^b alîga-tî sênê hî nî Zagi. Ene yî ngâ bâ dü nî ambîlîmbîlî, yâ kakâ hî bâ yî Zagi. Aheîn mû sû êne lengbe bâ kânâa. Anyägâ aheîn mû hî, ene ga îwi ngâ sê kâ. ⁴³ Ene na afaliziyein, ene nâ ngünô! Nâ avülü düma-sambîla, ene yi kpâtî bâ sünga nâ ayagba bâti, mbîta zô. Ene yi hî yâ â anî sîän kâ tënê nî gündê nâ bangilî anî pë. ⁴⁴ Ene na afaliziyein, ene nâ ngünô! Ene du wa älisëndê â gëlê bi sê mu dü. Kulâ nî na ngülûka kinî ga simbügî sê^c ko gëlê na ina yâ lisëndê sû dü.»

⁴⁵ Kulâ ndängbâ tî abâyugu-ndikâ mû yâ payi nî Zezu yâ: «Bâyuguheîn, tî dü yâ anî sû hî nzün mô na senga anî mu!» ⁴⁶ Zezu yâ gasi kpölö nî kö yâ: «Ene nâ ngünô hî! Ene abâyugu-ndikâ! Ene na lû kutu anî bâ tênga kûngbâ ndikâ mû leînkein leînka sigî, ka ene nî tënê ene wô ngâ tê hî nî bëenê wa kîlî dü. ⁴⁷ Ene nâ ngünô! Ene na gölönka lisëndê abälängbâ-Zagi, kpâtî akö mu dü mü ladû â atitênê imi akö mu! ⁴⁸ Nî kâkana heîn yô, tî nâ yûga yâ ene yi yî katî heîn mû â atitênê kana mü. We atitênê, akö imi

^a 11.38 Afaliziyein na kpûlâ bë akö wa â a-alâbu na kânâ mü yô. Zezu fuka tî we kö yâ Zagi yi yâ âni dü nî ngbängbadü yâ oto andikâ süü. Anyägâ aheîn mû pë na akûngbâ aheîn nâ bangilî Zagi. ^b 11.42 Sâ aZuife zo azölö alîga tî mû du na tûnga tî aheîn wa zonyo, sambia nâa angbângbâli gidigi. ^c 11.44 Nâ lögbo sê mu, aZuife na mâ kulâ heîn bâ yûga yâ lisëndê sê äan dêmê, katî mü kulâ nî na simbüga lisëndê mû, ko na bila gbëgbeleke nî nâ bangilî Zagi.

abälängbä-Zagi; weenê, ene na gölönka līsēndē akö! ⁴⁹Hein mü sū yō kinī Zagi hīan mü nā īnalā sā kō yā: “Mī na gā bā tīma abälängbä-Zagi nī amatīma nī akö. Akö na gā bā īma amū, yā na kănā amū nī ndilā.” ⁵⁰Wa â Zagi la leke sēndē mu yō mvēē ānā mē, a īmi abälängbä-Zagi īma sigī. Tī pāyī hein mü yō, anī lögbo mē āni dū mē nā zō nā pīla bāti kulugba abälängbä-Zagi mū, ⁵¹lū mū tī Abele dū mū â Kayini la imi kō mu, mvēē ga dā mū tī Zakali^a dū mū â īmi kō mu nā yelege dūma-Zagi, nā ndägbā tī lā mū â nā zōka līga-vuga mū tē nī Zagi nāa nziānzian lā. Bitâyōngö mī na hīan mü nēnē: Zagi na ga bā sīan nī anī lögbo mē āni dū mē nā zō yā â akö fūkā yōngö kaâ ālī kulugba abälängbä-Zagi mū â īmi akö mu.

⁵²«Ene, abäyugu-ndikā, ene nā ngünō! Ene zālī kīlīlī ū-ulu nī ngbākīlan īnalā. Ene nī tēnē, ene līmi ngā dū, ene yā na kisi gīni tī anī mū yī mū bā līma.»

⁵³Zezu lū mū dūma zo yā kulū ka zagi, abäyugu-ndikā nāa faliziyein gualī bā zīnda kō. Akö yā sian kō nī abāmbā ayōngö: ⁵⁴gbīnā sū â akö na sō mū bā päya yā ko gā hīan kulā kēlē yōngö nā ngbā kō zo, akö yā lu nī kō.

Â bāngiēne ndālīkpā tī abilipayi

(*Matiye 10.26-27*)

12 Nā lögbo sē mu, anī palima tälā nī bāmbāā nī bāmbāā, yā na sīmīga tälā. Zezu gualī yā fuka mbītā nī abawīlīgī sā kō yā: «Â bāngiēne ndālīkpā katī afaliziyein, akö na abilipayi, kākana hein sā akö dū wa we nahūnga. ²Kūtū aheīn mū pē dū mū nī ōnkō onko pāyī sē, tī nā gā bā kükūla ka zagī, hein mū pē â nā kânā sē kaâ londō, a nā īna sē īna. ³Tī sū, ayōngö mū pē ēne na päya nā mbīli, a nā gīna sē gīna nā gbāka ūle, yōngö mū ēne na päya nā papāta kā tū kulā nī dūma zo, a nā gā bā tā ngbāa tā tē nī anī pē nā alīma tē.»

^a 11.51 Gätälā bālī Kpölö Zagi yā Abele na gätälā nī mū â īmi kō nā ālī sēndē mē. Bā nyāsā nī Kpölö Zagi, a yā Zakali na nyāgā nī mū â īmi kō nā ālī sēndē.

Nĩ mũ êne lengbe bă öta kö*(Matiye 10.28-31)*

⁴ «Abê, yöngö mũ mĩ na päya mẽ nënë sũ yä: gündê anĩ mũ yĩ mũ bă ĩma enê mũ ga kâna ngëenê kă, akö na ĩma kũngbă gângëenê, gĩta ngă bă kânâ kulâ heĩn tẽnê dü. ⁵ Nĩ mũ êne lengbe bă öta kö mũ sũ mĩ na yũga kö me nënë: êne ötô Zagi! Ko dü nĩ ngũnle bă päya yä nâ kũtũ kulugbeenê, kô zôkô mãnyëenê nĩ wê. Ko sũ êne lengbe bă öta kö nĩ bĩtâa.

⁶ «A na bũnda agosö isibe yä na băya akö mãlän ĩyö kũ? Wa mũ yö këlê, Zagi ĩwi ngă kulâ mũ kö kĩlĩ nâ ndăgbă tĩ akö dü. ⁷ Batô mãngĩ lienê këlê, Zagi ge sê gẽ pẽ. Tĩsũ, gündê ga kâna ngëenê kă, ene nguluku agosö ngũlũka sīgĩ!»

Zẽ yĩyĩ pãyĩ Zezu ga kâna ngëenê kă*(Matiye 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ Zezu gita payi yä «Mĩ na päya nënë yä: nĩ mũ nâ yũga nâ bāngilĩ anĩ pẽ yä hun na nĩ sê, mĩ, Basĩ-Nĩ, mĩ na yũga ngöli hĩ nâ kpăkpũ amatĩma-mānyā sã Zagi yä ko na nĩ sê. ⁹ Ka, nĩ mũ gā tĩ kängũe nâ bāngilĩ anĩ pẽ yä hun gëlê inie dü, mĩ na Basĩ-Nĩ, mĩ na tĩ kängũ kô hĩ nã kpăkpũ amatĩma-mānyā sã Zagi yä mĩ gëlê ini kô dü. ¹⁰ Nĩ na päya këlê yöngö katĩ Basĩ-Nĩ, Zagi lengbe bă ză yöngö mũ ză nâ lĩ kô, ka nĩ mũ gā sēngē Ngĩlĩlĩ-Mānyā, Zagi gëlê na ză yöngö mũ tĩ lĩ kô dü.

¹¹ «A na zăleenê nô nënë ka dũma-sambĩla zô bă dẽ ngbānga kă liēnē, wala yä no nënë kă kpăkpũ azôzi, wala nĩ ayagba anĩ lĩ tẽ, düēnē ga fô ngă tĩ pãyĩ yöngö mũ êne gā fũkă bă ză nĩ yöngö kăa liēnē kă, wala gĩni mũ êne gā gāsĩ yöngö nĩ akö, ¹² katĩ mũ üle sê nāa fānyĩ, Ngĩlĩlĩ-Mānyā na gā bă mã yöngö mũ lēngbe kă ngbēenē, ene yä gasi nĩ akö.»

Dudũ fũgădo kulâ mbēnyālĩheĩn dũ mũ na mbēyaũle

¹³ Kulâ nĩ kĩlĩ nâ ndăgbă tĩ abămbă anĩ mũ yä payi nĩ Zezu yä: «Băyuguheĩn, mô pãyĩ nĩ gũmie yä āni kpătākă nâ aheĩn bāti kulugba bũbă mũ nâ ndăgbă tănĩ nāa kô.» ¹⁴ Zezu gasi kpölö nĩ kô yä: «E gbê, da mēe kă mẽ sũngu, mĩ na gă tũwe bă dẽ ngbānga nâ ndăgbă tẽnê, bă kpālā nâ aheĩn sēnē?» ¹⁵ Ko yä payi nĩ akö yä: «Usu! Ene ga hũn ngă tẽnê nĩ

nzagba nyäliheïn kä, katî mü nî na dü nî bāmbā nyäliheïn sîgî këlê, ko gëlê na nyê nî ɲngâ tî pâyî sê dü.»

¹⁶ Kîni ko yâ hian kulâ dudû fûgädo nî akö yâ: «Ladû, kulâ mbëyälîheïn tē, alîga tî sâ kö vungu vûnga sîgî. ¹⁷ Ko sungu ba dü kö üü, yâ salawa tî kö yâ: “Uh-uh, lä bā päya yâ mî mâ alîga mû sê tē kü, mî na kânâ ngöli wê ke mî!” ¹⁸ Ko yâ gita payi yâ: “Mî îni heïn mû mî na gâ bā kânâ: mî na gbülüwâ asölô mû pē ka sëndē, bā wâ akulâ agbädä sê ka bâti, mü sū mî na bāndā alîga mû nâ zô, nāa kulâ akûngbâ mû sê nzûn. ¹⁹ Äan tē sū mî na päya yâ: ike kûmbâ! Mo na mbënyälîheïn wa kidîgi-nyäkî, tî nâ nyê katî ngenge ndîgi; mô öngö tô, yâ na lî nâ mbîla, yâ na kânâ nyälî.” ²⁰ Zagi yâ pâyî nî kö yâ: “Mo ngbangü mē, lāmîo na nyāsa kpätî nâ yülü mē! Bāmbā aheïn mô fulu sê mu na gâ bā nyê nî dâ?”» ²¹ Zezu gita payi yâ: «Heïn mû sū nâ gâ mü bā küla katî nî mû nâ pālāma anyälîheïn äli sëndē mē pālāma kpätî ka tû nî sangitû. Nâ bāngilî Zagi, ko nî gbätä mbëbagîon sîgî.»

Ani mâ dü anî ka äli Zagi

(Matiye 6.25-34)

²² Zezu yâ gita payi nî abawîligi sâ kö yâ: «Mî fûkâ nēnē: düenē ga fô ngâ tî pâyî sîngōenē nâ äli sëndē mē kä, yâ: “Ani na dînga lîga dî bā lî? Ani na nyāla bangô dî bā bô” kä, ²³ katî mü pâyî sîngô nî nî ɲngâ kîni nguluku lîga, pâyî gāngâ nî yâ kîni nguluku pâyî bangô. ²⁴ Êne bî ngâ azäli, akö lôko ngâ tûnga-lîga dü, akö fûlû ngâ tûnga-lîga ka gbôgbo zo dü. Zagi na hûn lîga nî akö! Ene nguluku azäli sîgî! ²⁵ Da nâ ndāgbâ tēnē, nâ gîni bābadü kö, gâ lēngbe bā mâ kulâ alāmî kä äli lāmî kö nî tî kö? ²⁶ Mü êne lēngbe ngâ mu bā kânâ tûnga tî kōkötî heïn wa mü yô dü, ka ene na nyê nâ bā düenē katî anyägä aheïn mû yawê? ²⁷ Êne gëlê ngâ bî akungü dü mü nâ vülü atî mû: akö kâna ngâ sîngû, ka â akö sô bangô hî dü. Mî pâyî nēnē yâ: batô gbēngē Salomo dü mü nî abāmbā anyälîheïn sâ kö, ko zāa gëlê bo bitâ bangô mû ngbâ wa kulâ kungü mû kîli dü. ²⁸ Zagi dü mü nâ sōnga akülê tî mu, â nâ bî mü änä nî kûngbâ, gba, a yâ a yâ bafu sê bāfa kâ wê, ene dü mü na anî, ko gëlê lēngbe bā kânâ nēnē nguluku akülê mû dü? Ene na ambē kōkötî gîna-tî-dû! ²⁹ Tî sū yâ, yōngö lîga, wala heïn mbîmbîli ga zâli ngâ düenē kpākātu kä. ³⁰ Anî älisëndē mē îni ngâ Zagi mu dü, akö sū nâ tâ mü katî aheïn mû käläfü kalafu. Ka wenê me dü mē, Beenê me äli zo, ko ini îna yâ ene nî nzagba lîli heïn. ³¹ Êne gëlê gîni

mbîta bâ kânâ heîn mû â Zagi Yaalî sênê yî, nâ kütû sê, ko na hûn aheîn pê nêê.»

Ene bândâ nyâlîheîn sênê nâ tē sā Zagi alî zo

(Matiye 6.19-21)

³² Zezu yâ gita payi yâ: «Ene dû më wa avülêngbâga, gûndê ga kâna ngênê kâ, katî mü Beenê Zagi yî yâ êne dû nî anî Tëgbêngê sā kô. ³³ Êne bâÿî aheîn sênê pê, yâ hûn mälân sê nî ambê nzîngâ. Êne âgî nginza sênê nâ angûma mû einke ngâ mu dü, êne pâlimâ anyâlîheîn sênê ka lîalî zo, nâ lâ mû â anyâlîheîn mû gëlê lengbe bâ nyâsa dü. Mbê dîkölön gëlê na wô tē, wala angbalî hî gëlê na lîta sê dü, ³⁴ katî mü âan â nyâlîheîn sênê na dû tē, âan sū â düenê na dû tē hî.»

Ene lêkê tēnê katî üle gâwî Zezu

³⁵ «Êne ein bangô süngu sênê yâ sungu nî ngbâ dü kâzâ, yâ ma wê kâ afotofölo sênê. ³⁶ Êne kânâ wâ ambësüngu â süngûda gâwî bälâ akö mü lû mü nâ bäsâ báfumbâ zázali dē bâ gitâ, yöngöli ko nâa tâ ngbakîlan, ïnyâ, akö ulu nî kô. ³⁷ Ambësüngu mû na dû nî möngö sigî, â bälâ akö gâ gâ mü yâ dingi akö süngu na süngûda kô. Mî pâÿî bitâ yöngö nêê yâ: bälâ akö mü na heîn bangô süngu sā kô kâtî kô, yâ ya akö yâ â akö süngü tî ngbâ tâbulu, ko yâ na hûn lîga nî akö. ³⁸ Ko na gâ hî nâ gebêlê yülü, wala â gebêlê yülü ngülükü mü ngülûka, ko yâ dingi akö âan süngu, akö na dâdû hî nî möngö sigî.

³⁹ «Êne ïnî yâa, tî nâa dü yâ mbêdüma na ïna üle gâwî mbê dîkölön ïna, bolo ko gëlê na itâ kô, kô kâtî ngbakîlan sā kô bâ lima kâ zô dü. ⁴⁰ Tî dû yâ ene hî, êne süngü nî ngbâdü kâzâ, katî mü ene gëlê na ïna üle mû â Bäsî Nî na gâ mü bâ gâ tē dü.»

Düün bākana-süngu mû dü mü na mbê-inalä

(Matiye 24.45-51)

⁴¹ Piyele yâ sian Zezu yâ: «Eh Yaali, mo hian kpölö mû kaâ dâdû kpätî ka tîñî kîlî, wala tî bî anî pê?»

⁴²Yaali yä gasi kpölö nĩ kö yä: «Ka, düün bākana-süngu dü mü na mbë-inalä sũ na da? Yä, ko sũ na mbësüngu mü â mbë düma mâ kö mu ka äli ambësüngu sä kö yä kö nâ hũn lĩga nĩ akö nâ lôgbo sê? ⁴³Mbësüngu mü na dü nĩ möngö sigĩ, â bâalâ kö gâ gĩtâ mu ka tẽ zö, yä dingi kö tĩ ngbä süngu mü kö na kãnä. ⁴⁴Mi na päya bitâyöngö nènê: bâalâ ko mu na itâ aheĩn sä kö pẽ nĩ kö, kö nâ bândä sê. ⁴⁵Ka, mbësüngu mü na bi tũwu yä: Bâalũ na ibä kâ zo sigĩ, kinĩ ko yä gualĩ na tãka akũmbâ, nãa adẽ mü nâ ngbä süngu mü sä mbë sê, na lĩ heĩn, nâ mbĩla pĩ, yä na sülẽ, ⁴⁶bâalâ düma na lü zö bã gã, këlẽ mbësüngu mü gëlẽ na ina sê, ka kö ini ngã lôgbo kũkulu kö dü. Bâalâ kö mu gëlẽ na gã bã kãnâ kö nĩ këlẽ sê, bëlẽ wa kiada mü kâ ngbä Zagi mu kã. ⁴⁷Mü mbësüngu ini heĩn mü â bâalâ kö yĩ sê mü ina nĩ ngbängba, kinĩ ga lêke ngã tĩ kö katẽ dü, wala kãnã ngã heĩn mü â bâalâ kö mu yi sê dü, a na sê kö nĩ bëlẽ këlẽ sêse heĩn. ⁴⁸Ka bãnli, mü mbësüngu ini ngã heĩn mü â bâalâ kö yĩ dü, kinĩ ko ga nâ kãnã heĩn mü dü mü yä â sê kö sê kãtẽ, aã gëlẽ na kãnã kö tĩ sũ nâ äli sê dü. A na hũn heĩn nĩ nĩ sigĩ, a nâ sian kö hi nĩ heĩn sigĩ, a na hũn gbätã heĩn nĩ nĩ yä kö bândä, a na siãn gbätã heĩn hi nâ bẽ kö.»

Ndâgbã tĩ anĩ na kpälä yöngöli Zezu

(Matiye 10.34-36)

⁴⁹Zezu gita payi yä: «Mi ga bã bã wê nâ äli sëndẽ mẽ, mi yiyĩ yãa â tĩ tĩ wê tĩ wa mẽ ämã mẽ! ⁵⁰Mi na gã bã nyãla batemu ndilã, tĩpâyĩ yöngö mü, düẽ nĩ ngünö sigĩ mvëë â batemu mü kãnã! ⁵¹Ene bi tũwenê yä kã mi ga bã mâ nzũkpa nâ äli sëndẽ mẽ? Wa kĩli kũ! Mi ga bã kpätäkã nâ anĩ. ⁵²Wa mẽ ämã, anĩ gã dü mü isibẽ nâ vülũ düma sä akö, amũ ätä na kã abã akö mu iyö, akö mu iyö yä ka abã akö mu ätä hi. ⁵³Bãgudẽ na gã bã kã bäsĩ kö na wĩli kũmbã kö, wĩli kũmbã yä na kã bã kö; nãgudẽ na gã bã kã bäsĩ kö mu na wĩli dẽ kö, wĩli dẽ hi yä na kã nã kö; nãvungũ kũmbã na gã bã kã düebẽ bäsĩ kö, düebẽ kũmbã na kã nãgbĩã kö.»

⁵⁴Zezu yä gita payi nĩ abãmbã anĩ mü yä: «Lialĩ na bĩla nduũ nduũ nã ngbũtu ngbutu-palia zo, ene yä payi yä: “Mamĩ na gã bã nãã”, mãmĩ yä nanã yö nĩ bitã. ⁵⁵Ka, yügũ na lü nã bākülẽ-üngũ zo yä na gã, ene na päya yä: “Gündalã na gã bã kãnãã”, lä yä na gũnda yö nĩ bitã sê. ⁵⁶Ene na bilipayi! Ene na bi lĩali yä bi äli sëndẽ, ene yä ini heĩn mü ina nã gã

mü bã kănä. Ka ene gîni ngä nâ ndö kütû aheîn mü â Zagi na kănâ mü nâ lögbo mê änä dü katî nyê?»

Êne lêkê yöngö nâ ndâgbâ têngê nää abäzindienê

(Matiye 5.25-26)

⁵⁷ Zezu gita fuka yä: «Ene dê ngä düün ngbanga katî düün gîni kākana heîn dü katî indâ? ⁵⁸ Ene na gûali nää galaba sêngê bã nõ kâ ngbanga zo, ene ngbî ngä düenê yä leke yöngö mü nâ ndâgbâ têngê mü nâ gîni, mbîtä bã küla ka ngbanga mü zo dü yawê? Katî mü ene na kănä ngä yö dü, galaba mü sêngê na gâ bã mêngê kâ bê zôzi, zôzi yâ hun enê nî atulûgu, akö yä zalienê bã bêngê ka kânga zo. ⁵⁹ Mî na päya nô: a na dê ngbanga yä ge bängbâ ngîza kâ liö, kîni mo gâ pîli ngä sê pë dü, mo gëlê na küla nâ kânga mü zo dü.»

Êne îtä bandi suda kănägenê

13 Kpätî nâ lögbo sê mü, akulâ anî ga hîan päyî akulâ anî tē Galile mü â Pilate imi akö mü nî Zezu nâ lögbo mü â akö na hân anyä nî lîga-vuga nî Zagi. ² Zezu gasi yöngö nî akö yä: «Ene bi tû wenê yä ambê tē Galile mü â Pilate imi akö mü, akö kâna bidia nguluku anyägä ambê tē Galile pë? ³ Wa kîli ku! Mî hîan nêngê, ene nâ îtä ngä bandi kănägenê dü, ene hî pë, ene na kpî kpätî yö. ⁴ Ka anî tē Silowe ngbôn-âlî-isibê-âlî-ätä mü â ä-aka deleîn ti mü kâ âlî akö, kîni ga îimî akö mü pë, ene bi tû wenê yä akö kâna bidia nguluku ambê tē Zeluzaleme pë? ⁵ Wa kîli ku! Mî hîan nêngê, ene nâ îtä ngä bandi kănägenê dü, ene hî pë, ene na kpî kpätî yö.»

Dudû fügädo ngünlan fîge vûngu ngä mü dü

⁶ Nâ kütû sê, Zezu fuka kulâ dudû fügädo, ko yä: «Kulâ nî du nî tî sâ kö â lû ngünlan fîge nâ zô. Ko ga bã gëla lindî sê nâ zô, ko dîngi ngä sê dü. ⁷ Ko fuka nî bākana süngu tî fîge mü yä: “Tî kănä ndîgi ätä mî na gëla lindî-ngünlan mü nâ zô. Mî dîngi ngä sê dü. Mô dê sê! Tî nâ gîtä bã einka sêndê nî kûngbä yawê?” ⁸ Bākana-süngu-tî fîge mü fuka nî kö yä: “Baalê, mô îtä sê tî we ndîgi mê. Mî na gêtêka palatî sê, bã wîkâ gûkâ kâ ndö sê.

⁹Ini ngä dü, ti nâ vûnga vûnga ngöli nâ mü ndigi. Ti nâ dü ngä yö dü, ka mo yä hian, ani yä de sê.»»

Zezu kawun wökötê kulâ dë nâ ülesabä

¹⁰Zezu na yûga mbĩti nâ vülü kulâ düma-sambĩla nâ kulâ ülesabä. ¹¹Kulâ dë äan nĩ mbäsĩna nâ kpôto kö ti kã-känä ndigi ngbön-älf-isibë-älf-ätä; mbäsĩna mü kiti ngongo kö kita. Gini bä päya yä kö lû nzûlulü me tẽ ku. ¹²Zezu nãa bĩ dë mü, ko ya ko, yä fuka nĩ kö yä: «Dë, ngbilo sôo nyänyäsa.» ¹³Ko yä ma büu kã lĩ kö: wa mẽ ämä, ngongo dë mü lügü tü, ko yä gualĩ bä hũn mälö nĩ Zagi. ¹⁴Mbë lĩ düma-sambĩla mü kana ndünga kãnä katĩ mü Zezu kawun wökötê dë mü nâ ülesabä. Ko fuka nĩ abämbä anĩ mü yä: «Alämi käkana süngu isibë-älf-kĩli. Nã alämi mü sũ êne lengbe bä gã ä kãwũn wökötê tẽnẽ; ka dü ngä nâ ülesabä dü!» ¹⁵Yaalĩ yä gasi yöngö nĩ kö yä: «Ene na abilipayi! Nã ülesabä, nĩ kĩkilĩ kĩkilĩ gëlẽ na zã bâgala sã kö wala pũnda sã kö nã lä mü ä bö kö mü tẽ, bä nô nĩ kö, kö mbĩli ndĩgi dü? ¹⁶Ka dë mẽ, na bäsĩ Abalahame, ä Satan bo kö me nã vülü ndigi ngbön-älf-isibë-älf-ätä, ti dü yä mi ga zã ngä gĩli mü ti kö nã ülesabä kã?» ¹⁷Wa ä Zezu fukä mü yö, zẽ zãli bãngili agalaba sã kö pẽ. Nã kpôto abämbä anĩ mü ngbangbã katĩ angägü aheĩn mü kö na kãnä mü.

Dudũ fũgädo kã älfĩ lĩndĩ mutaladi

(Matiye 13.31-32; Maleke 4.30-32)

¹⁸Zezu sian yä: «Tëgbëngë sã Zagi loko ïndã? Ani na hĩan sẽ katĩ ïndã? ¹⁹Tëgbëngë sã Zagi dü wa lĩndĩ ngünlan mü ä yä mü tẽ yä mutalade, ä kulâ nĩ zali yä lu nã ti sã kö. Ti yä soni, yä binli ngünlan; azãli lĩali yä wa düma sã akö nã apäbë sẽ mü.»

Dudũ fũgädo kã älfĩ nãwũnga

(Matiye 13.33)

²⁰Zezu gita sian yä: «Mi na hĩan Tëgbëngë sã Zagi katĩ ïndã? ²¹Tëgbëngë sã Zagi dü wa nãwũnga, ä dë zãli, yä bundu nĩ ngũnga, dü nã yãambi kĩli, kinĩ, ngũnga mü yä unga.»

Dän ngbakılan*(Matiye 7.13-14, 21-23)*

²² Zezu zali gini bä nö kä Zeluzaleme zo, ko ke nâ agbädä, nâ adän të, na yüga hein nî anî. ²³ Kulâ nî fuka nî kö yä: «Yaali, kpätî anî zögölö â Zagi na gûsa akö?» Zezu yä fuka nî akö yä: ²⁴ «Êne kânâ ngünle bä lima tî dän ngbakılan. Mî fûkâ nêñê, anî sigî na gëla gini ngöli bä lima, akö na këmba kü. ²⁵ Bälâ düma na gûali bä kîsa ngbakılan. Ene nâ nyê mü ka zagi zo, ene na gûali bä tî ngbakılan yä na fûkâ yä: “Yaali, mô ûlû ngbakılan nânî.” Ko na gâ bä gâsa yöngö nêñê yä: “Mî îni ngâ lä mû êne lu të ga dü!” ²⁶ Ene na gâ bä fûkâ yä: “Anî li hein nâa mo, mbili hein nâa mo. Ladû, mo yugu hein nâ alî ababâla sâ anî”. ²⁷ Ko na gâsa yöngö nêñê yä: “Mî îni ngâ lä mû êne lu të ga dü! Êne gô të të, ene ambékana këlê-hein!” ²⁸ Zo, kpätî kpê nâa lû-lunduku lîndî. Êne gâ bî Abalahame, Izaki nâa Zakobo bakatî abälängbâ-Zagi pë, nâ Tëgbëngë sâ Zagi zo. Ene, a nâ bâfâgenê ka zagi. ²⁹ Anî na lû nâ bâti-mbümbukia-üle, a kulâa na lû nâ bâti-titi-üle, amû na lû nâ ngbütu-ngbütu-palia, a kulâa yä na lû nâ bükülê-üngü bä sünga bä lî fumbâ nâ Tëgbëngë sâ Zagi. ³⁰ Wa mü yô, a-imönlôn na gâ bä dü nâ agätälä, agätälä na gâ bä dü nâa a-imönlôn.»

Ngünô Zeluzaleme kana Zezu*(Matiye 23.37-39)*

³¹ Nâ lögbo sê mü, a kulâ afaliziyein ga düdükpâ nâa Zezu, yä payi nî kö yä: «Mô îtâ lä mê, go kä mü lä kiän, katî mü Helode na gëla gini bä imoo.» ³² Ko fuka nî akö yä: «Êne nö nâa fûkâ nî Helode, mbëbiliki mü yä: “Mî na dô ambäsîna; mî na kawa kpoto anî äñä bakatî gba. Nâ âtâ lämi, mî na nyäsa süngu sêe.” ³³ Tî dü yä mî nyê nâ âlî ndügu sê äñä mê, gba nâa gîgîgba; tî päyî mü tî gëlê lengbe yä â bälängbâ-Zagi kpî kiän tî të Zeluzaleme dü.

Tî dü yä mî nô kpätî ndügu nâ ndê äñä, gba bakatî gîgîgba. Bälängbâ-Zagi lengbe bä kpî nâ kulâ lä kiän tî Zeluzaleme? ³⁴ Ene, ambë të Zeluzaleme! Ene nâ îma abälängbâ-Zagi mü, yä na mbëfëga anî mû â Zagi na tîma akö mü nêñê nî mbîzâ, yä na îma akö. Bâti wê mî yi bä pälâmenê kä të, wa näköndô nâ pälâma abäsî kö kä tî kpängî kö. Ene yî ngâ dü. ³⁵ A nâ gâ bä îtâ të sênê nêñê. Mî fûkâ nêñê, ene gëlê na gîtâ bä

bîe dü mvëë tî nâ dâ nâ lögbo mû êne na päya yä: “Â Zagi bâ nzikâ kâ äli kö mû gâ mü tî lümä Yaali!”»

Zezu kawun kpoto kulâ nî nâ ülesabä

14 Nâ kulâ ülesabä, Zezu limi kaâ düma sä mbë li afaliziyein bâ li liga. Anî mû pë dâ mü äan na kpân kö. ² Wa mü yô, kulâ nî â kpoto kö na inka inka dü nâ kpäkpü kö. ³ Zezu sian abäyugu-ndikâ nâa faliziyein yä: «Ndikâ sänî hun gîni nî nî bâ käwan kpoto anî nâ ülesabä, wala ko gëlë lengbe bâ kânâ sê yô dü?» ⁴ Akö o-önga dängbu dängbu. Tisû â Zezu zali mbëwökôtê mû yä kawun kpoto kö, yä payi nî kö yä kö gö. ⁵ Nâ kütû sê, ko fuka nî akö yä: «Da, nâ ndägbâ tënë, â bäsî kö wala bâgala sä kö, gâ tî kâ dü ndîgi nâ ülesabä, ko gbê ngä kö ka zagi inyä dü?» ⁶ Akö nî yöngö bâ gäsa nî Zezu kü.

Êne sälakâ imönlôn bâti süngö

⁷ Zezu fuka kulâ dudû fügädo nî anî mû â yä akö mû katî liga mû, katî mü ko bi yä akö yi bâ sünga kpätî nâ ngedê mû dü mü mbîta zô. Ko fuka nî akö yä: ⁸ «Kulâ nî nâa yôo ka bäsâ fumbä zâzali tî dë nâa kûmbâ, mo ga sîngu ngä nâ äli angendê mû dü mü mbîta zô kâ. Mo îni ngä dü, nî mû yôo mü, ko ya kulâ yagba nî hî ngêlûkuo ngêlûka. ⁹ Nî mû yêenê mû iyô pë bâ fükä nô yä: “Mô îtâ bätisüngöo nî kö”, mo na gîtâ bâ nô bâ sünga sâa zo, nî zê nâ bângiö. ¹⁰ Kulâ nî nâa yôo bâ li liga, mô süngü sâ zo yöngöli báyoo katî liga nâa gâ, ko payi nô yä: “Bê, mô nô nâa süngü mbîta zô. Wa mü yô, tî nâ dü nî hein äkâli nâ bângili abô abäliliga. ¹¹ Katî mü, nî mû yî bâ äkâ lümä kö, a nâ gâsa kö ka sêndê. Nî mû nâ kânâ tî kö kokötî, a nâ gâ bâ kânâ kö dü nî yagba nî.”»

Mô yä ambënzîngâ katî liga

¹² Nâ kütû sê, ko yä payi hî nî nî mû yä kö mû katî liga mû yä: «Mo na lëka liga gbäka üle, wala liga liëmê, mo ga yä ngä abô wala bäsî na mö, wala agümio wala ambënyaliheïn palangbätê sô kâ. Mo na yä akö, akö na yôo hî katî liga, bâ gäsa bâti wo mû nô. ¹³ Mo na lëka liga fumbä, mô yä ambënzîngâ, ambëngbîlo, agbalindö, abämütâ-bângili. ¹⁴ Akö nî

heïn bã gäsä nô kü: Zagi nâ bã nzikâ nô ngöli, nâ lögbo mü kô na zingisa angbiin anî mü nâ kûlûgba.»

Dudû fügädo kâ äli yagba fumbä liga

(Matiye 22.1-10)

¹⁵ Nâ gîgini ayöngö mü, kulâ nî mü gâ mü kaâ bäsâ fumbä mü payi nî Zezu yâ: «Möngö nî nî mü nâ lî liga ngöli nâ Tëgbëngë sa Zagi zo!»
¹⁶ Zezu fuka nî kö yâ: «Kulâ nî kana yagba fumbä, yâ ya angenge anî katî fumbä mü. ¹⁷ Lögbo lili liga mü dä, ko timi mbësüngu sä kö bändî anî mü kô ya akö mü katî liga, yâ: “Êne ga. Aâ lëkë heïn pë.” ¹⁸ Akö pë gualî bã päya nî kö yâ: Gîni bã päya yâ â nô kâ zo kü. Gätälä nî fuka yâ: “Mi gulu tî wa më ämä, mi na nô bã bî sê. Mi zälî ndöo. Gîni bã päya yâ mî nô kâ zo kü.” ¹⁹ Mü kö yâ: “Mi gulu abâgala sê ngbôn, mi na nô bã hîân akö nî süngü. Gîni bã päya yâ mî nô kâ zo kü, mi zälî ndöö.” ²⁰ Kulâ kö fuka we kö yâ: “Mi zali dë wa më ämä më. Mi gëlë lengbe bã nô kâ zo dü, mi zälî ndöö.” ²¹ Mbësüngu mü gita, yâ hian kütû aheïn mü pë nî bälâ kö. Wa â kô gini yöngö mü yô, dü mbëdüma mü woko wôka sigî, ko yâ fuka nî mbësüngu sä kö yâ: “Mô nô wâ më ämä nâ alâ mü â anî na pälâma tälâ mü tē, nâ äli ababâla na yâ ambënzîngâ, angbîlo, abämvütâ-bângilî nâa agbalindö ga nî akö kâ no.” ²² Nâ kütû sê, mbësüngu gita ga yâ fuka yâ: “Baalê, mi kânä heïn mü mô fuka mü yâ mî kânä, nyägä bâti süngô nyê nye.” ²³ Mbëdüma yâ payi nî mbësüngu mü yâ: “Mô nô wâ më ämä nâ aligîni, nâ atî na zälî anî nî ngûnle, ga nî akö, yöngöli â vülüdüma sê nâ hî hî.” ²⁴ Mî fûkâ nënë, nâ ndägbâ tî anî mü mî ya akö mü mbîtä, nî kîli gëlë na lî liga sê dü.»

Da lengbe bã zäla kütû Zezu?

(Matiye 10.37-38)

²⁵ Zezu na nô tî gîni, gîni kîli nâ abämbâ anî. Ko yâ binli tû, yâ fuka nî akö yâ: ²⁶ «Nî mü gâ yî bã zäla kütûe, kö yîe ngulukû bã kö, nâ kö, dâa kö, abäsi kö, atämî kö nâa kôli kö; kö yîe hî ngulukû tî kö nî tû, dü ngä yô dü, ko gëlë na dü nî bawîligi sê dü. ²⁷ Nî mü âka ngä wagilo-ngûnlan

sä kö dü, ^akinî ga zālî ngâ kütêe dü, ko gëlê lengbe bâ dû nî bawîligi sê dü. ²⁸ Kulâ nî nâ ndägbâ tènê, gâ yî bâ wâ yagba düma, ko gëlê na sünga sëndê mbîtä, bâ zäla lî kö, bâ bî wala ko nî mälän mü lêngbe bâ päya yâ kö nyâsî nî wäwa düma mü? ²⁹ Ko na mâ ndö düma, kinî ga nyäsi ngâ sê dü, anî mü pë nâ bî kö mü, akö na mönga kö mönga. ³⁰ Na päya yâ: “Kümbâ mê enge wäwa düma, nyänyasi sê sü kö!” ³¹ Wa mü hî, kulâ gbëngë na nô bâ tâ bâso nâa bâ kö gbëngë, ko na sünga sëndê mbîtä bâ bî, wala ko na zäla atulûgu sâki ngbön, ko lengbe bâ disa atulûgu sâki ngbütü-iyö mü nâ gâ mü bändî kö nî baso? ³² Ko na bî wë, nâ lögbo mü â bâ kö mü bädü zô nî tütulu, ko na tîma akulâ amatîma sä kö bâ sân bâ kö gbëngë mü yâ â gînî tälâ, yâ sungu nî nzukpa. ³³ Gîni kîlî wa mü yö, nâ ndägbâ tènê, nî mü îta ngâ aheîn sä kö pë dü, gëlê lengbe bâ dû nî bawîligi sê dü.»

Ämê mü ein ngä mü dü

(Matiye 5.13; Maleke 9.50)

³⁴ «Ämê na ngbängba heîn tû wu, ka ein-ein sê na gö nâ zô, indâ â nî na kânâ bâ gäsa sê ka bâti? ³⁵ Ein-ein sê na gö nâ zô, tî gëlê na kânâ ngbängba nî sëndê wala gükâ dü; a nâ wîkâ sê ka külê zo. Nî mü dü nî tû bâ gîna lä, kö gînî yöngö më!»

Zezu nâa ambëbidia

15 Abäloko nginza lapûu nâa ambëbidia ga düdükpä nâa Zezu bâ gîna kö. ² Afaliziyein nâa abäyugu-ndikâ na üsümâ kö yâ: «Kümbâ mê na sünga nâa ambëbidia yâ na lî heîn nâa akö!»^b

^a 14.27 Ä-aka wagilo-ngünlan sû yâ: düdü nî düdükpä bâ bî ndilâ wala bâ kpî yöngölî Zezu.

^b 15.2 Ambë lî egilize sä aZuife yâ anî mü nâ lî lîga mü nâa Zezu na agbëgbeleke anî nâ bângilî Zagi. Akö yâ kulâ nî na gö lî heîn nâa akö bâti kîlî, akö na bîna agbëgbeleke anî hî nâ bângilî Zagi.

Dudû fügädo ka äli vülëngbaga yîngi kinî a gâa dîngî kö

(Matiye 18.12-14)

³ Zezu yâ fuka nî akö nâ dudû fügädo yâ: ⁴ «Kulâ nî nâ ndägbâ tënë na dû nî avülëngbâga ngbangbu kîlî, kinî kulâ kö kîlî gâ yîngî, ko gëlê na îtâ anyägâ akö mu ngbütû-isibê-äli-ngbütû-älu-äli isibê-äli-älu mü nâ gbasâ lipîä, bâ nö bâ gëla kö mu yîngi mü mvëë bâ dînga kö sîzâ dü? ⁵ Ko na dînga kö, ko na âkâ kö kaâ äli pägönlon kö nî möngö nâ dü kö. ⁶ Ko na gîtâ kâ tê zo, ko na pälîmâ abâ kö, nâa ambê palatî düma sä kö pë yâ fuka nî akö yâ: “Êne gâ, ani kânâ nyâlî. Vülëngbâga mü sê yîngi mü, mi dîngî kö dînga!” ⁷ Mî hîân nënë, nyâlî na dû kpâtî yö nâ lîalî zo katî mbëbidia kîlî nâ îtâ bandi gîni kâkana heîn sä kö. Nyâlî mü na ngülûka nyâlî adüün anî ngbütû-isibê-äli-ngbütû-älu-äli isibê-äli-älu mü, bî mü tûwe akö yâ yöngö î-ita bandi gîni kâkana heîn bî ngâ akö mu dü.»

Dudû fügädo kâ äli nginza yîngi

⁸ «Ini dë sê gâ dû nî nginza, kinî kulâ sê gâ yîngî, ko gëlê na mä wê kaâ lâmba, yâ tian vülû düma, bâ gëla nginza mü nâa dü kö pë mvëë bâ dînga sê dü? ⁹ Ko nâa dîngî sê, ko na pälîmâ abâ kö, nâa ambê palatî düma sä kö pë yâ fuka nî akö yâ: “Êne gâ ani kânâ nyâlî tî pâyî mi dîngî nginza mü yîngi mü!” ¹⁰ Mî hîân nënë, yö sê yö â amatîma-mänyâ sä Zagi na kânâ nyâlî katî yöngölî mbëbidia kîlî nâ îtâ bandi gîni kâkana heîn sä kö.»

Dudû fügädo kâ äli gudê yîngi

¹¹ Zezu yâ gita fuka yâ: «Kulâ kumbâ du nî abäsi kö tē iyö. ¹² Vutämî yâ payi nî bâ kö yâ: “Bubä, mo gâ yî kâtê, mô hûn weê akûngbâ kütû kulugboo nê.” Bâ akö yâ kpala nâ akûngbâ nâ ndägbâ tî abäsi ko mu iyö. ¹³ Dän me nâ kütû sê, vutämî yâ bayi aheîn mü sä kö pë yâ zali mälân sê, bati kâ mü kulâ tē nî tütulu. Zo, ko einke amälân sa kö pë tî gîni väle. ¹⁴ Ko lîti mälân mü pë, yagba buma yâ tî nâ vülû tē mü. Ko gîtâ du kpäü kpäü, nâ yagba nzîngâ. ¹⁵ Ko yâ no ka sä kulâ nî tē mü bâ kânâ süngu nî kö. Kumbâ mü yâ timi kö kaâ tî sä kö zo bâ päya yâ kö bândâ

a mbëngë-alimatë^a sä kö. ¹⁶Nâ kulâ lögbo, ko nî nzagba lili liga mû â nâ hûn mü nî a mbëngë alimatë mû, yöngölî â vülû kö na hi, me nî kîlî bâ hûn sê nî kö tē kü. ¹⁷Ko sungu, zali lî kö yâ na fûkâ nâ dü kö zo yâ: “Ambësüngu sä bubä wê nâ lî bämâbâ liga, nyägä sê nâ nyenyê, kinî mi tē we dêmê no, mi na kpî nzâgba?” ¹⁸Mi na gâ bâ gitâ bândî bubä bâ fûkâ nî kö yâ: Bubä, mi kânâ këlê yöngö kâ Zagi, yâ koo. ¹⁹Mi lêngbe ngä yâ mô yâ tē yâ mi na bäsîö dü. Mô bîe kpâtî wa kulâ mbësüngu sô.” ²⁰Ko yâ gita bândî bâ kö. Kô bädü mü nî tütulu, bâ kö bî kö, ngünô yâ zali kö. Bâ kö yâ oto na pâlân kö, yâ ulu nâ tü kö.

²¹«Bäsî kö mu yâ fuka nî kö yâ: “Bubä, mi kânâ këlê yöngö kâ Zagi, yâ koo. Mi lêngbe ngä bâ päya yâ mô yâ tē yâ mi na bäsîö dü.” ²²Bâ kö fuka nî ambësüngu sä kö yâ: “Êne gâ nî ngbängba bangô inyâ ein katî kö. Êne ein dägi kâ bē kö yâ hein kpoto kâ ndö kö. ²³Êne gâ nî palangâ bâgala dü mü nî kpämî sîgi yâ imi kö. Âni lî hein yâ kana báfumbä, ²⁴katîmu, bäsîë mē êne bi kö me, ko la kpîkpî kinî ga zîngî mü. Ko la yîngî yînga, mi gitâ dingi ko.” Akö yâ gualî bâ lî hein, bâ kânâ báfumbä.

²⁵«Gätälä bäsî kûmbâ mû nâ tî zo. Nâ gitâ kö, kö dâ mü düdükpä nâa düma, ko na gîna wölô aheîn nâa gbêlêin. ²⁶Ko yâ ya kulâ mbësüngu sä kö kîlî, yâ sian kö katî ndö kütû hein mû nâ kânâ mü. ²⁷Mbësüngu mû hian nî kö yâ: “Tämîö sû gita mü kinî ba mö ga imî palangâ bâgala dü mü nî kpämî tî kö sîgi, katîmu ko gita nî ngbängba tî kö.” ²⁸Dü vu-gätälä yâ woko wôka sîgi; ko yâ ka bâ lima ka düma zo. Bâ kö yâ kulu bâ vönlönka kö yöngölî kô na lîma. ²⁹Ko fuka nî bâ kö yâ: “Mi kana süngu nô katî ngenge ndîgi. Üle kîlî, mi gëlê ka bâ gîna ngbö dü. Mo gëlê hun bäsî vülê nê bâ päya yâ mî imî kö yâ kana báfumbä, nê nî abê dü. ³⁰Bäsîö mē gâ mē, ko einke aheîn sô mu pē tî kütû adê, mo no bâ ima bäsî bâgala kpämî katî yöngölî kö.” ³¹Bâ kö yâ gasi yöngö nî kö yâ: “Bäsîë, ani nâa mo, nâa üle nzün, âan dêmê, ani sungu ka bâti kîlî. Aheîn sê nzün na woo. ³²Tî dü yâ âni kânâ báfumbä kâtîmu tāmîö mē, ko la kpi kpî kinî ga zîngî, ko la yîngî yînga, batô këlê, ani dingî kö.”»

^a 15.15 Sä aZuife zo, lili mbëngë-alimatë wala wôwo tî kö na gbëgbeleke hein sîgi. Ka kulâ Zuife gâ bukâ bânda a mbëngë-alimatë, ko na dü nî gbëgbeleke nî sîgi nâ bangilî Zagi.

Dudû fügädo kaâ äli këlê bābandaheîn

16 Zezu yā gita fuka nī abawîligi sâ kö yâ: «Kulâ mbēnyaliheîn du nī këlê bābandaheîn sâ kö tē. Anī na gā nâ pāya nī kö yâ bābandaheîn mû sâ kö na einka aheîn sâ kö sigi. ² Ko yâ ya bābandaheîn mû sâ kö, yâ sian kö yâ: “Yöngö indâ mî na gîna katô yô? Mô hân kütû aheîn mû pē mô kana mü nê tî pâyî mo gëlê na gîtâ bâ nyê nī bābandaheîn sê dü.” ³ Bābanda heîn mû na fuka nâ dü kö zo yâ: “Baalê yâ mi gëlê na bāya heîn sîu dü. Mi na kânâ wê? Mî sô lâ? Ngulee tē kü. Mî bînlî mbēhêta? Zê sê na kânêe sigi. ⁴ Ìnkee! Mi inī heîn mû mî na gā bâ kânâa. Wa mü yô, a nâ zêe nâ sünguu, anī yâ na yāmbêe sâ akö zo.” ⁵ Ko yâ ya ambëküdâ sâ baalâ kö kîkilî kîkilî, yâ sian gätälâ kö yâ: “Küdâ sâ baalê wê nâ liö?” ⁶ Ko yâ gasi yöngö yâ: “Äkolo kpāmî ngbangbu kîli.” Bābandaheîn mû fuka nī kö yâ: “Mbîti küdâ sô sê. Mô süngü dēmê inyâ yâ gba ngbütû isibê nâ bāngilî sê.” ⁷ Ko yâ gita fuka nī kulâ kö yâ: “Mo tû wo, woô küdâ du ngenge sê wê nâ liö?” Ko yâ gasi yöngö yâ: “Tābadâ bündü ngbangbu kîli.” Bābandaheîn mû fuka nī kö yâ: “Mbîti küdâ sô sê. Mô gbâ nâ bāngilî se yâ tî dū ngbütû isibê nī äli sê ngbütû ätä.” ⁸ Baalâ bābandaheîn mû gunda kākana heîn bilikî mû sâ kö. Tî nī bitāa, anī äli sēndē mē na kânâ heîn nī mayēle nâ ndāgbâ tälâ nguluku avu-Zagi.»

Baalâ anī na nginza wala ko na Zagi?

⁹ «Mi tû we, mi payi nēnê yâ êne hân nginza älisēndē mē bā dīnga nī agūmî bā pāya yâ gba tî nāa dü ngā dü, a nâ yāmbēenê nâ adūma mû nâ nyê mü gīgbō.

¹⁰ «Nī mû nâ kanâ nī kökötî heîn tî sâgîni sê, nī lûlu, gba ko na kânâ nī yagba heîn tî sâgîni sê. Ka nī mû nâ kânâ dân heîn nī ndengilo, ko na kânâ yagba sê hî nī ndengilo. ¹¹ Ene nâ kânâ ngā nī nginza älisēndē mē tî sâgîni sê nī lûlu dü, da nâ gā bâ hûn bēlê nginza ndengilo älisēndē mē nēnê êne kânâ tē? ¹² Kulâ nī gā hûn heîn sâ kö nēnê yâ êne bāndâ sê, kîni ene gā bāndâ ngā sê tî sâgîni sê nī lûlu dü, da nâ hûn wenê heîn nēnê bā pāya yâ êne kânâ tē?

¹³ «Mbēsüngu kîli gëlê lengbe bā kânâ süngu nī abaalâ iyo dü: kü kü kü, ko na zînda mü kö kîli bā yî mü kö kîli. Mü gā dü, ko na gîna ngbâ

mü kö kîlî yâ bi mü kö wa kün gbä nî. Ene gëlê lengbe bâ kânâ nî Zagi yâ na kânâ nî ngingza ka bälî dü.»

Akulâ ayöngö â Zezu hian

¹⁴ Afaliziyein yî ngingza mü yî sîgî gini ayöngö Zezu mü pë yâ na mönga kö. ¹⁵ Zezu payi nî akö yâ: «Ene, ene na yûga nâ bängilî anî yâ ene na adüün nî, Zagi ini düenê ina. Hein mü dü mü nî yagba hein nâ bängilî anî, tî dü na ibîli këlê hein sîgî nâ bängilî Zagi.

¹⁶ «Ndikâ sä Moyize nâa mbîti sä abälängbâ-Zagi yugu gîni nî anî mvëë nâ lögbo Zan Batisite. Nâ kütû sê, a hîan Ngbangba Yöngö Tëgbëngë sä Zagi. Anî pë yâ na kânâ ngunle bâ lîma kâ Tëgbëngë mü zo. ¹⁷ Lîalî nâa sëndê mē na gô gô. Wilî kôti kôti ndô ndikâ sä Zagi gëlê na gô dü. ¹⁸ Kûmbâ mü nâ dô dâa kö yâ gita zali kulâ dē, ko lüsü bolî lüsa, gini kîlî, kûmbâ mü nâ zâla dē mü â kûmbâ bē kö do kö dô, ko lüsü bolî lüsa.»

Dudû fügädo kâ äli Lazale nâa mbënyâlîheîn

¹⁹ «Kulâ kûmbâ la dü na gbätä mbënyaliheîn; ko na bô kpätî bangô yagba ngingza. Ko nâ lî nâ mbîla sä kö zo nâa üle nzün. ²⁰ Kulâ mbëbagîon, â lümä kö dü yâ Lazale na pî nâ ngbäkîlan gbägbâ sä mbënyali-heîn mü. Gängâ kö pë nî ölö. ²¹ Ko nî änlän lîli akulâ akütü liga mü nâ lû mü nâ äli tâbulu sä mbënyali-heîn mü kinî ga nâ tî kâ sëndê, abânâ gita na gâ nâ sîla bängilî aölô mü tî kö. ²² Nâ kulâ üle, mbëbagîon mü yâ kpi; amatîma-mänyâ yâ zali kö, yâ no nî kö ka pâlatî Abalahame. Mbënyali-heîn mü yâ kpi hî, a yâ ma kö. ²³ Mbënyali-heîn mü nâ tē akulugba zo, nâ yagba ndilä. Kô gëlê, ko bî Abalahame kâ zo nî tütulu nâa Lazale nâ pâla tî kö. ²⁴ Kinî, ko yâ ta ngbâ kö yâ: “Abalahame, bubä, mô bî ngünôe ke! Mô tîmî Lazale, kô heîn likütû bē kö ka ndîgi, yâ togo sē kâ äli mîlêe â tî zëlêse katî mü mi na dînga sîgî nâ wê mē no.” ²⁵ Abalahame yâ: “Bäsîe, mô inî yâ, ladû, nâ äli sëndê zo, mo nyali aheîn sîgî. Lazale yâ dü na mbëndilä; Wa âni sungu mē yô, dü kö zëzëla; mo tû wo, mo nâ ndilä. ²⁶ Dû ngä kpätî mü dü, yagba bakâbu nâ ndägbâ tînnî nâa mo. Yagba bakâbu mü dü bâ päya yâ anî ga lû ngä no âni dü tē, bâ nö kâzo êne dü tē kâ, wala bâ lû zô êne dü tē, bâ gâ kâ no hî kâ.” ²⁷ Mbënyâlîheîn mü fuka yâ: “Mî zâlî ndöö, bubä, â tî dü mü yô, mô tîmî Lazale ka düma sä bubä

zo, ²⁸katî mü a bäsımä zo isibe. Kô gbê tü akö yöngöli, akö hî, akö ga ngâ kaä lä ndilä mē no kâ!” ²⁹Abalahame fuka nî kö yä: “Ambîti sâ Moyize năa we abälängbä-Zagi zo â akö du tē, â akö gîni sē.” ³⁰Mbēnyâlîheîn mû gasi yöngö yä: “Tî lēngbe ngâ dü, bubä Abalahame, kulâ nî na lü nâ tē sâ akulugba no, kinî ga nō bändî akö, akö na itâ akëlē akänäga sâ akö itâ.” ³¹Abalahame fuka nî kö yä: “Akö nâ gîna ngâ heîn mû â ambîti sâ Moyize năa we abälängbä-Zagi hian dü, batô kulâ nî na zînga nâ kûlugba, akö gëlē na yî kâte dü.”»

Zezu hun madado nî abawîligi sâ kö

(Matiye 18.6-7, 21-22; Maleke 9.42)

17 Zezu fuka nî abawîligi sâ kö yä: «A kulâ aheîn nâ kânâ mü kinî anî na kânâ bidia gëlē lengbe bā gô dü. Tî nâ dü nî heîn ngünô sigî katî nî mû nâ ndānga abâ kö kinî akö ga nâ tî kâ bidia! ²Tî dü yä â bô yagba mbizâ ka gönlon kö yä bā kö kâ Kēngu. Wa mü yö, ko gëlē na kânâ â kulâ anî mû ndâlikpa ngâ mû tî gîni Zagi dü, â akö tî dü. ³Êne bî tēnē tî këlē kânäga! Gümio gâ kânâ këlē heîn nō, tî lēngbe yä mô hîân sē nî kö; ko na yî kâte yä heîn mû ûn kana mü na këlē heîn, mô zâ yöngö mû tî düö. ⁴Nâ vülü lāmî kîlî, ko na kânâ këlē heîn nō bati isibē âlî iyö, kinî bati isibē âlî iyö ko yä gita ga bändiö yä fukâ nō yä: “Mi inî yä mi kânâ këlē heîn nō”, mô yî kâte yä za yöngö mû tî düö.»

Ngule gîna-tî-dü

⁵Amatîma fuka nî Yaalî yä: «Mô kânâ â gîna-tî-dü sänî kinî kîna.» ⁶Yaalî yä fuka nî akö yä: «Gîna-tî-dü sēnē gâ dü köti köti wâ lindî süngbä, ^aene lengbe lēngba bā päya nî ngünlan mē yä: “Ngûlan, mô yölô tô năa tälöon pē, yä na lü tô nâ bângilî ndigi-âmē zo” ngünlan mû na gîna ngbēnē gîna.»

Gîni kākana süngu sâ dimbî

⁷Zezu fuka yä: «Mi na hîân kulâ madado nēnē. Da nâ ndägbâ tēnē gâ dü nî dimbî sâ kö dü mü nâ sô tî sâ kö, wala ko na bândâ anyä sâ kö;

^a 17.6 Nâ ngbä geleke Zezu fuka päyî lindî mutâlade. Tî dü köti köti wâ lindî süngbä.

dimbî mû nâa lû nâ ngbâ süngu mû zo yâ gita ka tē no, bāalâ kō lengbe bā pāya nî kō yā: “Mô gâ ìnyā ga lî heîn?”⁸ Wa kîlî kû! Wala bāalâ kō na pāya nî kō yā: “Mô lan lîga nê; mô yôlô akpätakalî abangö mû tô yâ bo angbängba sê, yâ hûn lîga nê mî lî, yâ mbili sîzä ka mô lî woô ligä yâ mbili heîn.”⁹ Bāalâ ko mû gëlê na hûn mälö nî dimbî mû sâ kō katî mü kō kana aheîn mû kō hûn ngbâ mû nî kō yâ kō kânâ dü, wa kîlî kû!¹⁰ Ene hî, ene nâa kânâ aheîn mû pē â fûka mü yâ êne kânâ, ene lengbe bā fükä yâa: “Anî na aküngbâ ambësüngu. Anî kana kpätî heîn mû âni lengbe bā kânâ sê.”»

Zezu kawun kpoto ambëngîlîba ngbôn

¹¹ Zezu zali gîni bā nō kâ Zeluzaleme zo, ko nguluku nâ ndägbâ tî atēsëndē Samali nâa Galile. ¹² Nâ lögbö mû kō na lima mü kâ kulâ tē, ambëngîlîba ngbôn ga bändî kō. Akö lû nî tütulu tî kō,^a ¹³ yâ ta ngbâ akö yâ: «Zezu, Gbëngë, mô bî ngünô anî!» ¹⁴ Ko bi akö yâ fuka nî akö yâ: «Êne nō nâa yügû tēnê nî agëlê-Zagi.» Akö bädü nâ gîni bā nō, ngiliba mû yâ gö tî akö gbâwute. ¹⁵ Kulâ kō kîlî, bî mû yâ ngiliba mû gö tî, ko gita ga yâ na tã ngbâ kō yâ: «Mälö nî zagi!» ¹⁶ Ko tî nî lîkukû kō kaâ tî Zezu, zuku lî kō mvëë yâ ngbi nî sëndê, yâ na hûn mälö nî kō; kîtikä kûmbâ mû na mbê tē Samali. ¹⁷ Zezu sian kō yâ: «Dû ngâ anî ngbôn mû sê pē â kpoto akö kawun dü? Ka anyägä akö mû isibê-älî-älu mû dî? ¹⁸ Kulâ nî nâ ndägbâ tî avu Izalayeke mû gâ gîta bā hûn mälö nî Zagi kû, kpätî kale mē gîta ga?» ¹⁹ Zezu yâ fuka nî mbê tē Samali mû yâ: «Mô gûalî yâ bati, gîna-tî-dü sôö gûsüo gûsa.»

Gawî süngugbëngë sâ Zagi

(Matiye 24.23-28, 37-41)

²⁰ Afaliziyein sian Zezu yâ: «Zagi na gâ nâ ini üle bā kânâ süngugbëngë sâ kō?» Ko gasi yöngö nî akö yâ: «Gawî Zagi bā kânâ süngugbëngë sâ kō dû ngâ na heîn mû â anî na bî bî nî bängilî akö dü. ²¹ Nî gëlê na fükä yâa: “Ko sê no” wala “Ko sê zo” dü, katî mü Tëgbëngë sâ Zagi dâ dâ nâ ndägbâ tēnê.»

^a 17.12 Nâ lögbo sê mû, sâ aZuife zo, nî na dü nî wökôtê ngîlîba, ko eînkê heînka. Ko gëlê lengbe bā wö tî nî wala bā siän kâ tî nî wala bā dâ düdükpä nâa kulâ nî dü.

²² Nâ kütû sê, Zezu fuka nî abawîligi sâ kö yâ: «Kulâ lögbo na gâ bâ gâa, êne na kânâ nzagba bibi Basî-Nî kpâtî katî lâmî kîlî, ene gëlê na bî kö dü. ²³ Anî na gâ bâ päya nêê yâ: “Ko zo mäa!” wala “Ko sê no!” Ene ga nô ngä kä, ene ga ôto ngä no kâzo kä. ²⁴ Kpâtî wa mü â nyikpanyêlê na sîla lîalî, nâ lû alî zo mvêê da ka sêndê no, anî pë yâ na bî sê bî, lâmî Basî Nî na dû kpâtî yô. ²⁵ Tî dû yâ â Basî Nî bî ndilâ mbîtä sîgî, kinî anî üle mē änä yâ ka kö. ²⁶ Mbîta bâ päya yâ â Basî Nî gîtâ kâ älf sêndê mē, aheîn na gâ bâ dü kpâtî wâ â tî kâna mü nâ lögbo sâ Noe yô. ²⁷ Anî la na lî na mbîla, akümbâ na zâla adüe, adüe yâ na zâla akümbâ mvêê nâ lögbo mü â Noe la limi mü kâ vülü yelege gbâ mü. Yagba mämî yâ na, yâ hin, yâ mbîli sêndê pë, yâ imi anî pë. ²⁸ Tî nâ gâ bâ dü hî wa nâ lögbo Lote. Anî la na lî nâ mbîla, na dê büzê, na lû alîgati yâ na wâ adüma. ²⁹ Nâ lögbo mü â Lote kulü mü nâ tē Sodom, Zagi timi wê nâa mbîzâ wê alî zo, tî yâ na kâ älf ambê tē Sodom wa mämî, yâ imi akö pë. ³⁰ Tî nâ dû ngôli yô nâ lögbo mü â Basî Nî na küla kâ bängilî anî.

³¹ «Nâ üle sê mü, nî mü nâ sînga zagi, nâ ngbäkîlan kö, ko ga limi ngä bâ zâla aheîn sâ kö dü mü düma zo kä. Nî gâ dü nâ tî zo, ko ga gîta ngä ka tē zo kä. ³² Êne bâ dü ênê kaâ älf heîn mü kâna katî dâa Lote.^a ³³ Nî mü yê bâ gûsa tû, ko na kpî bitâ kulugba. Nî mü gâ kpî, ko na nyâla gülê gîgbô. ³⁴ Mî fûkâ nêê: nâ yülü sê mü, anî iyô na pî nâ älf tangî kîlî, Zagi na zâla mü kö kîlî bâ itâ mü kö kîlî. ³⁵ Adê iyô nâ sâ heîn, Zagi na zâla mü kö kîlî bâ itâ mü kö kîlî. [³⁶ Akümbâ iyô na dü nâ tî zo, Zagi na zâla mü kö kîlî bâ itâ mü kö kîlî.]» ³⁷ Abawîligi sâ Zezu sian kö yâ: «Yaalî, aheîn mü mô na hîan mü, tî nâ küla dâdî?» Ko fuka nî akö yâ: «Lâ mü â akulugba na dü tē, äan sâ â adekpoto na pälâma tälâ tē.»*

Dudû fûgädo kâ älf këlê Bädengbanga

18 Zezu hian dudû fûgädo mē bâ yûga nî abawîligi sâ kö ya â akö nâ sâmbîlâ Zagi nâa üle nzün, mbîlikî ngä tē dü. ² Ko yâ payi nî akö yâ: «Kulâ bädengbanga sâ la dü nâ kulâ tē, ko ôto ngä Zagi dü, ko bî ngä nî hî nâ bängilî kö wa nî dü. ³ Kulâ ndugê dü mü hî nâ tē mü, ko na

^a 17.32 Zagi la fuka nâa Lote nâa dâa kö yâ â akö külü nâ vülü gbätâ yâ oto go, akö ga gêlê ngä ka sâ zo kä. Dâa Lote buka gele ka sâ zo, katî mü dü kö kpâtî nâ älf aheîn mü sâ akö nyê mü kä zo. Zagi binli kö nî gô mü â lêke nî ämê.

* 17.37 Mô bî Zobo 39.30.

nô nzêke yâ na pâyâ nî bädengbanga mû yâ: “Mô dê ngbânga nâ ndâgbâ tê nâa galaba sê!” ⁴ Kükükü, bädengbanga mû yâ na kâkâ, nâ kulâ üle, ko yâ sungu bi üüün, kulâ dü kö pâyî nî kö yâ: “Bitâyöngö, mi ôto ngä Zagi dü, mi bî ngä anî hî wa anî nâ bângië dü; ⁵ mî mbilikî mü nâ bē ndugē mē, mi na gâ bā dē ngbânga mû sâ kö, yō ka ko ga gîta ngä woko lië kâ.” ⁶ Yaalî yâ gita payi yâ: «Êne ginî yöngö mû â këlē bädengbanga mû pâyî mü nî ngbânga! ⁷ Ako mu â Zagi salaka akö mu, kinî akö ga nâ gbô mü nî kö nâa üle nzün, ko gëlē na dē nâ ngbanga sâ akö dü? Ko na bî akö kpätî yō nî bängilî kö, hün ngä bē nî akö dü? ⁸ Mî pâyî nēnē yâ bāti dēde ngbânga sâ akö gëlē na ibâ dü, kpätî hein mû sâ yâ Bāsî Nî na gitā ngōli bā gâ, ko na dīnga ambē gīna-tî-dü nâ ālî sēndē mē?»

Dudû fügädo afaliziyein nâa kulâ bälöko mälän lapêu

⁹ Zezu gita hian kulâ kpölö kaâ dudû sê nî anî mû bî tälâ mü yâ bākā a nâ adüün anî, kinî akö ga na bî abâ akö wa angböngbo anî, kö yâ: ¹⁰ «Anî iyö no ka dûma Zagi zo bā sâmbilâä, mü kö kilî na faliziyein, kulâ kö yâ dū na bälöko mälän lapêu. ¹¹ Faliziyein mû lulü abüu tū we kö kinî ga na sâmbilâ kaâ dü kö zo, ko yâ: “Mi hün mälö nô, Zagi, katî mü mi gëlē dū wa nyägä anî dü. Akö dū tū we akö na ambē dikölön, ambē düngü akëlē kânäga, alusuboli. Mi dū ngä hî tū we wa bälöko mälän lapêu mû hî dü. ¹² Mi na kâ līga bāti iyö nâ dimâsi bā sâmbilâä, hein mû pē mî na dīnga, mi na hün dīme sê nô, Zagi.” ¹³ Bälöko mälän lapêu yâ lu wuu lū ka sâ zo nî tütulu, ko sōngo ngä lî kö ka alî dü, ko loko bē kö ka pägolon kö, yâ payi yâ: “Zagi, mô bî ngünē, mi na bākana këlē-hein mē!” ¹⁴ Zezu yâ gita payi nî akö yâ: «Mî hân nēnē, bälöko mälän lapêu mû dudû ngbigigî nâ bängilî Zagi nâ gîgita kö ka tē sâ kö zo, ka dū ngä faliziyein mû dü. Katî mü, nî mû nâ kânâ tî kö wa yagbanî, ko na gâ bā dü wa gudē, nî mû nâ kânâ tî kö wa gudē, a na gâ bā kânâ kö dū nî yagbanî.»

Zezu ba nzikâ nî azölö agudē

(Matiye 19.13-15; Maleke 10.13-16)

¹⁵ Anî loko azölö agudē bädû mü nâ hân mâmi ga nî akö nî Zezu yâ kö mâ bē kö ka ālî akö. Abawîligî sâ kö bi yō yâ zingî zīnga sīgî nî anî mû. ¹⁶ Zezu ya fuka yâ â gâ nî agudē mû nû; ko yâ payi yâ: «Êne îtâ agudē â

akö gä kâ no mî du të! Ene ga kîsi ngä gîni tî akö kâ, katî mü Tëgbëngë sâ Zagi dû kpätî katî anî mü dû wa agudë mü yö. ¹⁷ Mi payi bitâ yöngö nënë, nî mü sânga ngä Tëgbëngë sâ Zagi wa gudë dü, ko gëlë na lîma kâ të sâ Zagi zo dü.»

Mbënyaliheîn nâa Tëgbëngë sâ Zagi

(Matiye 19.16-30; Maleke 10.17-31)

¹⁸ Kulâ mokönzi sian Zezu yä: «Ngbängba bäyuguheîn, îndâ mî na kânä bā nyāla gülü gîgbö?» ¹⁹ Zezu payi nî kö ya: «Katî îndâ mô no bā yä të yä ngbängbanî? Ngbängbanî të kü, kpätî Zagi kîlî. ²⁰ Mo ini andikâ mü sâ Zagi fûka mü ya: “Mo ga lûsu ngä bolî kâ; mo ga îmi ngä nî kâ; mo ga dî ngä heîn kâ; mo ga fûka ngä zelë nâ ngbânga zo kâ; mô hân leînkâ nî aba mö nâa na mö.” ²¹ Yagbanî mü gasi yöngö yä: «Mî du na kânâ aheîn mü mî la du mü nî gudë.» ²² Zezu nâa gîni yöngö mü, ko hian nî kö yä: «Heîn kîlî nyê nô bā kânâ: mô bāyî aheîn sö pë, mô gâwûn nginza sê nî ambë nzîngâ ka mô dîngî nyâlîheîn âlî zo. Nâ kütû sê, mô gâ gâa zâlî kütûe.» ²³ Ko nâa gîni yöngö mü yö, ngünô yä dudû nâ dü kö sigî katî mü kô du mü nî nyâlîheîn sigî. ²⁴ Zezu nâa bî mü yö ko yä: «Tî nî ndândalikpa sigî nî ambë nyâlîheîn bā pāya yä â akö lîmî kâ Tëgbëngë sâ Zagi zo. ²⁵ Lilimi mbë nyâlîheîn kâ Tëgbëngë sâ Zagi zo, tî nî kpäkpaka sigî wa lilimi bāmbāga tî dû mângalasi.» ²⁶ Anî mü gîni yöngö mü akö payi yä: «Â heîn mü du mü yö da nâ dînga gülü?» ²⁷ Zezu gasi kpölö nî akö yä: «Heîn mü â anî dû ngä bā kânâ dü, Zagi na kâ-kânâ.» ²⁸ Piyele yä: «Mô bî, âni ita aheîn mü sâni pë kinî ga zâlî kütûo mē.» ²⁹ Zezu gasi kpölö nî akö yä: «Mî payi bitâ yöngö nënë: nî mü nâ îtâ dûma sâ kö, yä ita dāa kö, ita abāsî nā kö, nāa agûmi kö, wala abāsî kö katî pâyî Tëgbëngë sâ zagi, ³⁰ ko na gâ bā dînga aheîn sigî nâ lôgbo mē ânâ, nâ lôgbo mü nâ gâ mü bā gâa, ko na dînga gülü mü nâ nyê mü gîgbö.»

Zezu gita hian pâyî kulugba kö nâa zîzingî kö nâ kûlugba

(Matiye 20.17-19; Maleke 10.32-34)

³¹ Zezu ya abawîligi sâ kö ngbôn âlî iyö ka pâla tî kö, yä payi nî akö yä: «Êne bî, ani na nô kâ Zeluzaleme zo. Zo sâ â aheîn mü pë â abälängbâ-Zagi gba mü kâ mbîti katî pâyî Bâsi Nî nâ gâ bā kûla, bā lêngba nî ayöngö mü.

³² A na gâ bâ mâ kö ka bë anî mu îni ngä Zagi mu dü, akö na mönga kö, akö yä na senga kö, akö na süka sülü katî kö. ³³ Akö na sê kö nî sîngî kinî ga nâ îma kö. Lämî ätä nâ kütü sê, ko yä gita zingî nâ kûlugba.» ³⁴ Abawîligi sä kö gîni ngä nâ fûgädo mü kîlî dü, tî nyê nâ önkönlö sê tî akö, akö îni ngä kütü yöngö mü â Zezu hian mü nî akö dü.

Zezu ulu bângili kulâ nî nâ të Zeliko zo

(Matiye 20.29-34; Maleke 10.46-52)

³⁵ Â Zezu ga mü düdükpä nää Zeliko zo, kulâ bämviütâ-bângili sîngu mü tî pala ngbâ gîni düdükpä na yâ hein nâ bë anî. ³⁶ Ko gini bämâ tigônlon anî nâ ngülûka mü, ko sian lä yä: «İndâ sê yö?» ³⁷ Anî payi nî kö ya, Zezu mbëtê Nazaletê, ko sê nâ ngülûka mü. ³⁸ Ko yä ta ngbâ kö yä: «Zezu, Bäsî Davide, mô bî ngünêe ke!» ³⁹ Anî mü nâ nô mü tî lî sê zo zingî nî kö yââ: «Mô kîsî ngbö ñnyä!» Ko gita ta ngbâ kö tä nî ngünle sîgî tî ngülûku gätälä sê mu, yä: «Bäsî Davide, mô bî ngünêe!» ⁴⁰ Zezu lu yâ hün ngbâ yâ â gâ nî kö. Ko nää gâ mü dükpäkpä, Zezu sian kö yä: ⁴¹ «Mo yi yâ mî kânâ indâ nô?» Ko gasi yöngö yä: «Yaali, mô kânâ mî gitâ gêle.» ⁴² Zezu payi nî kö yä: «Mô gëlê, gîna-tî-dü sô gûsûo.» ⁴³ Gbâwute, bângili kö ülû, ko zälî kütü Zezu yä na hün mälö nî Zagi. Abämâ anî mü pë nää bî hein mü, akö yä enge bâ hün mälö nî Zagi hî.

Zezu nää Zase

19 Â Zezu limi mü kâ gbädä mü na Zeliko, ko yä na münga nâ zô bâ ngülûka. ² Kulâ kûmbâ â lûmä kö yä Zase; ko na gbängê lî ambê loko mälän lapêu, ko yä du hî na mbënyälihein. ³ Ko na gëla gîni bâ bî Zezu, bâ ina da na kö, gîni bâ päya yä â Zase bî kö tî kü, katî mü â abämâ anî dika mü dikâ sîgî, ko yä du mü hî tâwe kö na gütükpa nî. ⁴ Ko yä ötö, yä du mbîta zô. Ko yä ga gbî mü kâ ngünlan mü na sikomolo, bâ päya yä kô bî Zezu nâ ngüngulûku kö tî gîni mü. ⁵ Â Zezu kulû mü kâ lâ mü, ko sumia lî kö ka alî yä fuka nî Zase yä: «Zase, mô zôlôn ka sëndê ñnyä! Tî dâ yä mî lâ änä mē të sô zô.» ⁶ Zase yä zolon ka sëndê ñnyä yä sanga Zezu nî möngö sîgî. ⁷ Anî nää bî mü yö, akö na fûkâ nâ üsûmâ yä: «Ko nô na lä düma sä bākana këlê hein mü zô.» ⁸ Zase lu alî yä fuka nî Yaali yä: «Gbängê, mô bî, mi na hün nûsu ahein sê pë nî ambê zîngâ. Tî nâ dâ

yä mi ndi nginza sä ni ni biliki, mi na gäsa ni kö bati älu.» ⁹ Zezu yä payi ni kö yä: «Änä me änä, Zagi güsü ambë düma me, katî mü Zase hi ko na ngbätünga Abalahame. ¹⁰ Bitä yöngö, Basî-Nî ga bä gëla anî mü yîngi mü yînga bä gësa akö.»

Dudû fügädo nginza-mbizâ ti mü sëndë

(Matiye 25.14-30)

¹¹ Zezu yä gita hian kulâ dudû fükado ni anî mü nâ gîna kö mu. Ko fuka së katî mü kö ga mü düdükpä nää Zeluzaleme. Anî mü bi tâ alâ yä kä Tëgbëngë sä Zagi na da wâ me ämä. ¹² Ko payi yä: «Kulâ ni â agümi kö du mü na ayagba anî, ko no kâ kulâ tē ni tütulu bä päya yä â mâ kö ni gbëngë tē sä kö, ka nâ kütû së, ko yä gitä. ¹³ Mbîta ka kö ngülükü, ko ya akulâ ambësüngu sä kö ngbön. Ko yä hun tûnga nginza-mbizâ ngbön yä kpala nâ zô ti akö, yä payi ni akö yä: “Êne zâlî nginza me yä bayi ni hein mvëë nâ lôgbo mü mi na gitä tē.” ¹⁴ Yö, abâ kö ambë tē yi ngä pâyî kö dü, akö timi kulâ anî ti kütû kö bä päya yä â ako nö nâa pâyî yâa: “Ani gëlë yi tâ we anî bä päya yä â kûmbâ mü dü ni gbëngë kâ äli äni nâ tē me dü.” ¹⁵ Ko nâa dü mü ni gbëngë, ko yä gita ka tē sä kö no. Ko yä ambësüngu sä kö kö hun nginza mü ni akö, yä sian akö yä indâ â akö nyali nâ kütû büzë mü â akö de mü ni nginza mü. ¹⁶ Gätälä ni yä ga pâyî yâa: “Yaali, nginza-mbizâ mü mô hun mü nê nâ ûle mü zo, mi dingi kulâ së ngbön kâ äli së.” ¹⁷ Gbëngë mü payi ni kö yä: “Ti ni ngbängba. Mo na ngbängba mbësüngu! Mo kana ngbängba süngu ni wîlî dân hein mü mi hun mü nô, yö, mi na môo ni kûmândâ nâ äli agbädä ngbön.” ¹⁸ Iyö ni yä ga wu, ga pâyî yä: “Yaali, nginza-mbizâ mü mô hun mü nê, mi dingi kulâ isibë kâ äli.” ¹⁹ Gbëngë yä payi ni kö yä: “Mo hi, mô dü ni kûmândâ nâ äli agbädä isibë.” ²⁰ Kulâ kö ga ga pâyî wu yâa: “Yaali, nginza-mbizâ me sô së mi bo me tâwe ni dükülû, agi së me. ²¹ Mi kana gündëo katî mü mô du mü na kûmbâ mü einle sigî. Mo na zäla hein nâ lä mü mô mâ ngä hein tē dü, mo yä na lôka tûnga-lîga nâ lä mü mô lû ngä hein mu tē dü.” ²² Gbëngë payi ni kö yä: “Mo ni këlë bäkana süngu! Mi na lû kpätî kâ äli akpölö ngbö bä dë ngbänga kâ liö. Mo ini ina mbän yä mi na mbë-einlê sigî, mi na zäla hein nâ lä mü mi gëlë ma hein mu tē dü, mi yä na lôka tûnga-lîga nâ lä mü mi lû ngä hein mu tē dü. ²³ Katî indâ mô mâ ngä nginza mü së nâ lä mü â nâ bândâ anginza mü tē dü? Mô li nâ itä së mu zo, kâ nginza mü

vüngü kulâ bû ka älfî, kâ nâ gîgite ämä, mi yâ ga zâlî sê nzün.” ²⁴ Nâ kütê sê, ko fuka nî anî mü dü mü nâ pâla tî kö mü yâ: “Êne zâlî nginza-mbizâ mü nâ bê kö yâ hun nî kö mü â we kö du mü ngbôn!” ²⁵ Anî mü yâ payi nî kö yâ: “Gbëngë, ka â tî dü mü ngbôn nâ bê kö!” ²⁶ Gbëngë gasi fûgädo yâ: “Mî pâyî nënë yâ, nî mü dü mü nî hein, a na gîta bâ mâ kulâ sê ka älfî sê nî kö. Nî mü nâ dü ngä mü nî hein dü këlê, dân hein mü nâ bê kö, a na zâla sê zâla nâ bê kö. ²⁷ Nzeke tî abäzindie mü yî ngä mü ladû yâ mî dü nî gbëngë kâ älfî akö mü dü, êne zâlî akö ga nî akö ka äan dêmê, ga yêlê nâ gönlon akö nâ lägëlee.”»

Zezu limi kâ Zeluzaleme zo

(Matiye 21.1-11; Maleke 11.1-11; Zan 12.12-19)

²⁸ Zezu nâa fukâ yöngö mü yô, ko zali gîni bâ nö mbîta kâ Zeluzaleme zo. ²⁹ Ko nâa dâ mü dükpäkpä nâa atê mü na Betefaze nâa Betani, dü mü düdükpâ nâa gangala a-olive, ko yâ timi abawîligi sâ kö iyô, payi nî akö yâ: ³⁰ «Êne nô kâ dân tê mü êne na bî mü zo. Nâ lîlimienê kâ tê mü zo, ene na dînga kulâ bäsî-pûnda â bô kö mü katî kulâ hein; nî gëlê go mbän gbi ka älfî kö dü, êne zâ kö ga nî kö. ³¹ Kulâ nî na sîan enê yâ ene na zâ bäsî-pûnda mü katî indâ, êne fuka nî kö yâ: “Yaali yî pâyî kö.”»

³² Anî mü â Zezu timi akö mü no na dîngî hein mü kpätî wa kô hian sê mü nî akö yô. ³³ Akö gâ mü bâ zâ bäsî-pûnda mü, ambê kö sian yâ: «Êne na zâ bäsî-pûnda mü katî indâ?» ³⁴ Akö gasi yöngö nî akö yâ: «Yaali yî pâyî kö.» ³⁵ Akö zâlî kö no nî kö nî Zezu. Akö ba zägbü sâ akö ka älfî ngongo bäsî-pûnda mü kinî akö yâ hun bê nî Zezu, ko yâ gbi kâ älfî kö. ³⁶ Nâ ngünguluku kö, anî na bâ abangô akö sëndê tî lî gîni nâ kpäkpü kö.^a ³⁷ Akö nâa dâ mü düdükpâ kâ Zeluzaleme zo, tî gîni mü lê mü nâ lî gangalan a-olive zo bâ zônla, abawîligi sigî na tâ ngbâ akö, na hûn mälö nî Zagi nî möngö nâ dü akö katî aheîn kpeinleîn mü â akö bi mü. ³⁸ Akö na päya yâ: «Â Zagi bâ nzikâ kâ älfî yagba gbëngë mü nâ gâ mü tî lümä Yaali! Nzüka nâ lîalî zo, âni îlisâ Zagi dü mü nâ lîalî zo, nâ alî aheîn pè!»

³⁹ Akulâ afaliziyein dü mü nâ ndâgbâ tî abâmbâ anî mü fuka nî Zezu yâ: «Bâyuguhein, mô vû nî abawîligi sô, â akö öngö!» ⁴⁰ Ko gasi yöngö nî akö yâ: «Mî pâyî nënë yâ, batô akö na önga këlê, ambizâ na tâ ngbâ akö tä!»

^a 19.36 Yô sô â aZuife na kânâ bâ yâmbâ nî ayagba anî mü nâ gâ mü kâ tê sâ akö.

Zezu nĩ ngünô katĩ Zeluzaleme

⁴¹ Zezu da dükpäkpä nää Zeluzaleme, kô bi yagba gbädä mü yô, ko gbo katĩ pâyî sê. ⁴² Ko payi yä: «Hunn, tĩ nää dü yä mo ini hein mü ina dü mü bā hūn nzūkpa nō! Tĩ nĩ hein ngünô katĩ mü a ōnko sē ōnka tō, bāngiō bĩ ngā sē dü!» ⁴³ Bītā yōngō, akulā alāmī zā gā, ā abāzindio na bīnla pala tō nzūn, akō na kānā gbāgba katō, na tūntūnlōn'o ka bānli ka bānli; ⁴⁴ Akō na gā bā sādīō sādīā, nō nĩ ambē düma sōō. Kulā mbizā kīlī gēlē na nyē nā ālī bā sē dü, katĩ mü lāmī mü ā Zagi na gā mü bā hūn bē nō, tī dādā, ka mo gēlē ini pâyî sē dü!»

Zezu do abābaya aheĩn nā yelege-dūma Zagi

(Matiye 21.12-17; Maleke 11.15-19; Zan 2.13-22)

⁴⁵ Nā kūtū sē, Zezu limi kā yelege düma-Zagi zo, yā gualī bā dō anī mü nā bāya aheĩn mu nā zō. ⁴⁶ Ko payi nĩ akō yä: «A gbā kā Mbītī-Zagi yä: “Dūma sē na dü ngōli na düma sambīla.” Weenē, ene kana kīnī tĩ dü wa dü mü ā ambē dīkōnlōn na ōnka tālā nā zō.»

⁴⁷ Nāa ūle nzūn, Zezu na yūga hein nā düma sā Zagi. Ayagba gēlē-Zagi nāa abāyugundikā bakatī ayagba anī alīmatē pē na gēla gīnī bā īma Zezu. ⁴⁸ Ka akō īni ngā hein mü ā akō gā kānā dü, katĩ mu ā ambētē mü pē hūn tī akō bā gīna kpātī yōngō mü nā kūla mü nā ngbā kō.

Zezu na yūga hein tī lūmā dā?

(Matiye 21.23-27; Maleke 11.27-33)

20 Nā kulā ūle Zezu na yūga hein nĩ anī nā yagba düma sā Zagi, ko na hīan ngbāngba kpölō nĩ akō. Ayagba gēlē-Zagi nāa abāyugu-ndikā nāa ayagba ambē tē yā ga. ² Akō payi nĩ kō yä: «Mō hīan ngā nānī, tī lūmā da sū mō na kānā aheĩn mü? Da tīmio yā mō gā gāa kānā aheĩn mü, da?» ³ Ko yā gasi yōngō nĩ akō yä: «Mī hī, mī yī bā sīan enē nĩ kulā yōngō: ⁴ da tīmī Zan yā kō nō nāa bātīzē anī? Zagi wala anī?» ⁵ Anī mü yā zali lī akō yā payi yä: «Anī na pāya yā Zagi tīmī Zan ko na sīan anī yā tīpâyî nyē ānī yī ngā katĩ fūgādo sā Zan tī dü ānī dü? ⁶ Ka anī na pāya yā anī tīmī kō, ambē tē mü nzūn na mbēfēga anī nĩ mbizā, katĩ mü ā akō gīnī mü gīna-tī-dü akō nĩ bītā yā Zan na bālāngbā-Zagi.» ⁷ Akō

yä payi yä: «Ani gëlë ini nî mû tîmi kö mü dü.» ⁸ Zezu yä payi nî akö yä: «Nî mû mî na kânâ hein mü tî lümä kö, mi gëlë na yä lümä kö nênê hi dü.»

Dudû fügädo akëlë abäsotî

(Matiye 21.33-46; Maleke 12.1-12)

⁹ Nâ kütû sê, Zezu yä hian dudû kpölö nî abämbâ anî mû yä: «Kulâ nî sô tî vînye, ko yä ita tî mû kâ bë abä so tî vînye, yä no kâ kulâ tē bā ìbā ìbā kâ zo sigî. ¹⁰ Â lögbo kâkati lindî vînye lëngbë mü, ko timî kulâ mbësüngu nî anî mû nâ dē tî mû bā päya yä â akö tîmî we kö lindî vînye hi. Abäso tî mû ta nî mû tä, yä do kö, ko yä gita nî kün gbä bë kö. ¹¹ Mbē tî mû yä gita timi kulâ mbësüngu sâ kö. Kö hi, akö gita ta kö yä kana gulugbä nî kö, yä do kö. Ko yä gita nî kün gbä bë kö. ¹² Ko yä gita timi ätä nî, ko hi, akö gita ta kö kpëtékë kpeteke, yä do kö. ¹³ Mbē tî mû yä fuka nâ dü kö zo yä: “Mî na kânâ wê? Ìnkee! Mî na tîma bäsie mî yi kö mü yî sigî, mî ini ina yä akö na gâ bā öta ngündê kö öta.” ¹⁴ Abäso tî nâa bî bäsî baalâ akö mû yö akö payi yä: “Ìnkee! Ko sê nâ gâ mü bā dū nî mbē tî mû nâ bâti bā kö. Âni îmi kö! Ka â tî mû bînlî wanî.” ¹⁵ Akö zälî kö, yä kulû nî kö nâ tî ka sâ zo kinî ga nâa îmi kö.» Zezu sian akö yä: «Mbē tî mû na kânâ indâ nî akö? ¹⁶ Ko na gâ bā îma abädetî mû ka kô zâlî tî mû nâ bë akö hun nî kulâ amû anî kîän.» Anî mû nâa ginî yöngö mû yö, akö payi yä hein wa mü yö gëlë lengbe bā dâ dü. ¹⁷ Zezu gele ka bângilî akö yä payi nî akö yä: «Ndö kütû kpölö mû â gbâ mü kâ Mbîti-Zagi yawē sê? Yöngö mû päyi mü yä: “Mbîzâ mû â abä wa düma ka sê mü, tî sê nâ gîta bā bînla ndändalikpa mbîzâ ndö düma.” ¹⁸ Nî pē nâ tî kâ äli mbîzâ mû, nâ kö na kîkidîga. Mbîzâ mû na tî kâ äli kulâ nî, tî nâ sâdîâ kö sâdîâ.»

Lapûu mû â anî na pîla mü nî gbëngë tē Lomo

(Matiye 22.15-22; Maleke 12.13-17)

¹⁹ Kpätî nâ lögbo sê mü, abäyugu-ndikâ, nâa ayagba gëlë-Zagi na gëla ginî bā zälâ Zezu, batô këlë, akö na kânâ gündê abämbâ anî mû. Akö ini ina yä dudû kpölö mû kô hian mü, ko hian sê ka tälâ. ²⁰ Akö timî anî bā gëla tî kö; akö timî anî bändî kö, nâ kânâ tälâ mü wa adüün anî. Anî mû no bā sîân kö nî kulâ yöngö bā päya yaä kpätî nâ ginî kpölö ngbä kö nî

tî kö, kô tî kâ gbînâ sä akö. Akö yi bä dînga gîni bä zâla kö bä mâ kö kâ bë ayagba nî tē, nâ bë Gʷʷlunēle tē Lomo hî. ²¹ Akö payi nî kö yä: «Bäyuguheîn, ani ini îna yä mo na yûga heîn tî sägîni sê, yä na hân kpölö sö kpätî düün me, tî sägîni sê. Mo kâna ngä nî nî tî yöngöli bängili kö dü, batô ko gâ dü nâ yagba nî. Mo na yûga düün gîni kâkana heîn mô â Zagi yi. ²² Mô päyî ngä nânî: «Ndikâ sänî hun gîni nânî yä âni pîlî lapûu nî Sezala wala ani ga pîli ngä kâ?» ²³ Zezu ini yöngö bilinkî sä akö îna, ko yä payi nî akö yä: ²⁴ «Êne yûgü ngä kulâ nginza nê mî bî. Lî nî mē, nâa mbîti mē â gbâ mē, we da sū?» Akö gasi fûgädo nî kö yä: «We Sezala sū.» ²⁵ Ko yä payi nî akö yä: «Êne pîlî nî Sezala heîn mô dü mü na we kö, ene yä pîli nî Zagi heîn mô dü mü na we Zagi.» ²⁶ Akö dîngi ngä kulâ këlê fûgädo kô payi nâ bängili ambâmbâ anî mô ka â akö zâlî kö katê dü. Tî yä gbagbâ nâ lî akö pē katî yöngö mô kô gasi mô nî akö, kinî akö gîta ngä ulu ngbâ akö wa kîlî dü.

Yöngö Zizingi akulugba

(Matiye 22.23-33; Maleke 12.18-27)

²⁷ Akulâ asadusiyein ga düdükpâ ka pâla tî Zezu. Asadusiyein dü na akulâ anî mô nâ pâya yä, nî kpî ngä ko zîngi dü. Akö sian kö yä: ²⁸ «Bäyuguheîn, Moyize la gba kpölö mē kâ mbîti Ndikâ nânî, yä: “Kulâ nî na kpi, kinî ga itâ dâa kö. Nî mô vûngu ngä agudê dü. Tî dü yä â tāmî kö zâlî dē mô nâ kütû kö ka kö vûngû agudê nî tāmî kö mu kpî mu.” ²⁹ Ladû, akulâ atāmî dü isibê äli iyö. Gätälâ kö zali dē, vûngu ngä dü yä kpi. ³⁰ Iyö tāmî yä zali ndugê mô, ³¹ nâ kütû sê, ätä tāmî yä gita zali kpätî dē mô, akö vûngu ngä gudê dü. Akö isibê äli iyö pē zali kö, vûngu ngä gudê hî dü, yä kpî. ³² Nâ kütû sê, dē mô hî yä kpi. ³³ Kô dü mü na düebê akö pē, nâ lôgbo zizingi anî nâ kûlugba, dē mô na gâ bä dü nâ we da kö nâ ndâgbâ tî anî isibê äli iyö mô?» ³⁴ Zezu gasi fûgädo nî akö yä: «Ambê äli sêndê mē nâ zâla adê, na zâla akûmbâ, ³⁵ ka anî mô â gē akö katî pâyi zizingi nâ kûlugba nâ lôgbo mô nâ gâ mü, akö gëlê na gîtä bä zâla dē wala bä zâla kûmbâ dü. ³⁶ Akö gëlê na gîtä bä kpî dü katî mü â akö na gâ mü bä dü wa amatîma-mányâ. Akö na dü nâ abäsi Zagi katî mü â akö zîngi mü zînga nâ kûlugba. ³⁷ Moyize la fuka ladû yä anî mô kpî mü kpî akö na gâ bä zînga. Ko hian kpölö mô nâ bâuâ kpê sä Zagi, äan dü mü kô gba kpölö zikiti ngûla gbasâ lipîä mô tē, ko yä: “Yaali, Zagi sä Abalahame, Zagi sä

Izaki, Zagi sa Zakobo.” ³⁸ Zagi dū ngā na Zagi sã akulugba dū, ko na Zagi sã anī mû dū mü nī ɲngā. Katī mü anī pē kpī mü kpī bādū nī ɲngā nā bāngilī kö.» ³⁹ Akulā abäyugu-ndikā fuka nī kö yā: «Bäyuguheīn, mo fuka nī ngbāngba.» ⁴⁰ Yö, nzagba bā päya yā â akö gitā sīn kö nī kulā yöngö nyasi nyāsa tī akö ndölīä.

Mesii nāa Davide

(Matiye 22.41-46; Maleke 12.35-37)

⁴¹ Zezu fuka nī akö yā: “Tī dū wē â anī mû na päya yā Mesii na bāsī Davide?” ⁴² Davide nī tī kö, ko gba kâ mbītī aBîâ zô yā: “Yaali Zagi payi nī Yaalisē yā: “Mô süngü kâ köbē bē, ⁴³ mvēē mī kănâ â agalaba sô dū nā tī ndöö.» dū.” ⁴⁴ Â Davīdi ya mü tī kö yā Yaali, ka Mesii na gitā bā dū nā bāsī Davide wē?»

Ene bī tēnē tī abäyugu-ndikā

(Matiye 23.1-36; Maleke 12.38-40)

⁴⁵ Wa â abāmbâ anī na gīna Zezu mü, ko fuka nī abawīligi sã kö yā: ⁴⁶ «Êne bī tēnē tī abäyugu-ndikā, nā tâ mü kpātī nī yagba bangô tī akö, akö yi yā â nā sākātālā nā alā mû â anī nā pālāma tälā mü tē. Akö yi bā sünga kpātī mbita zô, nā älf agätälä angendē vülü adūma-sambīla, nā bāsā kākana bāfumbā. ⁴⁷ Akö na löka aheīn vülü düma sã andugē pē, ka bānlī, akö yā na kănâ a-ëlē ele asambīla bā päya yā â anī nā bī akö.» Zagi na gā bā dē ngbanga kâ lī akö nī këlē sē.

Heīn mû â kulā ndugē hun sē

(Maleke 12.41-44)

21 Zezu nā yelege düma-Zagi, ko aka lī kö, gele yā bi akulā ambē nyālīheīn nā bā ngīnza kâ sandügu-ngīnza. ² Ko yā bi kulā ndugē hī â nzīngā dīka dīkâ tī kö, ko ga yā ba azölö ngīnza iyö kâ sandügu-ngīnza mû zo. ³ Zezu yā payi yā: «Mī na päya bitā yöngö nēnē, ndugē mē dū mü na mbē nzīngā, ko hun ngīnza tī ngūlukū anyägā anī pē. ⁴ Anyägā anī mē, akö ba we akö na ngīnza mû â akö īnī ngā heīn mû â akö gā kănâ tē dū.

We dë mē, nā nzīngā sǎ kō, ko ba anginza mū sǎ kō pē kō gā lī mū nī līga.»

Zezu hian pâyî kîkidigi yelege düma-Zagi ka sëndë

(Matiye 24.1-2; Maleke 13.1-2)

⁵ Akulâ anî na hîan pâyî yelege düma-Zagi, na gûndâ angbängba ambizâ mû â wâ mû nī düma mû, nâa akulâ angbängba aheîn mû â anî hun mû a lêke mû nī yelege düma-Zagi. Zezu payi yâ: ⁶ «Heîn mē êne na bî mē pē, nā kulâ ûle, mbizâ kîlî gëlë na nyë nâ âlî bâ sē dü. Aheîn mû pē na gā bâ kîkidiga ka sëndë.»

Ndilâ nâa nzīngā na gā bâ külûla katî anî

(Matiye 24.3-14; Maleke 13.3-13)

⁷ Akö sian kō yâ: «Bâyuguheîn, heîn mû na küla nâ ini ûle? İndâ nâ yûga yâ aheîn mû wâwâlâ bâ küla?» ⁸ Zezu gasi fûgädo yâ: «Â bängiënë ndälîkpä, nī ga ndangi ngëenë kâ! Anî sîgî na gā bâ gā nī lümëë, nī kîkili kîkili na gā bâ päya yâ: “Mî sê dëmë na Mesii.”^a Anî mû na päya hî yâ: “Lögbö sē lëngbë!” Ene avue, ene ga zâli ngä kütû anî mē kâ! ⁹ Ene na gîna pandi baso nâa asandügu-ngînzâ wüngô nâ akulâ atë, ene ga kâna ngä gündë kâ! Tî dü yâ â aheîn mû külû, ka tî dü ngä yâ nyänyasi aheîn âlî sëndë mē sê sû dü.» ¹⁰ Nâ kütû sē Zezu payi nī akö yâ: «Kulâ kâ, na gā bâ gûali bâ zîma nâa kulâ kâ kiän; kulâ tégbëngë na gûali bâ zîma nâa kulâ mü tégbëngë hî kiän. ¹¹ Sëndë na gā bâ yîngâ yînga nī ngûnle, akëlë awökötë nâa nzagba na gā bâ kânâ anî kânâ nâ kulâ amû alä gîdigi; akulâ a-ili ili yöngö nâa aheîn kpeînleîn na gā bâ küla tî lî alî. ¹² Mbîta bâ päya yâ â aheîn mû külû, anî na gā bâ zäleenë, bâ kânâ heîn ngûnle ënë; bâ nô nënë kâ adüma-sambîla zô â dë ngbânga kâ lîenë. Anî na gā bâ bëenë ka düma-kânga, akö yâ na nô nënë ka tî agbëngë nâa aguvulunële tî pâyîe. ¹³ Â tî dü yô ka ene nyâlî gîni bâ tâ pândie nâ bângilî anî. ¹⁴ Êne inî ina yâ nâ lôgbö mû â nâ gā bâ nô nêne ka ngbânga zô, ene ga bâ ngä düenë yâ yöngö indâ anî na hiän sē änâ bâ zâ nī yöngö nâ lî anî kâ. ¹⁵ Mî nī tē nâ gā bâ hûn fûgädo nâa inalâ hian hian fûgädo nënë. Abäzindienë gëlë lengbe bâ tî kangu sē wala bâ kâ yöngö ngbëenë dü.

^a 21.8 Gändäzü sū nâ ngbâ munzû yâ Mesii.

¹⁶ Abenê, anenê, agümienê năa abăenê, akö na gâ bă băyenê. A na gâ bă dē ngbānga kulugba kâ lî akulâ anî sîgî dū mü nâ ndāgbâ tēnê. ¹⁷ Anî pē na gâ bă kēenê tî pâyîe. ¹⁸ Kulâ mǎngîlienê kîlî gēlē na tî dū. ¹⁹ Êne zālî ndütütü ka êne nyālî gülü!»

Zezu hian yöngö tîti Zeluzaleme

(Matiye 24.15-21; Maleke 13.14-19)

²⁰ «Ene na bî atulûgu bînli pala tî Zeluzaleme pē, êne ïnî yâa anî wälă bă einka tē mü. ²¹ Tî năa dū yō, anî mü dū mü nâ tē Zude, â akö ötö nô ka lî agāngalan mü zo! Anî mü dū mü nâ tē Zeluzaleme, â akö külü nâ zô! Anî mü dū mü nâ angbâ tî zô, akö ga gîta ngă ka tē zo kă! ²² Alămî mü na gâ bă dū ngôli nâ alămî mü â Zagi na gâ bă gâsa mapîla akëlê aheîn sâ anî pē nî akö. Yō ka aheîn mü pē â Mbîti-Zagi hian mü bînli bîta yöngö. ²³ Tî nâ gâ bă dū ngôli nî heîn ngünô kati anăhîan, năa akö mü bädü mü nâ hûn mâmi nî agudê nâ a-ûle sê mü. Ambê tē mü pē na gâ bă bî ndilă ngôli sîgî, kîni ndüngă sâ Zagi na gâ bă gûali katî akö. ²⁴ A na gâ bă îma anî mü nî baginâti; a na gâ bă zăla akö nî adimbî bă nô nî akö nâ atē pē. Akiada na gâ bă einka Zeluzaleme einka pē mvêê nâ lögbo mü â Zagi hûn mü nî akö nyăsî nyăsa sîză.»

Găwî Băsi Nî

(Matiye 24.29-31; Maleke 13.24-27)

²⁵ «Akulâ aheîn kpeînleîn na gâ bă küla tî băngilî ûle, nâ băngilî dîwî, nâ băngilî abăkeînleîn. Nâ âlî sêndê pē, anî na gâ bă dū kpătî nâ ngünô, akö na dū kpătî nî gündê, katî wôlô yagba-ndîgi-âmê năa sāsangbûla sê mü â tî nâ sāngbûlă mü. ²⁶ Ka bânli, anî na gâ bă kpî nâ bē gündê, katî aheîn ndilă nâ gâ mü bă küla kâ âlî sêndê mē, katî mü angunle mü dū mü alî zo na gâ bă yîngăa. ²⁷ Anî yâ na bî Băsi Nî nâ gâ mü nâ ndumbă năa ngunle kô pē, năa ilisa kô pē. ²⁸ Aheîn mü na ěnga bă küla, êne zālî ndütütü, yâ sumia lienê ka alî, katî mü Zagi wälă bă gûseenê.»

Hein mû â ngünlan fige na yüga nänî*(Matiye 24.32-35; Maleke 13.28-31)*

²⁹ Nâ kütû sê, Zezu gita hian kulâ dudü fügädo, ko yâ payi yâ: «Êne bî ngünlan fige nâa kulâ angünlan pë. ³⁰ Ene nâa bî amvogô akpê sê nâ kûla mü tî gängâ sê, ene ini ina yâ lögbo lûlu tûnga-lîga wälä. ³¹ Ene hi, ene nâa bî ahein mû mî hian pâyî sê mu nêne, êne ini yâa lögbo kākana gbêngê sâ Zagi wälä. ³² Bitâyöngö mî na hiân nêne, mbîtä ka â ahein mû kûlû, anî lögbo mē änä gëlê na kpî pë dü. ³³ Lîalî nâa sêndê na gâ bâ gôgô, ka kpölö ngbê gëlê na gô dü.»

Â bängiêne ndälîkpä!

³⁴ «Êne bî tènê! Ene ga mâ ngâ düênê pë kpätî katî lîli lîga nâa mbîmbili pî kä; ene ga bâ ngâ düênê katî sîngôenê nâ äli sêndê mē kä. Ene na bî ngâ tènê dü, üle mû na dingeenê gbâwute. ³⁵ Kpätî wa pîö â bâ sê kâ äli atîän, üle mû na gâ bâ dînga anî pë nâ äli sêndê mē. ³⁶ Yö, ene süngû nî ngbâ dü kâzä! Êne nyê nâ sambîla nâa üle nzün yöngö êne na dînga ngunle bâ kûla nâ ahein mû nâ gâ mü bâ gâa, yô hi, êne na nyäla gîni bâ lû nâ kpäkpü Bâsi Nî.» ³⁷ Nâ gbâka-üle, Zezu na yüga hein nî anî nâ yelege düma-Zagi. Tî nâa dâ nâ yülû, ko yâ go nâ tē mû yâ no na lä nâ lî gangalan mû â yâ mü tē yâ gangalan a-olive zô. ³⁸ Nâ köge, ambê tē mû nzün na ga kâ pâla tî kö nâ yelege düma-Zagi bâ gîna kö.

Zudasi leke nâ dü kö zo bâ bāya Zezu*(Matiye 26.1-5, 14-16; Maleke 14.1-2, 10-11; Zan 11.45-53)*

22 Fîti mâpa mû â zôko ngâ sê mu nî nâwûnga dü wälä; a yâ tî fumbâ mû yâ Paki.^a ² Ayagba gëlê-Zagi nâa abâyugu-ndikâ sâ Moyize na gëla gîni bâ îma Zezu; batô këlê, gündê abâmbâ ambêtê tē mû kana akö sîgî.

³ Zabulû limi kâ dü Zudasi, â yâ mü tî kö yâ Isikaliote. Ko nâ ndägbâ tî abawîligi ngbôn-äli-iyô mû sâ Zezu. ⁴ Zudasi no na bî ayagba gëlê-Zagi nâa ambê lî atulûgu mû nâ bândâ yelege düma-Zagi mu, bâ pâya yâ â akö gîni tälâ kaâ äli gîni bâbayi Zezu nî akö. ⁵ Nâ tî akö yâ ngbangbâ sîgî.

^a **22.1** Fîti mû du na fumbâ kükulû Izalayeke nâ tē Ezipite. Mô bî Kükulû 12.1-27.

Akö yä gini tälâ bâ hûn nginza nî kö. ⁶ Zudasi yi kâtê nî akö, yä gualî bâ gëla gîni mû â kô gâ hûn Zezu mû nî akö bâ päyayâ abâmbâ anî mû ga îni ngä kä.

Zezu timi abawîligi sä kö bâ lëka liga fumbä

(Matiye 26.17-25; Maleke 14.12-21; Zan 13.21-30)

⁷ Lämî fumbä mâpa mû â zôko ngä sê mû nî nâwûnga dü dä. Nâ lämî sê mû, aZuife na îma abäsi avülêngbâga bâ kânâ nî fumbä Paki mû. ⁸ Zezu timi Piyele nâa Zan, nâ fuka nî akö yä: «Êne nö nâa lân wanî liga Paki, âni nö nâa lî.» ⁹ Akö yä sian kö yä: «Mo yi yä âni lân sê dî?» ¹⁰ Ko yä gasi yöngö nî akö yä: «Êne nö kâ gbädä mû zo. Nâ lîlimienê kâ vülû sê zô, ene na dînga tênê nâa kulâ kümbâ âka âkölo ndigi nâ lî kö. Êne nö tî kütû kö mvêe nâ düma mû kô na lîma mü kâzô, ¹¹ ene yä fuka nî mbêdüma mû yä: “Bâyuguheîn sian yä: Nê nî abawîligi sê ani na lî liga Paki nâ ini vülüdüma?” ¹² Ko na gâ bâ yûga kulâ yagba vülüdüma dü mü alî zo nêne. Âa lëkê sê lëka pë nî aheîn vülû sê. Äan sû êne na lân liga mû tē.» ¹³ Abawîligi mû yä no, yä dingi aheîn pë wa â Zezu hian mü nî akö yô. Akö yä lan liga Paki mû äan.

Lîga sä Yaalî

(Matiye 26.26-30; Maleke 14.22-26; 1 Koleinte 11.23-25)

¹⁴ Lögbö lîli liga nâa lëngbê, Zezu yä sungu bâ lî liga, nî kö nî amatîma sä kö. ¹⁵ Ko yä fuka nî akö yä «Mî yi sîgi yä âni lî liga Paki mē bati kilî mbîta ka mî bî ndilä! ¹⁶ Bitâyöngö, mî hîan nêne: mî gëlê na gîta bâ lî liga Paki dü mvêe â Zagi hîan kütû sê nâ Tëgbëngê sä kö zo.» ¹⁷ Nâ kütû sê, Zezu zali kûpû vin, yä hun mälö nî Zagi, yä fuka yä: «Êne zälî kûpû mē, ene pë, êne mbîlî sê kîkilî kîkilî. ¹⁸ Mî fûkâ nêne: bâ gûali ânâ mē, mî gëlê na gîta bâ mbîla vin mû dü mvêe nâ üle mû â Zagi na gîta bâ dü nî gbëngê nâ âlî anî sä kö.» ¹⁹ Nâ kütû sê, ko yä zali mâpa, yä hun mälö nî Zagi, yä kidigi nâ zô, yä hun sê nî abawîligi sä kö, yä fuka yä: «Gängêe sû, mî hun sê mû nî liga-vuga katî yöngöliênê. Êne kânâ heîn mē bâ këlêsa düênê kâ âlîe.» ²⁰ Akö nâa nyäsî lîli liga, Zezu yä zali kûpû vin hî, yä fuka yä: «Kûpû mē na mvogô mbele nâ ndägbâ tî Zagi nâa anî

sä kö. Mvogô mbele mü du tî gîni künleîn'ê wîka mü tî päyî enê.^{a 21} Êne gëlê! Băbayie äan dêmê, nê nî kö nâ lî liga mê. ²² Tî nî bitâ, Băsi Nî na nō bă tî kâ bē kûlûgba wa â Zagi leke mü yō; nî mü nâ băya kö mu, ko nâ ngunô!» ²³ Abawîligi yâ guali bă sîân tälâ nâ ndägbâ tälâ yâ bă da nâ ndägbâ tälâ sū nâ gâ bă kânâ kâ heîn yō?»

Da dū na yagba nî

²⁴ Nâ kütû sê, abawîligi yâ gualî bă îma nâ ndägbâ tälâ katî mü akö yi bă îna da, nâ ndägbâ tälâ dū na yagba nî ngêlukû abâ kö. ²⁵ Zezu yâ fuka nî akö yâ «Agbêngê zagi mê, îni ngâ Zagi mu dū, na kânâ avu akö nî ngünle, kîni akö mu kûmende mü yi yâ â anî yâ tälâ yâ: “Ambê ngbängbadū”. ²⁶ Weenê, tî gëlê na dū wâ mü yō dū. Nî mü dū nî yagba nî nâ ndägbâ tēnê, ko lengbe bă dū wâ kötî kötî nî nâ tî abâ kö. Nî mü kûmende lengbe bă kânâ tî kö wa dimbî sä abâ kö. ²⁷ Nâ ndägbâ tî nî mü sîngu bă lî liga nâa kö mu nâ kânâ sîngu liga mü, da dū na yagba nî? Dū ngâ kö mu sîngu mü bă lî heîn dū? Mî tūwe, mî du nâ ndägbâ tēnê wa bākana nēenê. ²⁸ Weenê, nâ lōgbo mü mî du mü nâ ndilâ, ene gëlê itee go dū. ²⁹ Kpätî wa mü â Bubâ hun kōmbitō-gbêngê tē sä kö mu nê, yō sū mî na hūn kōmbitō-gbêngê tē sä Bubâ hî nēnê. ³⁰ Anî na gâ bă lî heîn bă mbîla bāti kîlî nēene nâ tē gbêngê sê. Ene na gâ bă sūnga nâ âlî ambätä ngbêngê bă dē ngbanga kâ âlî atitâtê Izalayeke ngbōn-âlî-iyō mü.»

Piyele na gâ bă tî kängü Zezu

(Matiye 26.31-35; Maleke 14.27-31; Zan 13.36-38)

³¹ Zezu fuka yâ: «Simon, Simon, mô mbê tō! Zagi hun gîni nî Satan yâ kô ga gâa yēgê enê wa â nâ kânâ mü nî lôso bă kpālâ sê tî kākū sê. ³² Mî sambila ka tō bă päya yâ gîna-tî-düö mü ga tî ngâ kâ. Yō, mo nâ gîtâ ngôli bāndiê, mô kânâ â abô ndälikpâ.» ³³ Piyele fuka nî kö yâ: «Yaali, batô nâ düma kânga, anî na nō nâa mo, tî nâ dū nî we kulugba, anî na kpî nâa mo.» ³⁴ Zezu yâ fuka nî kö yâ: «Piyele, mî päyî nō, änâ, mbîtä bă päya yâ â bākondô küä, mo na päya bāti ätä yâ mo îni ngēe dū.»

^a **22.20** A dîngi ngâ ayōngö Zezu dū mü nâ velesêe 19: «Gängêe sū» nâa we velesêe 20 pē nâ agätälâ aMbîti-Zagi dū.

Üle baso dä

³⁵ Nâ kütû sê, Zezu gita fuka nî abawîligi sâ kö yâ: «Mî la timienê mu, kinî ene ga zâlî ngâ mvô nginza, wala mvô bangö wala kpotondö mu dü, kulâ heîn vunlu enê vunla?» Akö gasi yöngö nî kö yâ: «Wöo wôo! Heîn kîlî gëlê vunlu anî dü.» ³⁶ Ko yâ fuka nî akö yâ: «Tî mē, nî mû gâ dû nî mvô mälän sâ kö, kô zâlî sê. Nî mû gâ dû nî mvô bangö sâ kö tē, kô zâlî sê. Nî mû â baginâti dû ngâ mu nâ bē kö dü, kô bâyî zägbü sâ kö yâ gulü nî baginâti. ³⁷ Katîmü, mî hîân nēnē: yöngö mû â gbâ mü kâ älie kaâ Mbîti-Zagi lengbe bā binla bitâyöngö. A gbâ yâ: “A bî kö wa mbē kana kēlē heîn.”* Tî nî bitāa, yöngö mû â gbâ mü kâ älie na gâ bā kânâ kpätî lengbe tē yō.» ³⁸ Abawîligi fuka nî kö yâ: «Yaalî, mô gëlê, abaginâti sê dēmē.» Zezu gasi yöngö yâ: «Tî lēngbē!»

Zezu sambîla nâ lî gangalan a-olive zo

(Matiye 26.36-46; Maleke 14.32-42)

³⁹ Zezu kulü nâ vülü gbädä yâ no kâ lî gangalan a-olive zo wa kô na kânâ mü nzêke. Abawîligi sâ kö yâ zali kütû kö. ⁴⁰ Kô dâ mü kazo, ko fükä nî akö yâ: «Êne sâmbîlâ bā päya yâ ene ga tî ngâ kâ kēlē yöngö kâ.» ⁴¹ Ko yâ gbe tû nî tütulu tî akö, yâ no tî tûlu balâsi ngbütû ätä. Ko kuku yâ sambîla Zagi, na fükä yâ: ⁴² «Bubä, düö gâ yî, mö gö nî kupu ndilä mē nî tütulu tē. Mo ga kâna ngâ heîn mû mî yi kâ, mô kânâ heîn mû â düö yî.» [⁴³ Kinî, kulâ matîma-mānyâ lialî yâ kulü bā mâ ngunle nâ dü Zezu. ⁴⁴ Bêlê gündê yâ dika dikä tî kö, dü kö yâ du kpätî ka alî. Ko yâ gita na sâmbîlâ Zagi nî ngünle sîgî. Ländîmo kö yâ binli du wa künleîn yâ na gitikpâ kâ sēndē.]

⁴⁵ Nâ kütû sambîla mû, ko gualî yâ ga ka päla tî abawîligi sâ kö. Ko dingi akö nâ lāmî katî mü mbîlîka nâa ngünô dika dikä tî akö. ⁴⁶ Ko yâ fuka nî akö yâ: «Ene na lâ banyê? Êne gualî yâ sambîla bā päya yâ ene ga tî ngâ kâ kēlē yöngö kâ.»

* 22.37 Mô bî Izayi 53.12.

Agalaba sä Zezu zäli kö

(Matiye 26.47-56; Maleke 14.43-50; Zan 18.3-11)

⁴⁷ Zezu bädü nâ fükä, kinî abämbâ anî yâ kulü. Kö mü â yâ mü tî kö yâ Zudasi, kulâ ndägbâ tî abawîligi ngbôn âlî iyö mü sä Zezu, na nö tî lî abämbâ anî mü. Ko ga düdükpä nâa Zezu bâ ula nâ tû kö. ⁴⁸ Zezu fuka nî kö yâ: «Zudasi, nâ gîni ü-ulu nâ tû sê mô na baya Bäsî Nî?» ⁴⁹ Wa â akö bi hein mü gâ mü bâ kânâa, akö mü nâ pâla tî Zezu sian kö yâ: «Yaalî, âni dê akö nî baginâti mē sänî?» ⁵⁰ Kulâ kö kîlî nâ ndägbâ tî akö de mbësüngu sä mbeli agêlê-Zagi yâ yele köbê tû kö. ⁵¹ Zezu yâ fuka yâ: «Êne itä, tî lëngbê!» Ko yâ wo tî tû kümbâ mü, tû kö yâ gita ka bâti nî ngbängba. ⁵² Zezu yâ fuka nî ayagba gêlê-Zagi, nî ambeli atulûgu mü nâ bândâ yelege düma-Zagi mü, bakatî abakûmba mü gâ mü bâ zâla kö yâ: «Ene ga nî abaginâti nî angböndô bâ zälee, wa mî du na bâ-imi anî!» ⁵³ Nâa üle nzün, mi nâ ndägbâ tēnē nâ yelege düma-Zagi, ene zâli ngēe dü. Lögbo mē na weenē, tî hî na we akumândē bitimâ.»

Piyele ti kängü Zezu

(Matiye 26.57-58, 69-75; Maleke 14.53-54, 66-72; Zan 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Atulûgu zâli Zezu yâ no nî kö düma sä Yagba-gêlê-Zagi zo. Piyele zali kütû akö me na nyê nî tütulu. ⁵⁵ Anî ginigi wê nâ gebêlê vülû gbägbâ sä yagba gêlê-Zagi yâ na äya sê; Piyele yâ ga süngü nâ ndägbâ tî akö. ⁵⁶ Kulâ dê na mbësüngu, bi Piyele süngu mü nâ pala tî wê mü. Dê mü kpian kö yîi me, yâ fuka yâ: «Kümbâ mē hî, ko na kulâ nî sä Zezu!» ⁵⁷ Piyele ti kängü yâ: «Dê, mi îni ngä kö dü!» ⁵⁸ Yâga mē nâ kütû sê, kulâ nî bi Piyele yâ fuka nî kö yâ: «Mo hî, mo na kulâ bawîligi sä kö!» Piyele fuka nî kümbâ mü yâ: «Mi dü ngä na nî sä kö tûwe dü!» ⁵⁹ Ndö-üle kîlî ämä nâ kütû sê, kulâ nî kpakpä nî yöngö nâ ngbâ kö yâ: «Tî ni bitâa yâ kümbâ mē na kulâ nî sä kö, katî mü ko hî, ko na mbê tē Galile!» ⁶⁰ Piyele gasi yöngö nî kö yâ: «Mi îni ngä yöngö mü mô yi bâ hân dü.» Wa kô bädü mü bâ fükâa, gbâwute, bākōndō yâ de mbilä. ⁶¹ Yaalî yâ binli tû yâ gele kâ bängilî Piyele. Dü Piyele yâ keke kâ âlî yöngö mü â Yaalî hian mü nî kö yâ: «Änä, mbîtâ bâ päya â bākōndō kua, mo na tî kängüê bâti ätä.» ⁶² Piyele kulü yâ gbo gbö sîgi me.

Abämbälä mongo Zezu

(Matiye 26.67-68; Maleke 14.65)

⁶³ Anî mû nâ bândâ Zezu mû na mönga kö yâ na tâka kö. ⁶⁴ Akö bo bängilî kö nî ngbâ bangö yâ sian kö yâ: «Mô kânâ wâ bälängbâ-Zagi! Da tôo mü?» ⁶⁵ Akö yâ senge kö nî akulâ abämbâ sēsengelä.

Zezu nâ lëngbânga ambë lî aZuife

(Matiye 26.59-66; Maleke 14.55-64; Zan 18.19-24)

⁶⁶ Lägîlî mü, nâ mvutu köge, azigili sâ aZuife, ayagba gëlê-Zagi nâa abâyugu-ndikâ palima tälâ yâ zali Zezu, no nî kö kaâ lëngbânga sâ akö zo. ⁶⁷ Akö sian kö yâ: «Mo gâ dû nâ Mesii, mô hân nânî.» Ko yâ fuka nî akö yâ: «Mi na hân sê nënê, ene gëlê na gîna-tî-düênê dü. ⁶⁸ Mi na sîân enê nî yöngö, ene gëlê na gâsa kütû sê nê dü. ⁶⁹ Bâ lû tî mē lögbo bâ nô tē, Bäsî Nî na gâ bâ sünga nâ köbê bē Zagi, Mbëngûnle.» ⁷⁰ Akö pē yâ fuka nî kö yâ: «Mo yi bâ päya yâ mo na Bäsî Zagi?» Ko yâ gasi yöngö nî akö yâ: «Ene nî tēnê fûka nâ ngbēnê zo yâ mî na Bäsî Zagi.» ⁷¹ Akö yâ fuka yâ: «Anî gëlê na gîtâ bâ sîân kulâ anî nî yöngö dü. Anî nî tănî, anî gîni yöngö mü kûlû mü nâ ngbâ kö.»

Agâ nî Zezu kaâ kpäkpü Pilate

(Matiye 27.1-2, 11-14; Maleke 15.1-5; Zan 18.28-38)

23 Anî mû pē dû mü äan gualî gîni kîlî yâ zali Zezu no nî kö kâ kpäkpü Pilate. ² Akö yâ gualî bâ mâ ayöngö kâ lî kö, na päya yâ: «Anî dingi kûmbâ mē kô na bâ wüngô nâ tē sänî, ko na kîsa gîni bâ päya yâ anî ga pîli ngâ lapûu nî Sezala kâ. Ko fuka hî yâ hun na Mesii, hun na Gbëngê.» ³ Pilate sian Zezu yâ: «Mo na gbëngê aZuife?» Zezu gasi yöngö nî kö yâ: «Tî sî mô hian mû.» ⁴ Pilate yâ fuka nî ayagba gëlê-Zagi nâa abämbâ anî mû yâ: «Mi gëlê ini këlê hein mû â kûmbâ mē kana lëngbe bâ päyâ yâ â dē ngbanga kulugba kâ lî kö dü.» ⁵ Anî mû gita ta ngbâ akö nî ngûnle yâ: «Ko na yûga nî anî yâ â akö kâ ngbâ agbëngê tē. Ko lû tē nâ tē Galile zo, ningî mü tē nâ tēsëndē Zude pē kinî ga dâ mē tē no.»

Zezu nâ kpäkpü Helode

⁶Wa â Pilate gîni yöngö mü yô, ko sian yâ: «Kümbâ mê na mbë të Galile?» ⁷Pilate gîni mü yâ Zezu na kulâ mbë atë mü â Helode Antipasi du mü nâ âlî, ko timi kö ka sâ Helode, du mü aan nâ Zeluzaleme nâ lögbo sê mu. ⁸Wa â Helode bi Zezu mu yô, ti ngbängba ti kö sîgî katî mü ko ni nzagba bibi kö, ti kânâ angenge lămî. Ko yi bâ bi Zezu katî mü lümä kö na wô kinî, ko yi hi bâ bi Zezu ni kâkana kulâ hein kpeinlein. ⁹Helode sian ayöngö sîgî ni Zezu; ko gâsi ngä yöngö ni kö wa kîlî dü. ¹⁰Ayagba agêlê-Zagi nâa abâyugu-ndikâ du aan, akö na fükâ ni ngünle yâ na kîdîga ayöngö ka li Zezu. ¹¹Helode nâa atulûgu sâ kö kana Zezu wa bawün yâ na mönga kö. Akö ein kulâ bangö mü nâ îma mü îma ka ti kö, yâ gita timi kö ka sâ Pilate zo. ¹²Kpätî nâ üle sê mu, Helode nâa Pilate binli angbängbabâ, akö la yi ngä tälâ mu dü.

A dê ngbanga kulugba kaâ li Zezu

(*Matiye 27.15-26; Maleke 15.6-15; Zan 18.39; 19.16*)

¹³Pilate palima ayagba gêlê-Zagi, ambë li atë ni ambë alimatë, ¹⁴yâ fuka ni akö yâ: «Ene zali kümbâ mê ga më ni kö nê yâ ko na kîsa gîni yâ anî ga gîni ngä ngbâ ambë kumânde kâ. Kâ êne bi, mi sian kö nâ bängienê pë kaâ âlî ayöngö mü êne ma mü kâ li kö. Mi îni ngä hein mü mî gâ dê ngbanga kâ li kö kate dü. ¹⁵Helode hi dîngi ngä kulâ yöngö nâ li kö dü, ti sê kö gita timi kö mu nânî. Ti hîan yâ kümbâ mê gëlê kana kulâ hein â gâ dê ngbanga kulugba kâ li kö dü. ¹⁶Mi na hên ngbâ â sê kö sê kpätî, yâ za kö.» ¹⁷[Nzêkê nâ lögbo Paki, du mü na fumbâ kükulu Izalaye nâ të Ezipite, Pilate na zâ kulâ mbëkânga kîlî ni ambëtë.]^a ¹⁸Akö pë yâ ta ngbâ akö gîni kîlî yâ: «Mô îmi kö! Mô zâ Balabasi nânî!» ¹⁹(Akîsi Balabasi katî mü ko ba wüngö nâ vülü të yâ imi ni.) ²⁰Pilate gita sian ni anî mü katî mü ko yi bâ zâ Zezu. ²¹Anî mü ta ngbâ akö yâ: «Mô îmi kö ka âlî wagilo-ngünlan! Mô îmi kö ka âlî wagilo-ngünlan!» ²²Bâti âtä sê, Pilate gita fuka ni akö yâ: «Kêlê yöngö îndâ â kümbâ mê kana? Mi gëlê dingi kulâ yöngö nâ li kö mî gâ dê ngbanga kulugba kâ li kö yöngölî sê dü. Mi na hên ngbâ â sê kö sê kpätî, yâ za kö.» ²³Akö kpäkpâ ni yöngö mü yâ

^a **23.17** Ayöngö mê nâ zölö ndö mê dü ngä nâ abandi ambîti mü ladû mbîtä dü. Mô bi Matiye 27.15; Maleke 15.6.

na tâ ngbâ akö yâ kô îmî Zezu îma nâ âlî wagilo-ngünlan; akö na tâ ngbâ akö kpätî ka tî üle zo. ²⁴ Wa â tî dû mü yô, Pilate yâ hun yî katê, hun na kânâ nî Zezu kpätî wa â akö sian mü yô. ²⁵ Pilate yâ za kûmbâ mü â akö na sân pâyî kö mü, â bâ kö mü ka kânga katî mü kô ba wûngô mü yâ imi nî. Ko yâ hun Zezu nî akö yâ â akö kânâ hein dü akö nî kö.

A kenge Zezu kâ âlî wagilo-ngünlan

(Matiye 27.32-44; Maleke 15.21-32; Zan 19.17-27)

²⁶ Atulûgu zâlî Zezu mü bâ nô nî kö, akö dingi tâlâ nâa kulâ kûmbâ â yâ tî kö yâ Simon, mbê tē Silene, lû mü nâ tî zo kinî ga nâ gîtâ kâ tē zo. Akö zali kö yâ ma wagilo-ngünlan kâ pägölon kö bâ päya yâ kô têngē sē no tē tî kütû Zezu. ²⁷ Abâmbâ anî sigî zali kütû Zezu. Adê hî sigî nâ ndâgbâ tî anî mü, akö loko bē akö kâ lî akö yâ na gbô katî yöngöli Zezu. ²⁸ Zezu binli tû, gele ka tî akö yâ fuka nî akö yâ: «Adê Zeluzaleme, ene ga gbô ngâ katî yöngöliê kâ! Êne gbô katî yöngölienê nâa abäsienê! ²⁹ Katîmü lögbo sē zâ wälâ, â anî na gâ bâ päya yâ: “We akö ngbâ, akö mü dû ngâ mü nî adê vûnga dü, akö mü vûngu ngâ agudê mü dü, nî akö mü â gudê hân ngâ mami akö mü wa kîlî dü!” ³⁰ Anî na gâ bâ päya nî ayagba gangalan yâ: “Êne tî kâ âlî anî!” Akö na fukâ hî nî adân gangalan yâ: “Êne önkô anî!” ³¹ Katî mü, a nâ kânâ yô nî inyô ngünlan, we ugû ngünlan na gâ bâ dû wê?»

³² Anî mü yâ no nî akulâ akûmbâ iyô, dû mü na ambê kana këlê yöngö, yâ no bâ îma akö gini kîlî nâa Zezu. ³³ Akö dâ nâ lâ mü â yâ mü tē yâ: «Lâ mēmē-lî», akö kenge Zezu nâ âlî wagilo-ngünlan. Akö yâ kenge akëlê anî mü iyô hî nâ âlî we akö wagilo-ngünlan, mü kö nâ köbê bē kö, kulâ kö nâ gali bē kö. ³⁴ Zezu sambila yâ: «Bûbâ, mô mbûlû bidia tî akö, katî mü akö îni ngâ hein mü â akö na kânâ mü dü.» Akö yâ ba bangö sâ Zezu nî zikî bâ kpälâ nâ zô nâ ndâgbâ tâlâ. ³⁵ Abâmbâ anî mü lû aân yâ na gëla. Ambê lî aZuife na mönga kö yâ: «Ko gusu akulâ anî nâ kulugba, kô güsü tû nî tû nâ kulugba wa mē ämä; kô gâ dû mü nî Mesii â Zagi salaka kö nî bitâa.» ³⁶ Atulûgu hî na mönga kö; akö ga düdükpâ nâa kö, yâ hun kēke vin nî kö, ³⁷ yâ fuka nî kö yâ: «Mo gâ dû nî Gbêngê aZuife, mô güsü tô nî tô nâ kûlûgba!» ³⁸ Nâ takâlî Zezu, akö ma kulâ mbîti â gbâ sē mü yâ: «Kö me na gbêngê aZuife.»

* 23.35 Mô bî ABîâ 22.8. * 23.36 Mô bî ABîâ 69.22.

³⁹ Kulâ mbë kana këlë yöngö mü â kênge kö mü nâa Zezu senge kö yâ: «Mo dû ngä na Mesii dü leê? Mô güsü tô nî tô nâ kûlûgba yâ güsü anî hî!»
⁴⁰ Kulâ bâ kö mü vu nî kö yâ: «Gündê Zagi kâna ngöö dü? Mo hî pë mo dû nâ kûlugba kpâtî wa kö yö!» ⁴¹ Wanî, tî dû tî gîni sê. Këlë hein mü âni kana mü sê âni na pîla bâti sê mü. Ka kö, ko gëlë kana kulâ këlë hein wa kîlî dü.» ⁴² Nâ kütû sê, ko yâ payi yâ: «Zezu, mo na gîtâ bâ dü nî gbëngë, düö ga bîdigi ngä tê kâ!» ⁴³ Zezu fuka nî kö yâ: «Bitâ yöngö mü na hîän nô: kpâtî änä änä, nê nô, ani na sünga ka bâti kîlî tê sâ Zagi zo.»

Zezu kpi

(Matiye 27.45-56; Maleke 15.33-41; Zan 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Dûdûkpâ nâa gbäka-üle, üle gîta ngä ki dü, lä yâ binli nduü nduü me nâ vülü të pë mvée tî yâ da nâ lögbo ätä dëga üle. Yagba bangô mü kpâla mü nâ vülü yelege dûma-Zagi sili nûu iyö, nâ gebêlê.^a ⁴⁶ Zezu yâ ta ngbä kö nî ngünle yâ: «Bubä, mi mä mänyêe ka böö.» Nâ kütû yöngö mü kô hian mü, ko yâ kpi. ⁴⁷ Kapîta sâ atulûgu atulûgu të Lomo bî hein mü kâna mü, ko hun mälö nî Zagi yâ fuka yâ: «Tî nî bitâa, kûmbâ mē dû na ngbanyä nî!» ⁴⁸ Abâmbâ anî mü lî gâ mü bâ bî aheîn mü, akö bî aheîn mü yö, akö ma bē akö kâ lî akö yâ na gîtâ kâ të zo. ⁴⁹ Anî mü pë yî Zezu mü nâa adê mü lû mü tî kütû kö nâ Galile zo ga mü, lu we akö nî tütulu yâga me, kinî ga nâ bî aheîn mü.

Zozefu ma kulugba Zezu

(Matiye 27.57-61; Maleke 15.42-47; Zan 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Kulâ kûmbâ â yâ tî kö yâ Zozefu, ko na mbë të Alimate dû mü na kulâ të sâ aZuife, ko na mbë ngbanyädü yâ dû hî na düün nî. Ko na süngüda lögbo mü â Zagi na gâ bâ dü nî gbëngë nâ äll anî. Ko dû hî na kulâ mbë yagba bâti dëde ngbanga, me ko yî ngä katê nî aheîn mü â abâ kö leke, wala mü â akö kana mü dü. ⁵² Ko no na bî Pilate yâ sian kö bâ zala kulugba Zezu bâ mâ sê. ⁵³ Ko yâ za kulugba mü nâ äll wagilo-ngünlan mü, yâ bo sê nî kulâ fisî bangö yâ ma sê nâ kulâ dûkulugba mü â kôlo sê

^a 23.44-45 Lidöö dû nâ ndägbâ tî ngîlîlî lä nâa lä mü dû mü nî ngîlîlî sê sîgî. Zagi sili nâ lidöö mü bâ yûga nî anî yâ akö lengbe tî mē bâ gâ dûdûkpâ nâa un; dû ngä kpâtî Yagba-gëlê-Zagi kîlî dü. Mô bî Ndügu 26.31-33.

mu nâ mbizâ. Dûkulugba mû, âa gëlê ma kulâ nî kâa mbîtä dü. ⁵⁴ Lämî isibê sâ, â Saba wälâ mü wälâ. ⁵⁵ Adê mû lû mü tî kütû Zezu nâ Galile zo ga mü, akö no nâ kütû Zozefu yâ bi dûkulugba mû yâ bi ka äan â lêke kulugba Zezu kâ vülü dü mû zo. ⁵⁶ Nâ kütû sê, akö yâ gita ka tē zo, yâ leke akpämî nâa yömbö katî gängâ Zezu. Nâ üle Sabaa, akö ongo tî akö wa â ndikâ sâ Moyize hian mü yö.

Zezu zingî nâ kûlûgba

(Matiye 28.1-10; Maleke 16.1-8; Zan 20.1-10)

24 Nâ dimâsi, nâ mvutu köge, adê mû yâ no ka bâti dü kûlûgba Zezu zo. Akö loko ayömbö nâa hein mû pē â akö leke mü. ² Akö bi mbizâ mû â kîsi mü nî dûkulugba mû â wîlîga sê wîlîgâ ma ka sâ. ³ Akö limi mü, akö bî ngâ kulugba Yaâlî Zezu nâ dü dü. ⁴ Wa â akö bädû mü bâ zâla lî akö nî hein mû kâna mu, gbâwute, akulâ akümbâ iyö kulu nâ kpäkpü akö, bangô akö na kîkî. ⁵ Gündê yâ zali adê mû, akö yâ zuku lî akö ka sêndê. Akümbâ iyö mû yâ fuka nî akö yâ: «Ene na gëla nî mû nyê mü nî ungâ nâ ndägbâ tî akulugba katî nyê?» ⁶ Ko no kü, ko zîzînga nâ kûlûgba. Â düênê këlê nâ âlî yöngö mû kô la hian mü nëênê nâ Galile zo. ⁷ Ko yâ: «Tî dü yâ â mâ Bäsî Nî kâ bē akëlê anî, â akö imî kö ka âlî wagilo-ngülan kîni, lämî ätä nâ kütû sê, ko zingî nâ kûlûgba.»

⁸ Dü akö yâ keke kâ âlî yöngö mû â Zezu la hian mü nî akö. ⁹ Akö kulu nâ dü kûlûgba mû yâ no na hian kütû aheîn mû pē nî abawîligi ngbôn-âlî kîlî mû, yâ hian hî nî anyägâ abawîligi pē. ¹⁰ Adê mû du na Mali, mbê tē Magedala nâa Zani, nâa Mali, nâvungu Zaki. Akulâ adê mû dü mü äan hian kpätî yöngö mû nî amatîma. ¹¹ Amatîma mû bi tûwe akö yâ adê mû na paka paka. Akö gîni ngâ yöngö sâ adê mû tî dü akö dü. ¹² Piyele gualî yâ oto no kâ ngbâ dûkulugba mû zo; ko yâ kuku ka sêndê, yâ gele kâ vülü dü zô, yâ bi kpätî agîlî abangö mû ka sêndê. Ko yâ gita ka tē zo, yöngö mû yâ dudü tî kö kîän.

Zezu yugu tû nî abawîligi sâ kö iyö nâ gîni Emayisi

(Maleke 16.12-13)

¹³ Kpätî nâ üle sê mu, abawîligi sa Zezu iyö zali gîni bâ nô kâ kulâ tē â nâ yâ tē yâ Emayisi. Bâ lû Zeluzaleme bâ nô kâ tē mû, a nâ kânâ ndö

üle iyö. ¹⁴ Akö na güzä nâ ndägbâ tälâ ka äli aheïn mü pë kâna mü. ¹⁵ Wa â akö na fükâ mü yâ na sübisâ ayöngö nâ ndägbâ tälâ, Zezu nî tû kulû katî akö kinî nî kö nî akö pë yâ na nô gîni kîlî tî gîni. ¹⁶ Akö na bî kö bî, kulû heïn bege akö bâ ina kö. ¹⁷ Zezu sian akö yâ: «Yöngö indâ sê êne na hîan mü nâ ndägbâ ténê na nô mü tē?» Yö, akö yâ lu, ngünô yâ dika tî akö. ¹⁸ Kulû kö kîlî â lümä kö du yâ Kolopasi fuka yâ: «Bitâ yöngö yâ nâ ndägbâ tî anî mü pë dū mü nâ Zeluzaleme, kpätî mo nî sangitô ini ngä aheïn mü kâna mü dü?» ¹⁹ Zezu yâ sian akö yâ: «Indâ kâna?» Akö gasi yöngö yâ: «Heïn mü kâna mü tî Zezu, mbê tē Nazaletē mü! Ko du na bälängbâ-Zagi. Ko na fükâ nî ngünle sigî nâ kpäkpü Zagi, nâ kpäkpü anî hî. Ko na kânâ aheïn kpeïnleïn hî. ²⁰ Ayagba gëlê-Zagi nâa ambê mokönzi sänî zali kö yâ bayi kö nî ambê tē Lomo bâ päya yâ â dê ngbanga kulugba kâ li kö. Akö yâ kenge kö ka äli wagilo-ngünlan. ²¹ We anî, anî ma dü anî bâ süngüda na päya yâ ko nâ gâ bâ zâ Izalayelee nâ bē ndilä. Aheïn mü kulû mü tî kö kâkänä lämi ätä änä. ²² Bitâ bolo akulâ adê mü dū mü nâ ndägbâ tänî ga ga hîan kulû yöngö mü ani ini ngä liänî tē dü. Nâ mvutu köge mē, akö no kâ ngbâ dū kulûgba Zezu zo. ²³ Akö dingi ngä kulugba kö dü. Akö yâ gita ga fükâ nî anî yâ amatîma-mänyâ kulû tälâ yâ fuka nälâ yâ Zezu nî ungâ. ²⁴ Akulâ abänî no kâzo nâ ngbâ dū kulugba zô. Akö bi yâ heïn mü â adê mü hian mü tî nî bitâ. Akö bî ngä Zezu dü.» ²⁵ Zezu yâ fuka nî akö yâ: «Lienê dū ngä na li inaheïn dü. Düênê ndandälikpâ bâ gîna ngä yöngö mü â abälängbâ-Zagi la hian mü dü. ²⁶ Tî dū ngä yâ â Mesii bî ndilä mbîtâ sîzâ kinî Zagi ga ilisâ kö dü?» ²⁷ Ko yâ gualî bâ hîan kütü aheïn mü pë â abälängbâ-Zagi gba mü kâ äli kö nâ Mbîti sâ Zagi, tî lû tî aMbîti sâ Moyize mvêê da tî abälängbâ-Zagi pë.

²⁸ Mü â akö wälä mü nâa tē mü â akö na nô mü katē, Zezu kana wa kô na ngüngülûka. ²⁹ Akö bege kö yâ: «Mô nyê äan. Liēmê sê, lä wälä bâ bîla. Ko yâ limi na süngü nâa akö.» ³⁰ Akö süngü bâ lî lîga, Zezu yâ zali mâpa, yâ hun mälö nî Zagi, yâ kiti nâ zô yâ hun nî akö. ³¹ Kpätî nâ lögbo mü, bängilî akö yâ ulu kinî akö yâ ini kö. Ko yâ go tî akö. ³² Akö yâ na fükâ nâ ndägbâ tälâ yâ: «Kô li na fükâ mü nânî nâ gîni yâ na hîan kütü Mbîti sâ Zagi mü nânî, dü anî li gëlê du wa wê dü?»

³³ Kpätî äan, akö yâ gualî wâga yâ gita kâ Zeluzaleme zo. Akö dingi abawîligi ngbôn äli kîlî mü, nâa anyägâ abâ akö mü nâ lä mü â akö bundu tälâ mü tē kîlî. ³⁴ Akö pë yâ fuka nî abawîligi mü iyö yâ: «Bitâyöngö, Yaalî zîngî nâ kulûgba, Simon bi kö bî.» ³⁵ Abawîligi iyö mü yâ hian yöngö heïn

mû kûlu mü tî akö nâ gîni Emayisi. Akö yâ hian gîni mû â akö ini Zezu mu tē nâ lōgbo mû kô na kîta mü nâ mâpa mû.

Zezu yugu tû nî abawîligi sâ kö

(Matiye 28.16-20; Maleke 16.14-18; Zan 20.19-23; aMatîma 1.6-8)

³⁶ Mû â akö bädü mü bā fükâ, Zezu nî tû kûlu katî akö. Ko yâ lu nâ ndägbâ tî akö yâ fuka yâ: «Êne süngû nî nzukpa!» ³⁷ Gündê yâ dika tî akö, akö yâ na kîga kîga. Akö bi tîwe akö yâ mbäsîna sû â akö bî kö mu. ³⁸ Zezu sian akö yâ: «Gündê na kânâ enê banyê? Ene na bâ mbalo yô banyêin? ³⁹ Êne bî abêe nâa ndêe! Bolo mi sû! Êne wô tē yâ bi!^a Mbäsîna dû ngâ nî kûsâ wala mēmē tî kö wa êne na bî mē dü.» ⁴⁰ Wa kô na fükâ mü yô, ko yâ na yûga bē kö nâa ndô kö nî akö. ⁴¹ Nâ tî akö ngbangbâ sigî, tî yâ gbagbâ nâ lî akö katî mü â akö gëlê lengbe bā gîna tî dü akö yâ Zezu nî ungâ dü. Zezu yâ sian akö yâ: «Kulâ lîga lîli âan dē mē kü?» ⁴² Akö yâ hun kulâ nyägâ zözoko tiän nî kö. ⁴³ Ko yâ zali sē yâ lî nâ bängilî akö. ⁴⁴ Ko yâ fuka nî akö yâ: «Mî la bädü mü nâ ndägbâ tēnê, mi fuka nēnê yâ tî dü yâ ayöngö mü pē â gbâ mü kaâ âlîe nâ Mbîti Ndikâ sâ Moyize, nâa awe abälängbâ-Zagi, nâ aBîâ, â tî kânâ lēngbe nî mü â gbâ mü yô.» ⁴⁵ Ko yâ ulu gîni inālâ sâ akö bā päya yâ â akö gîni nâ Mbîti-Zagi. ⁴⁶ Ko yâ fuka nî akö yâ: «A gbâ nâ Mbîti-Zagi yâ: Mesii na gâ bā bî ndilâ, ko na zînga nâ kûlugba nâ âtâ lāmî. ⁴⁷ Â anî hîan Ngbängba Yöngö nî atitâtē sēndē pē tî lümâ kö, â tî engē nâ Zeluzaleme, bā päya yâ â anî itâ bandi kânâga akö, yâ gita katî gîni Zagi kinî ko ga zâ këlê yöngö nâ lî akö. ⁴⁸ Ene tâwenê, ene bî aheîn mü nî bängiēnê. ⁴⁹ Mi tîwe, mi na gâ bā tîma kâ âlîenê heîn mü â Bûbâ la kida lâ sē mu, yâ hun na gâ bā hûn nēnê. Êne nyē nâ vûlû gbädâ mē mvēē â ngunle lû âlî zo yâ zonlon kâ âlîenê.»

Zezu gita ka alî zo

(Maleke 16.19-20; aMatîma 1.9-11)

⁵⁰ Nâ kütû sē, Zezu no nâa akö dükpäkpä nâa tē Betani. Ko yâ sumia bē kö ka alî zo, yâ ba nzikâ ka âlî akö. ⁵¹ Wa kô na bâ nzikâ mû kâ âlî akö yô, ko ita akö yâ go; Zagi yâ zali kö, gita nî kö ka alî zo. ⁵² Abawîligi

^a **24.39** Zezu kana yô bā päya yâ â akö bî bati ôlô apôndi mü tî büu, nâa bati ôlô mü tî kagalaguu, yöngö â akö na îna yâ bitâ un na Zezu sû.

hun mälö nî Zezu. Nâ kütû sê, akö yä zali gîni yä gita kâ Zeluzaleme zo nî möngö tî dü akö. ⁵³Nâa üle nzün, akö nâ yelege düma-Zagi yä na îlisâ Zagi.